

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Master i spesialpedagogikk	Vår semesteret, 2019 Åpen
Forfatter: Kristine Tyrholm (signatur forfatter)
Veileder: Cecilie Evertsen-Stanghelle	
Tittel på masteroppgaven: Barnehagelæreres erfaringer med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdelinger. Engelsk tittel: Kindergarten teachers' experiences of promoting safe attachment to the youngest in kindergarten	
Emneord: Barnehage, tilknytning, tilknytningsteori, erfaringer, trygghets sirkelen, tilvenningsperioden.	Antall ord: 33 164 + vedlegg/annet: 36 088 Stavanger, 06.06.2019

Forord

Jeg er ferdig, jeg er faktisk ferdig! Når jeg startet studieløpet mitt hadde jeg aldri trodd at jeg skulle så langt som til å skrive en masteroppgave, og ikke minst hadde jeg aldri trodd jeg faktisk skulle klare å skrive ferdig en masteroppgave. Det har vært en utfordrende, lang men lærerik prosess, hvor jeg har fått tilegnet meg mye ny kunnskap og utviklet meg. Det skal bli godt å levere denne masteroppgaven, men fortsatt er det noe merkelig ved det å faktisk være ferdig som student.

Jeg ønsker å rette en stor takk til alle som på hver sin måte har bidratt til at jeg har kunne fullføre dette arbeidet. Først vil jeg takke barnehagelærerne som har deltatt som informanter til denne studien, og de som har bistått meg i å komme i kontakt med dem.

En stor takk til min veileder Cecilie Evertsen-Stanghelle, som ikke bare har gitt meg gode råd og veiledning, men også har gitt meg nytt pågangsmot under hver veiledningstime!

Takk til min samboer som har holdt ut med meg og støttet meg gjennom denne perioden, du er en stor del av at denne masteroppgaven ble ferdig!

Takk til mamma som har hørt på meg snakke alt for mye om metode, tilknytning, oppgaveoppsett og master, uten å egentlig ha noe behov for å høre om dette selv.

En siste takk til min medstudent Ida, som har åpnet hjemmet sitt og gjort det om til vårt lille masterkontor nesten hver dag, og i tillegg har kommet med faglig hjelp, støtte og ikke minst bidratt til at det å skrive denne masteroppgaven ble en gøy opplevelse.

Til øvrige medstudenter, venner og familie, takk for all støtte og hjelp!

Kristine Tyrholm, 2019.

Stavanger

Sammendrag

Temaet for denne masteroppgaven er trygg tilknytning i barnehagen. En del av studiens hensikt er å få et innblikk i hvordan de forskjellige barnehagelærerne arbeider med å fremme trygg tilknytning. For å best mulig kunne se på hvordan de forskjellige barnehagelærerne arbeider med å fremme trygg tilknytning er det tatt utgangspunkt i problemstillingen;

Hva er barnehagelærernes erfaringer med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdelinger?

Metode:

Utvalget består av fem barnehagelærere som jobber som pedagogiske ledere på småbarnsavdelinger i Akershus. Det er blitt gjennomført et kvalitativt forskningsprosjekt hvor disse fem pedagogiske lederne er intervjuet med bruk av et semistrukturert intervjuguide. Det er benyttet en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming i undersøkelsen, med vekt på fortolkning. Under Analyseprosessen brukes det en temasentrert tilnærming, hvor materialet er delt inn i kategorier og sammenliknet for å finne mønster, begreper og gjentakelser som kan være relevante for å besvare problemstillingen.

Hovedfunn:

Gjennom spørsmål og svar rundt erfaringer og arbeidet med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling, kan man se gode forutsetninger for å kunne sikre alle barns muligheter for å utvikle nære relasjoner i barnehagen, og miljøer som fremmer positiv utvikling. Gjennom erfaringer vises det en god kompetanse når det kommer til å arbeide med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdelinger, men det kan se ut til at mer teoretisk kunnskap om tilknytningsteori, kunne gjort barnehagelærerne bedre rustet til å fremme trygg tilknytning og skape trygge tilknytningsrelasjoner i barnehagen. Det kan se ut til å være et behov for mer systematisk arbeid utover tilvenningsperioden, og tilbudet barn får kan se ut til å variere fra barnehage til barnehage.

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	6
1.1	Valg av tema.....	6
1.2	Studiens hensikt og problemstilling.	6
1.3	Studiens oppbygning og avgrensning	7
1.4	Tidligere forskning	8
1.5	Politiske styringsdokumenter	9
1.6	Begrepsavklaringer.....	10
2.0	Teori	11
2.1	Tilknytningsteori	11
2.1.1	Indre arbeidsmodeller.....	12
2.1.2	Container - contained	13
2.1.3	Tilknytningsmønstre.....	14
2.1.4	Trygghets sirkelen	18
2.1.5	Tilknytningshierarkiet	20
2.2	Tilvenningsperioden.....	21
2.2.1	Hvordan brukes tilvenningsperioden	22
2.2.2	Kontaktperson	23
2.3	Tilknytningsarbeid i barnehagen	24
2.3.1	Rollen som profesjonell omsorgsgiver.....	25
2.3.2	Fremme trygg tilknytning i barnehagen	27
2.3.3	Kvalitet	29
2.3.4	Felles forståelse	30
3.0	Metode.....	31
3.1	Forskningsdesign og metode	31
3.2	Utvalg	33
3.3	Utforming av intervjuguide	34
3.4	Gjennomføring av intervjuene	35

3.5	Transkribering og Analyseprosessen	37
3.6	Vurdering av studiens validitet	39
3.7	Forskningsetiske vurderinger	39
4.0	Resultater.....	41
4.1	Tilknytningsbegrepet.....	41
4.1.1	Tegn på trygg og utrygg tilknytning	41
4.1.2	Viktige nøkkelord.....	44
4.1.3	Trygghets sirkelen	46
4.2	Tilvenningsperioden.....	47
4.2.1	Organisering av tilvenningsperioden	47
4.2.2	Overgangsobjekt og foreldresamarbeid.....	49
4.2.3	Kontaktperson	51
4.2.4	Hendelser fra tilvenningsperioden	53
4.3	Tilknytningsarbeidet.....	55
4.3.1	Tilknytning utover tilvenningsperioden	55
4.3.2	Viktigheten av tilknytningsarbeidet	57
4.3.3	Tiltak for å fremme trygg tilknytning	60
5.0	Drøfting av resultater	62
5.1	Tilknytningsbegrepet.....	62
5.1.1	Tegn på trygg og utrygg tilknytning	62
5.1.2	Viktige nøkkelord.....	66
5.1.3	Trygghets sirkelen	67
5.2	Tilvenningsperioden.....	69
5.2.1	Organisering av tilvenningsperioden	69
5.2.2	Overgangsobjekt og foreldresamarbeid.....	71
5.2.3	Kontaktperson	72
5.2.4	Hendelser fra tilvenningsperioden	74

5.3 Tilknytningsarbeidet.....	76
5.3.1 Tilknytning utover tilvenningsperioden	76
5.3.2 Viktigheten av tilknytningsarbeidet	78
5.3.3 tiltak for å fremme trygg tilknytning.....	80
6.0 Avslutning	83
6.1 Videre forskning.....	84
7.0 Referanser.....	85
8.0 Vedlegg	88
8.1 Vedlegg 1: Intervjuguide.....	88
8.2 Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring	90

1.0 Innledning

1.1 Valg av tema

Denne studiens tema er tilknytning i barnehagen. Når barnet skal i barnehagen er det, i foreldrenes fravær, nødvendig at noen tar over og fungerer som en signifikant andre ved å skape en trygg sekundær tilknytningsrelasjon til barnet. Dersom barnet ikke har en slik signifikant andre i foreldrenes fravær kan det medføre uheldige konsekvenser, i form av stress og utilpasshet, som videre kan påvirke barnets utvikling negativt (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013) Det kreves god kompetanse og rutiner for at personalet skal kunne tilrettelegge for å ha muligheten til å bli signifikante andre for barnet. I tillegg hevder Killèn (2017) at så mange som 30-40% av alle barn opplever å ha en utrygg tilknytning i større eller mindre grad. Med tanke på dette er det ekstra viktig at de voksne i barnehagen arbeider med å fremme trygg tilknytning med barna, slik at de kan bli signifikante andre for barnet og hjelpe de med å motarbeide negative tilknytningsmønstre og skape gode tilknytningsmønstre.

Temaet trygg tilknytning ble valgt grunnet eget arbeid i barnehage. Jeg har jobbet som vikar og fast ansatt på rundt 30 forskjellige avdelinger og har aldri vært borti en avdeling som har snakket om trygg tilknytning. Selv ikke gjennom barnehagelærerstudiet har jeg møtt dette temaet mer enn i en forbisetning. Etter å ha blitt kjent med dette temaet gjennom undervisning på mastergraden har jeg blitt fasinert av betydningen av trygg tilknytning for barn i barnehagen. Denne fasinasjonen gjorde at jeg tenkte tilbake på tidligere arbeidsplasser, og selv om ingen nevnte tilknytningsteori, trygg tilknytning eller trygge barn, kan jeg ikke huske å ha opplevd barn som viste noen spesielt tydelige tegn på at de var utrygge i barnehagen. Dette fikk meg interessert i å undersøke hvordan det jobbes med trygg tilknytning i barnehager. Killèn (2017) skriver at relasjonen mellom omsorgsgiver og barnet de første tre årene er grunnleggende. Det falt dermed naturlig å undersøke dette temaet innenfor småbarnsavdelinger hvor barna er på en alder mellom 0 og 3 år.

1.2 Studiens hensikt og problemstilling.

Hensikten med denne studien er å undersøke hvordan de forskjellige barnehagelærerne arbeider med å fremme trygg tilknytning. For å få innsikt i dette vil jeg se på barnehagelæreres erfaringer med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling. Ved å høre om deres erfaringer ønsker jeg å få et innblikk i hvordan arbeidet med trygg tilknytning er til

stede i barnehager. Personlig ønsker jeg som fremtidig pedagogiskleder å lære mer og utvikle egen kompetanse. Samfunnsmessig ønsker jeg å sette mer fokus på arbeidet med trygg tilknytning i barnehagen, og skape en bevissthet om hvordan dette arbeidet kan være fremmende for barns utvikling og læring, som videre vil være fremmende for samfunnet.

For å best mulig måte få til dette har det blitt utarbeidet følgende problemstilling:

Hva er barnehagelærernes erfaringer med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdelinger?

1.3 Studiens oppbygning og avgrensning

Denne oppgaven er strukturert i seks kapitler, hvor hvert kapittel består av et eller flere underkapittel.

Kapittel 1 er en innledning hvor studiens tema, hensikt, oppbygning og avgrensning blir presentert.

Kapittel 2 brukes for å gi leseren en innføring i hva tilknytning er. Det gjøres rede for sentrale begrep knyttet til tilknytningsteori og tilknytningsarbeidet i barnehagen.

Kapittel 3 utgjør metodekapittelet. Her redegjøres det for valg av forskningsmetode og gir leseren et innblikk i hvordan studien er utført, samtidig som det blir reflektert rundt studiens kvalitet og etiske spørsmål.

Kapittel 4 oppsummerer resultater og relevante funn som har kommet frem under intervjuprosessen

Kapittel 5 drøfter studiens funn opp mot teori og problemstilling.

Kapittel 6 avsluttes studien med mine refleksjoner studiens funn, samt forslag til videre forskning.

Studien avgrenses til å omhandle de yngste barna. Små barn i barnehagen har lenge vært et diskutert tema. Debatten ser nå ut til å gå over fra om det er bra for de yngste barna å være i barnehagen, over til kvaliteten på barnehagetilbudet som blir gitt til de yngste barna i barnehagen (Drugli, 2018) Under begrepet kvalitet ligger det blant annet at barn skal oppleve trygghet og omsorg, danning og læring. Kvalitet er et tema også i forhold til stortingets satsing på «Fremtidens barnehage» (Kunnskapsdepartementet, 2013). En annen grunn til at denne aldersgruppen velges er grunnet at mye forskning viser til at tilknytning hovedsakelig

foregår mens barn er små, og at det her oppstår et kritisk vindu for etablering av tilknytning for at det ikke skal få negative konsekvenser senere i barnets liv (Broberg, Hagström, Broberg, & Goveia, 2014). Videre retter oppgaven seg mot barn uten bekreftet nedsatt funksjonsevne, da en eventuell utviklingsforstyrrelse vil kunne påvirke tilknytningsprosessen negativt (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

Av egen erfaring er tilknytningsteori en veldig liten del av pensum på barnehagelærerutdanningen. Hvorvidt en har forelesninger om temaet tilknytning kan til og med være avhengig av hvilket fag en velger som fordypning. Jeg kan derfor ikke anta at barnehagelærere som jobber som pedagogiske ledere på småbarnsavdelinger og stiller til denne studien nødvendigvis kan sette ord på de forskjellige tilknytningsmønstrene. Likevel har jeg en oppfatning av at de kan ha kunnskap om trygghet, relasjoner og utvikling som gir de kompetanse og gjør de de i stand til å arbeide med å fremme trygg tilknytning på sine avdelinger. Gjennom å høre om deres erfaringer ønsker jeg å sette søkelys på arbeidet som blir gjort i barnehagen ved å løfte frem og sammenligne tanker, meninger og erfaringer forskjellige pedagogiske ledere på småbarnsavdelinger har.

1.4 Tidligere forskning

John Bowlby kan sies å være tilknytningshistoriens far, han var opptatt av barnets nære relasjoner til sine omsorgsgivere, og observerte hvordan barn reagerte i forbindelse med separasjon fra sine foreldre (Smith L. , 2002). Han utarbeidet blant annet en omfattende trilogi om tilknytning og tap, noe som utgjør et fundament for moderne teori om tilknytning mellom barn og deres foreldre (Brandtzæg, Smith, & Torsteinson, 2011).

Mary Ainsworth kan sies å være tilknytningsteoriens mor. Hun tok sammen med kollegaer, Bowlby sin forskning videre og utviklet det de kalte fremmedsituasjonen. Ved å observere barns atferd i situasjoner hvor de ble utsatt for stress ved at de ble forlatt av mor i en fremmed situasjon, kunne de se hvilke strategier barnet brukte for å få tilgang til foreldrene eller beskytte seg, etter at de har blitt forlatt i noen minutter, og på denne måten kategorisere barns tilknytningsmønstre (Killèn, 2017).

Brandtzæg, Smith og Torsteinson (2011) skriver at de senere års forskning har vist at trygge barn har en større sannsynlighet for bedre psykisk helse senere i livet, sammenlignet med utrygge barn.

Flere studier har vist at COS-veiledning har ført til oppgang i trygg tilknytning. Blant annet har Hoffman, Marvin, Cooper og Powel (2002) har utført en studie hvor de sporte endringer i barnets tilknytningsmønster for å finne ut om COS var effektivt for å redusere utrygg og desorganiserte tilknytningsmønstre. Før intervensjonen ble 80% av barna klassifisert som utrygge og 60% av barna ble klassifisert som desorganisert. Etter intervensjonen var utrygge gått ned til 60% og desorganisert hadde en nedgang til 25% (Hoffman, Marvin, Cooper, & Powell, 2006).

På tross av en endring av barnesynet etter Bowlby sin tid, er han fortsatt betraktet som en av tilknytningsforskningens store teoretikere. Han var den første som kom opp med et system for tilknytningsatferd, og dannet grunnlaget for tilknytningsteori feltet videre (Von Tetzchner, 2001). I nyere tid har tilknytningsteori endret seg til å omhandle et større spekter av menneskelige, sterke følelser og felles glede. Der det tidligere ble vektlagt frykt og beskyttelsesbehov som barnets sentrale, psykologiske drivkraft, er det i dag et annet bilde av hva som er grunnleggende for utviklingen av trygg tilknytning. Omsorgspersonens evne til å dele barnets positive følelser, og være i en felles glede med barnet, anses i dag i høyere grad som viktig for en trygg tilknytningsrelasjon (Brandtzæg, Smith, & Torsteinson, 2011)

1.5 Politiske styringsdokumenter

I Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet , 2017, s. 19) står det at

Barnehagen skal gi barna mulighet til å utvikle tillit til seg selv og andre. I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna, som grunnlag for trivsel, glede og mestring (Kunnskapsdepartementet , 2017, s. 19)

Hvordan de ansatte i barnehagen forstår barns tilknytningsbehov er en sentral del av Rammeplanens innhold. Hvordan man jobber for at barna skal bli sett og få den hjelpen og støtten de har behov for er ekstremt viktig for å fremme trygg tilknytning i barnehagen. Rammeplanen sier videre at personalet blant annet skal legge til rette for at barna har mulighet til å knytte seg til personalet og til hverandre, de skal sørge for at barna opplever trygghet, og bidra til at barna kan utvikle tillit til seg selv og andre (Kunnskapsdepartementet , 2017).

I Meld. St. 24 (2012-2013) er kvalitet et tema i forhold til stortingets satsing på «fremtidens barnehage». Det påpekes at en god barnehage er en barnehage som gir alle barn like muligheter, den bidrar til at barn utvikler vennskap, gode relasjoner til voksne og andre barn og er et sted hvor barna kan utvikle seg, opplever trygghet og glede, lærer og får omsorg. Det blir skrevet at de voksne i barnehagen er avgjørende for hvor god kvalitet barnehagen har, derfor er det viktig at de innehar kompetanse og kunnskap om barns utvikling, og hvordan de kan støtte barns læring og danning (Kunnskapsdepartementet, 2013). Trygg tilknytning handler om at de voksne skaper relasjoner med barna, at de passer på at hvert enkelt barn opplever trygghet, gjør at barna kan utvikle seg. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver sier: «Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7)

1.6 Begrepsavklaringer

I denne oppgaven har jeg valgt å ta utgangspunkt i Bowlby sin teori om tilknytning og benytter hans begrep «tilknytning». Dette begrepet blir nærmere forklart i litteraturdelen.

Når tilknytningsteorien ble utarbeidet var det en tid hvor mor hadde en større rolle i barnets liv enn far. Dagens samfunn har vi fått en mer likestilt barneoppdragelse og far deltar ofte mer i barnets første tid enn det som tidligere var mulig. I denne oppgaven har jeg derfor valgt å bruke betegnelsen «foreldre» eller «omsorgspersoner» i stedet for «mor» når jeg refererer til tekster som omhandler barnets primære omsorgsgiver, selv om forfatteren har brukt begrepet «mor».

I St.meld. nr. 41 står det «Departementet tar sikte på å endre tittelen førskolelærer til barnehagelærer» (Kunnskapsdepartementet, 2009). Grunnet dette har jeg valgt å bruke benevnelsen barnehagelærere, selv om flere av informantene er utdannet førskolelærere.

I studien blir begrepet «kontaktperson» brukt om den personen som vil ta imot det nye barnet i barnehagen, som vil fungere som barnets primære kontaktperson ved barnehage oppstart. Kontaktpersonen vil også være hovedkontakten mellom barnehage og hjem. Noen av informantene kaller dette for tilvenningsperson, kontaktperson og primærkontakt. Jeg har valgt å bruke begrepet «kontaktperson» ettersom det er dette som er mest brukt i nyere pensumlitteratur og mest brukt i det innsamlede materialet.

2.0 Teori

I denne delen av studien skal jeg presentere teoretiske aspekter fra forskning som jeg anser som relevant for denne studien sitt tema og problemstilling, og som kan fungere for en bakgrunn for drøfting delen av studiens funn i analysen. Ettersom John Bowlby av mange anses som å være tilknytningsteoriens far er det hans teorier og tanker som brukes som teoretisk grunnlag for oppgaven

2.1 Tilknytningsteori

Psykoanalytikeren John Bowlby blir regnet som tilknytningsteoriens grunnlegger, da han var den første som systematisk brukte tilknytningsbegrepet i forhold til de sosiale interaksjonene omsorgspersoner deler med sine barn (Hart & Schwartz, 2009). Bowlby er psykoanalytisk orientert i sin tenkning, men tar også utgangspunkt i etologisk forskning, som er studier av dyr i deres naturlige omgivelser (Abrahamsen, 1997). Hans forskning skiller seg fra psykoanalytisk teori på flere måter. Blant annet bruker han en annen type data. Han baserer seg ikke på pasienters frie assosiasjoner eller rekonstruksjoner av hendelser, men heller ved å observere småbarns atferd i realistiske livssituasjoner. I tillegg vil psykoanalytisk teori sitt utgangspunkt som regel være et klinisk syndrom, som spiseforstyrrelse, depresjon eller antisosial atferd, og gjør antakelser om tidligere hendelser som kan ha vært en medvirkende faktor til utviklingen av denne psykopatologi. Bowlby derimot mener man skal ta utgangspunkt i en klasse hendelser som vil forstyrre forholdet mellom foreldre og barn på et tidlig alderstrinn. Et eksempel han bruker er barn som har blitt atskilt fra en tilknytningsperson, eller vokst opp med omsorgspersoner som er emosjonelt lite eller ikke tilgjengelige (Smith L. , 2002). Tilknytning sies å ha en biologisk basis og har sitt utgangspunkt i evolusjonsbiologien. Det handler om menneskeartens overlevelse, og omfatter det sterke følelsesmessige båndet som barn etablerer til sine viktigste omsorgspersoner. Et lite barn greier seg ikke alene og må dermed fort knytte bånd til personer som kan gi det beskyttelse og omsorg. Man kan på en måte si at barn er predisponert til å bruke sine nærmeste omsorgspersoner som en trygg base, det vil si en person som de kan bruke til å utforske fra og søke tilflukt hos (Drugli, 2018; Evertsen-Stanghelle, 2018; Bowlby, 1988).

2.1.1 Indre arbeidsmodeller

Historisk sett kan man si at tilknytningsteorien er en videreutvikling av objektrelasjonsteorien. Objektrelasjonsteorien er en utviklingslinje innen psykoanalytisk teori, og når man snakker om begrepet «objekt» i et Innenfor psykoanalytisk språkbruk betyr det «en person utenom en selv som en har et følelsesmessig og behovsmessig forhold til» (Abrahamsen, 1997, s. 59). Et objekt kan her betegne både et minne, en fantasi eller en reel person. Objektrelasjonsteorien omhandler barnets kontaktutvikling på det indre plan, altså hvordan deres tidlige følelsesmessige relasjoner etableres og utvikles. Ifølge objektrelasjonsteorien vil barns ytre relasjoner omsettes til indre bilder. Disse indre bildene har emosjonelle valører som kan være både av positiv og negativ karakter. De indre bildene er med på å utgjøre barnets fortolkning og internaliserte oppfatning av ytre objekter, først og fremst oppfatning og fortolkning av deres nære omsorgspersoner. Objektrelasjonsteorien sier altså an man danner indre mentale representasjoner utfra hvordan omgivelsene fremtrer for barnet. Gode og dårlige relasjoner vil dermed virke inn på barnets oppfatninger og fortolkninger av den andre (Abrahamsen, 1997).

Ifølge Bowlby (referert i Abrahamsen, 1997) vil barn som har opplevd trygg tilknytning og har trygge relasjoner gjerne danne seg indre representasjoner av en trygg og pålitelig omsorgsperson, og et indre bilde av seg selv som et barn som er anerkjent og elsket. Disse indre representasjonene barn bygger opp av seg selv i samspill med sine tilknytningspersoner kaller Bowlby for «internal working model», som oversettes til indre arbeidsmodeller. Slike positive forventninger vil fungere som en modell for senere relasjonsdannelser og blir dermed overført til nye forhold. Barn med utrygg tilknytning vil derimot møte verden med forsiktighet, forvente vansker, og vil ofte være i en forsvarsposisjon. Dette er fordi et barn med utrygg tilknytningsmønstre gjerne har negative indre arbeidsmodeller som fører til indre representasjoner av seg selv som en person med liten verdi, og ser på seg selv som en person som ikke fortjener kjærlighet eller oppmerksomhet (Abrahamsen, 1997). Barn med negative indre arbeidsmodeller kan ofte kunne havne i negativt samspill med andre, ettersom de møter nye miljøer og situasjoner basert på de erfaringer de har med seg hjemmefra. Et slikt møte med nye negative samspill vil gjøre at barnet igjen får bekreftet sine negative forventninger (Broberg, Hagström & Broberg, 2014). Men negative forventninger kan endres til mer positive forventninger, spesielt for små barn. Dette forutsetter at barnet over tid får daglige positive opplevelser med «nye» voksne. Begge teoriene bygger på at barnets utvikling er avhengig av deres menneskelige relasjoner, men tilknytningsteorien begrenser seg mer enn objektrelasjonsteorien ved å sette søkelys på aspekter av relasjoner som vil ha betydning for

den følelsesmessige tilknytningen, og ikke andre utviklingsmessige forhold. Og innenfor tilknytningsteori vil omsorgspersonen bli oppfattet som en faktisk sikkerhet, som skaper en følelse av trygghet gjennom dynamisk samspill og ikke som et objekt (Hart & Schwartz, 2009).

2.1.2 Container - contained

I objektrelasjonsperspektivet legges det blant annet vekt på betydningen av den følelsesmessige kvaliteten i barnets tidlige relasjoner som utgangspunkt for utvikling av barnets identitet. Bion (referert i Abrahamsen, 1997; Abrahamsen 2015) hevder at omsorgspersoners evne til å leve seg inn i og forstå barnets emosjoner, hjelper barnet til å utvikle en større psykisk toleranse for smertefulle opplevelser og nye fremmede situasjoner. Han utviklet begrepet «Container-contained» som gir et bilde av hvordan omsorgspersonene klarer å ta imot barns signaler om angst og uro, og hjelpe barnet igjennom opplevelsene. Fordi voksne og barn deltar med helt ulike forutsetninger, er det alltid de voksne som skal ivareta barns behov og ikke motsatt. Det er derfor avgjørende at voksne tåler barns følelsesmessige reaksjoner uten å bli overveldet eller gjengjeldende. Voksne må derfor ta imot barns signaler, uten selv å bli smittet av følelsene barnet opplever (Abrahamsen, 2015). En kan si at omsorgspersonen foretar en form for mentalt fordøyelsesarbeid for barnet, og er selv i stand til å opprettholde en tilstrekkelig balanse mellom nærhet og distanse grunnet sin egen psykiske modenhet.

Container-contained begrepet er et eksempel på hvordan spedbarns følelser vil kunne reguleres av sine omsorgspersoner. «Barnet som skriker av sine lungers fulle kraft og med stor fortvilelse, vil i mange tilfeller etter hvert kunne roe seg når vi tar det opp i armene våre og snakker trøstende til det» (Abrahamsen, 1997, s. 88). Bion forklarer en slik hendelse med at omsorgspersonen forsøker å avgifte det psykiske innholdet i barnets opplevelse. Dette gjør at de frustrerende og smertefulle opplevelsene som barnet føler, kan overføres til omsorgspersonen, som kan muliggjøre en omdanning av den psykiske smerten slik at opplevelsene kan tas tilbake av barnet i en mer forståelig og fordøyelig form (Abrahamsen, 1997). Ved å sette ord på barns opplevelser vil man altså kunne dempe det vonde psykiske innholdet. Etersom identitet dannes gjennom samspillserfaringer og relasjoner med nære omsorgspersoner, er det de voksnes ansvar å hjelpe barn sette ord på, og hjelpe med å bearbeide følelser. Senere skal barnet selv måtte finne måter å uttrykke sine følelser for å bli

forstått. Ved at barnet har opplevd voksne som har sett barnet, satt seg inn i barnets situasjon, og hjulpet barnet med å gjøre vonde følelser bedre, vil barnet lettere kunne finne gode måter å uttrykke følelsene sine senere (Abrahamsen, 2015).

2.1.3 Tilknytningsmønstre

Barn vil knytte seg til sine omsorgspersoner på ulikt vis, og tilknytning er ikke noe vi kan kalle for sterk og stor eller svak og liten, den er trygg eller utrygg. Hvordan barnet vil utforske verden og søke trygghet i omsorgspersonen vil være avhengig av hvilket tilknytningsmønster barnet har utviklet, som igjen er avhengig av kvaliteten på samspeillet mellom omsorgspersonen og barnet (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978). Øyvind Kvello (2015) skriver om hvordan Ainsworth og medarbeidere brukte Bowlby sin teori om tilknytning og utviklet forskning om forskjellige tilknytningsmønstre innenfor trygg og utrygg tilknytning. Disse mønstrene fikk bokstavene A, B og C. Senere fant Main og Solomon (referert i Brandtzæg, Smith, & Torsteinson, 2011) ut at det var nødvendig å utvide dette klassifikasjonssystemet med et fjerde mønster, desorganisert tilknytning som fikk bokstaven D. Dette kalles i dag ABCD-modellen, og består av et trygt tilknytningsmønster og tre utrygge tilknytningsmønstre. Disse tilknytningsmønstrene viser kvaliteten av omsorgen barnet får, og illustrerer hvordan noen barn utvikler en form for trygg tilknytning og andre en form for utrygg tilknytning. Drugli (2014) på peker at variasjonen innenfor hvert tilknytningsmønster er stor, og at barnets tilknytningsmønster vil være mest synlig i situasjoner som vil være krevende for barnet, slik som når barnet er trøtt, sliten, redd eller lignende.

A. Unnvikende utrygg tilknytning

Unnvikende tilknytningsmønster oppstår når omsorgspersonene har vansker med å akseptere barnets følelsesregister. Dette fører til at barnet lærer seg å undertrykke eller fortrenge sine emosjoner. De vil gjerne unngå emosjonell nærhet til andre og driver selvomsorg (Kvello, 2015). Barn med unnvikende tilknytningsmønster er ikke vant til å få trøst, og ber da lite eller ikke om trøst eller støtte. De vil i hovedsak ha lært å klare seg selv så godt de kan, og vil ofte fremstå som svært selvstendige og kompetente. De viser gjerne at de lite behov for sin omsorgsperson som en trygg base, fordi de har hatt erfaring med at omsorgspersonene har vært svært avvisende og ikke imøtekommet

deres behov for nærhet og trøst (Drugli, 2018). Selv om barn med unnvikende tilknytningsmønster virker selvstendige, kan de være utrygge og ikke ha det bra. De vil gjerne ha problemer med å etablere nære relasjoner til både voksne og barn, og ulike studier viser til og med at disse barna kan ha forhøyet kortisolnivå, og forhøyet hjertevirksomhet i krevende situasjoner. Dette er ofte barn som er flinke til å utforske og lære seg barnehagens ulike rutiner, men de vil sjeldent søke til personalet dersom de trenger trøst, støtte eller hjelp. Dette er ofte fordi de ikke vet hvordan de skal gjøre det, og har lite opplevelser med at voksne forstår dem. Det er lett for personalet i barnehagen og tolke dette som at barnet ikke ønsker trøst, støtte eller hjelp, selv om det ofte er akkurat dette barnet trenger. Barn med dette tilknytningsmønsteret er ofte tilsynelatende lite berørt av separasjonen fra sine hoved omsorgspersoner, og vil ofte ignorere deres kontaktforsøk. Ovenfor fremmede derimot er de gjerne kontaktsøkende. Dette kan gjøre deres tilvenning til barnehagen uproblematisk ettersom de er vant til å greie seg uten nære emosjonelle relasjoner (Drugli, 2014).

B. Trygg tilknytning

Trygg tilknytning etableres ved at omsorgspersonene er sensitive, snille og handlekraftige, og aksepterer barnet med karakteristika det har. Barn med trygg tilknytning vil fremstå som tillitsfulle og harmoniske, de vil ha utviklet mestringsstrategier basert på refleksjon og emosjoner og karakteriseres av normal regulering (Kvello, 2015). Barn med trygg tilknytning vil stole på at omsorgspersonen fungerer som en trygg base som er tilgjengelig, og vil gi de hjelp og støtte når de trenger det. De har hatt gjentatte erfaringer over tid med at omsorgspersonene tar deres følelser på alvor, og fremstår som sterk og trygg som fører til at barnet kan ta ut alle sine følelser og behov. Barn som har trygg tilknytning til en voksen, trenger ikke å fokusere på den voksnes behov eller dagsform, og kan bruke sin energi på å utforske og mestre sine omgivelser (Drugli, 2018).

Trygge barn vil ha lært seg at deres følelser vil bli tatt imot, delt og anerkjent, de vil derfor kunne be om trøst og hjelp når de trenger det, men vil også være selvstendige. Selv om de er trygge vet de at det finnes grenser, og er vant med at voksne kan fortelle de hva som er rett og galt, men at dette vil skje under trygge omgivelser uten at de trenger å bli reddet. Selv om barn med trygt tilknytningsmønster får støtte når de trenger det, har en tilgjengelig trygg base og blir anerkjent, betyr det ikke at alt må være perfekt. Disse barna har også opplevd at de kan bli misforstått og at de og

omsorgspersonene kan bli sinte, men de har erfart at ting ordnes opp i. Målet blir å være «god nok», at man som omsorgsperson tar ansvar når man misforstår eller overser barnets behov, at man forsøker å forstå hva som foregår inni barnet. Trygg tilknytning er ingen garanti, men et godt utgangspunkt for god psykisk helse og et godt sosialt liv (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

C. Ambivalent utrygg tilknytning

Ambivalent tilknytningsmønster utvikler seg dersom omsorgspersonene er uforutsigbare i samspillet med barnet. Dette vil si at samme atferd eller uttrykk hos barnet vil føre til ulike reaksjoner fra omsorgspersonens side fra gang til gang. Ved at barnet blant annet får anerkjennelse og ros for en handling ved en anledning, og får kjeft eller blir ignorert ved samme handling ved en senere anledning, vil gjøre det vanskelig for barnet å vite hva det kan forvente fra omsorgspersonen. Samspillet mellom omsorgspersonen og barnet vil innenfor dette tilknytningsmønsteret være basert på den voksnes premisser, det er altså omsorgspersonenes behov og tilstand som vil styre det de velger å gjøre overfor barnet og ikke barnets behov (Drugli, 2018). Slik periodevis emosjonelt utilgjengelige omsorgspersoner, vil lede barnet til å forsterke sine signaler for å få til å oppnå en respons. Barnet vil blant annet ofte kreve i stedet for å spørre, kommandering vil erstatte det å be om noe, og når barnet ønsker nærhet vil dette bli til klamring. Barnet vil ikke oppleve å få dekket sine behov fra sine omsorgspersoner, og blir generelt sårbare for ignorering. Dette løses gjerne av barnet i form av å behage, eller å være oppmerksomhetskrevene (Kvello, 2015). Barnet får liten tillit til egen mulighet for å påvirke samspillet, og blir enten passive og oppgitte, eller sutrete og klengete i håp om å holde på nærhet og oppmerksomhet fra omsorgspersonen (Drugli, 2018). I tillegg til uforutsigbare omsorgspersoner kan utpreget infantiliserende omsorg også bidra til at barnet utvikler ambivalent tilknytningsmønster. Denne omsorgsformen innebærer at omsorgspersonene behandler og betrakter barnet som mer hjelpeløst enn det er og overøser det med støtte og omfattende bistand. Dette gjør at barnet blir avhengig av slike omstendigheter og vil fremstå som umoden og uselvstendig. Barn med ambivalent tilknytningsmønster er emosjonelle i sin fungerer og preges av underregulering (Kvello, 2015).

D. Desorganisert utrygg tilknytning

Kvello skriver om hvordan desorganisert tilknytningsmønster er noe som utvikles når omsorgspersonene er:

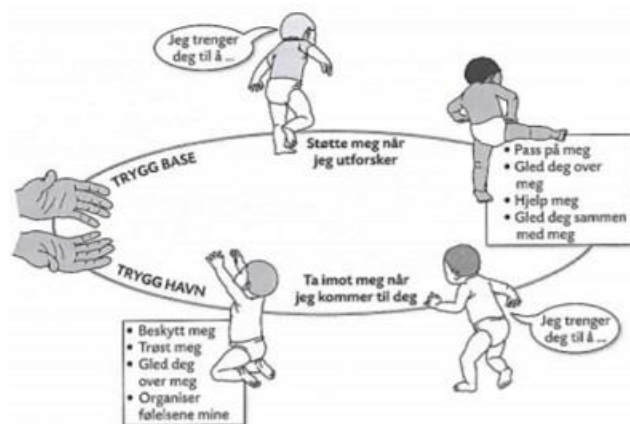
«enten a) emosjonelt utilgjengelig, er b) skremt (veik, ynkelig), c) virker skremmende på barnet (f.eks. psykisk ustabil, voldelig, krenkende, forgripende, ruset), eller d) har ubearbeidede tapsopplevelser, slik at det lett binder barnet i usunne strategier for å dempe sin egen sorg eller frykt» (Kvello, 2015, s. 89).

Desorganisert tilknytningsmønster oppstår altså når samspillet mellom barn og foreldre, og barnets omsorgssituasjon er svært dårlig. Samspillet er gjerne preget av frykt fra barnets side, og personen som barnet er avhengig av og vil søke nærhet til når det er redd eller trenger trøst, er den samme personen som barnet frykter. Vanligvis vil barnets omsorgsperson dempe barnets frykt, men innenfor et desorganisert tilknytningsmønster vil derimot barnets frykt øke med nærhet til denne personen. Barnets situasjon blir umulig, og det er ingen tydelige strategier de kan ta i bruk når de opplever frustrasjoner og vansker (Drugli, 2018). I barnehagen vil barn med desorientert tilknytningsmønster ha vansker i samspill med andre, både voksne og barn. For å klare å etablere trygghet mellom barnet og de voksne i barnehagen, må det jobbes med målrettet systematisk samspillsarbeid over lang tid, ved blant annet å jobbe med rutiner og strukturer som fremmer trygghet og forutsigbarhet (Drugli, 2014). Barn som er i en situasjon hvor det er skapt et desorganisert tilknytningsmønster, vil blant annet fremstå som forvirrede eller skremte. De er ofte vanskelige å forstå, fordi de gjør motsetningsfulle ting og sender generelt ut kaotiske signaler, som å gråte fortvilt for så å bli aggressive eller stivne til når de får hjelp. Barn som er utsatt for omsorgssvikt vil ha høy risiko for senere psykiske problemer, og lever i en situasjon preget av frykt og kaos (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

Barndommens tilknytningsstil vil være med på å prege menneskers psykiske og sosiale fungering gjennom livet, og utrygge barn kan ha en tendens til å sende ut signaler som gjør det vanskelig å forstå hva de trenger (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013)

2.1.4 Trygghetssirkelen

Gjennom mange års forskning og samarbeid utviklet Powell, Cooper, Hoffman og Marvin det som i dag er kjent som Circle of Security (COS), eller trygghetssirkelen på norsk. Dette et program som består av 20 ukers, gruppebasert foreldreopplæring og psykoterapiintervensjon hvor fem eller seks omsorgspersoner mottar foreldreveiledning og psykoterapi. Programmet er utformet for å skifte mønstre og etablere en endring i tilknytningsrelasjonen ved risikoutsatte foreldre-barn relasjoner, og føre til etablering av en trygg tilknytning i relasjonen (Marvin, Cooper, Hoffman, & Powell, 2002). Fra et terapeutisk synspunkt er trygghetssirkelen en måte man kan nå foreldre som har problemer med å tolke atferden til sine barn som et uttrykk for barnas grunnleggende behov (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015). Trygghetssirkelen er en illustrering av tilknytningsteori (figur 1), hvor en trygg base og en trygg havn legger grunnlaget for at barn utvikler seg til selvstendige personer som kan stole på seg selv og andre. Den er konstruert for å forenkle og visualisere barnets følelser og behov, og viser til hvordan barnets grunnleggende behov for tilknytning og utforskning henger sammen (Brandtzæg, Smith, & Torsteinson, 2011). Denne illustreringen kan sees på som et veikart for hvordan man kan skape og utvikle trygg tilknytning til barn.

Figur 1: Trygghetssirkelen (Powell, Cooper, Hoffman & Marvin, 2015, s.47)

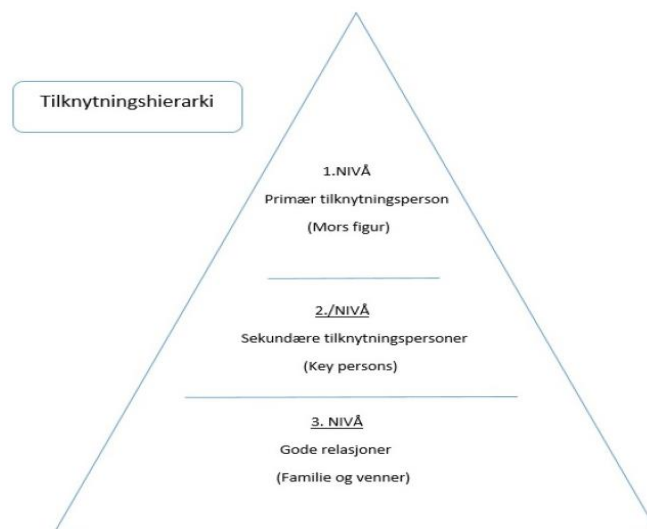
Figur 1 viser hvordan trygghetssirkelen fremstilles som en sirkel, hvor barnet søker ut av den trygge havnen som er dens omsorgsperson for å utforske verden, for så å returnere til den trygge havnen hvor barnet kan søke trygghet, nærhet og få følelsesmessig påfyll. Powell med kollegaer (2015) forklarer hvordan den øverste halvdel av trygghetssirkelen representerer barnets grunnleggende behov for utforskning. Vi ser her barnets selvstendighet og utforskertrang. Høyere side av trygghetssirkelen representerer barnets behov for å bli passet på under lek i tilfelle barnet trenger beskyttelse eller hjelp (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015). Selv i øverste halvdel av sirkelen trenger barna de voksne, de trenger å kjenne

at noen passer på, opplever tilstedeværende voksne som kan veilede dersom noe er vanskelig, oppmuntre, se barnet og gi støtte. På denne måten representerer den øverste hånden en trygg base for barnet og barnets utforskning. En viktig side ved barnets utforsker behov er utviklingen av selvstendighet ved at barnet opplever seg selv som en aktør, en som kan påvirke (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Nederste del av sirkelen består av barnets trygge havn og barnets behov for at omsorgspersonen er tilgjengelig for beskyttelse, avslapning og for at barnet har en plass å organisere sine følelser og oppførsel når det har gått utover egne grenser når det kommer til selvorganisering. Her er det viktig at den voksne må være oppmerksom på at begge disse behovene tilfredstilles, samtidig som den voksne vet når barnet går fra det ene behovet til det andre (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015). Nederste del av sirkelen dreier seg rett og slett om barnets behov når det trenger nærhet eller hjelp med følelser. De minste barnas nervesystem har ikke kommet langt i utviklingen og de blir derfor raskt urolige på innsiden, er de yngste barna uten voksenkontakt over tid vil de bli utrolige, uansett hva som skjer og trenger da kontakt og emosjonelt påfyll fra en voksen. I øverste del av sirkelen trenger barna noen som passer på dem, om barnet havner nede i sirkelen er barna redde, lei seg eller usikre og trenger nå å kjenne at en voksen beskytter. Havner barnet nede i sirkelen trenger de blant annet tilgjengelige voksne som gir trøst, setter ord på følelser og viser godhet (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013)

Dersom det oppstår en situasjon hvor tilknytningssystemet blir aktivert eller utforskningsbehovet slås på, for eksempel at barnet faller, blir barnets behov for trøst og nærhet også aktivert. Den voksne går da inn i rollen som den sikre havnen hvor barnet kan få tilfredsstilt dette behovet, slik at det skal klare å komme tilbake i en følelsesmessig balanse, for så etterhvert å bli klar for å igjen utforske omgivelsene (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Dersom barnets tilknytningssystem aktiveres når barnet utforsker vil det lete etter signaler på om det kan søke trøst og trygghet hos sin tilknytningssperson. Dersom tilknytningsspersonen strekker armene mot barnet eller gir det et medfølende blikk vil barnet vite at det kan gå til sin trygge havn. Står tilknytningsspersonen derimot med armene i kryss og ser streng ut, gir dette lite signaler til barnet om at den voksne er villig til å gi nærhet og omsorg. Dette sirkeldiagrammet er med på å tydeliggjøre prosessen som tar plass i tilknytningsteorien ovenfor barns omsorgspersoner, og viser hvordan man kan oppnå å skape en trygg tilknytning til barnet (Powell, Cooper, Hoffman, & Marvin, 2015). Trygghetssirkelen er med på å gi barnet best mulige forhold for å utforske og lære. Med en felles forståelse av trygghetssirkelen skapes forutsigbarhet og trygghet, både hos personalet og barna.

2.1.5 Tilknytningshierarkiet

Vanligvis vil et barn på rundt et år ha en tilknytning til begge sine foreldre, og eventuelt andre omsorgspersoner som besteforeldre. Barnets foreldre er ved de aller fleste tilfeller deres primære tilknytningsfigurer, og representerer barnets viktigste havn og base (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). De tilknytningserfaringene barnet gjør seg vil påvirke en gjennom hele livet, men tilknytningen barnet har til mor trenger ikke være lik den barnet har til far. Ettersom tilknytning etableres i samspillet mellom barnet og en omsorgsperson vil barnet danne ulike tilknytninger til forskjellige personer i sitt liv (Broberg, Hagström, Broberg, & Goveia, 2014). Selv om barn har kapasitet til å knytte seg til flere personer, har det en begrenset kapasitet i forhold til hvor mange tilknytningsrelasjoner det kan ha. I det første leveåret har barnet som oftest to til tre nære omsorgspersoner de knytter seg til (Smith L., 2002) og de vil som regel kunne ha maksimalt fem (Broberg, Hagström, Broberg, & Goveia, 2014). Ikke alle tilknytningsrelasjonene vil være like viktige for barnet, og Bowlby antok at barnets tilknytningspersoner er ordnet innenfor et hierarki (Brandtzæg, Smith, & Torsteinson, 2011). Ut fra Bowlby sine teorier er det utviklet en modell for dette hierarkiet, det kalles for et tilknytningshierarki (figur 2) og består av tre nivåer.

Figur 2 – Tilknytningshierarki (Evertsen-Stanghelle, 2018, s. 96)

På toppen av hierarkiet finner vi barnets primære tilknytningsperson, altså personen som har spilt den viktigste rollen i barnets liv, dette er ofte mor, men kan være en annen omsorgsperson som har tatt seg mye av barnet. Barnet vil foretrekke denne personen fremfor en annen betydningsfull annen. På nivå 2 finner vi sekundære tilknytningspersoner. Disse er nøkkelpersoner som fungerer som betydningsfulle andre i barnets miljø, og kan blant annet

være besteforeldre, ansatte i barnehagen, tanter osv. Tilknytningen på nivå 1 vil skje automatisk, men på nivå 2 er barnet avhengig av at deres primære tilknytningsperson er til stede, for å kunne skape sekundære tilknytningspersoner ved å knytte seg til slike nøkkelpersoner som vi finner på nivå 2. Nivå 3 består av gode relasjoner, dette er familie og venner. Her er det ikke snakk om tilknytningsrelasjoner, men relasjoner som kan være positive og utviklingsfremmende. For at barnet skal kunne utforske og samhandle positivt med personer på nivå 3, har det behov for at nøkkelpersoner er til stede og fungerer som en trygg base for barnet (Evertsen-Stanghelle, 2018).

Dersom alle av barnets omsorgspersoner er samlet vil man kunne se hvem av de som er på topp i barnets tilknytningshierarki. Barnet vil i denne situasjonen automatisk vende seg mot den personen som deres primære tilknytningsperson og på toppen av barnets tilknytningshierarki dersom det skjer noe som gjør at barnet trenger trøst eller støtte. I situasjoner der den som er på topp i barnets tilknytningshierarki ikke er til stede, vil barnet søke til nummer to i hierarkiet. Dersom barnets topp tilknytningspersoner ikke er til stede, som i barnehagen, vil en som er lenger nede i hierarkiet være mer en god nok (Drugli, 2014). Selv personer på nivå 3 vil være gode nok dersom det har blitt etablert trygge positive relasjoner. Når barnet er trygt, vil barnet kunne starte å bruke de forskjellige relasjonene til forskjellige ting. Selv om barnet søker en bestemt person i situasjoner hvor de er følelsesmessig utladet, vil de i andre situasjoner, slik som lek, gjerne foretrekke en annen voksen. Under lek er gjerne denne personen også god nok slik at barnet søker denne personen dersom det for eksempel faller eller trenger støtte, men kommer en som er høyere opp i hierarkiet vil barnet gjerne foretrekke trøst fra denne personen (Drugli, 2018).

2.2 Tilvenningsperioden

I mars 2019 gikk 83,5% av alle barn i Norge mellom 1-2 år i barnehage (SSB, 2019). Det er normalt at de fleste barn begynner i barnehagen ved ettårsalderen, dette er en periode hvor de er ekstremt nysgjerrig på verden, men trenger tid til å kjenne seg trygg nok til å utforske (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Barna må nå være borte fra sine primære omsorgspersoner i mange timer om dagen, de må forlate det trygge og kjente, og tilpasse seg nye og fremmede omgivelser og nye relasjoner. De aller fleste barn vil klare å gå inn i nye relasjoner med nye og fremmede voksne og bruke de som erstatningspersoner når foreldrene er borte. Men det at det går bra er betinget i at barna får god hjelp av de voksne i denne

overgangssituasjonen. De nye voksne må lære å lytte til signalene barnet sender ut, forstå barnet og lære seg til å observere hvordan barnet reagerer på deres handlinger overfor dem (Abrahamsen, 1997). Når foreldre skal levere fra seg barnet sitt til andre, er det viktig at barnet har fått tid til å etablere en sekundær trygg tilknytningsrelasjon til personen som barnet skal leveres til. I barnehagen er det en tilvenningsperiode for å oppnå akkurat dette. Tilvenningsperioden er med på å lette overgangen fra hjem til barnehage, det er i denne perioden viktig at hvert barn får en tilvenning som er tilpasset det enkelte barnet (Evertsen-Stanghelle, 2018). Ifølge Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017), skal barnehagens årsplan inneholde informasjon om hvordan barnehagen arbeider med tilvenning av nye barn. Under overskriften «når barnet begynner i barnehagen» står det at;

Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn. Når barnet begynner i barnehagen, skal personalet sørge for tett oppfølging den første tiden slik at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, utforske og lære (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33)

Drugli (2018) påpeker at tilvenningsfasen ikke kun består av barnets oppstart i barnehagen, eller dagene foreldre er til stede, for noen barn kan det ta et helt semester før de faller på plass følelsesmessig i barnehagen. For at personalet skal kunne sørge for at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet er det viktig at de innehar evnen til å etablere nære relasjoner. Nære relasjoner er noe som vil kunne utvikles i samspill mellom to parter over tid (Drugli, 2018)

2.2.1 Hvordan brukes tilvenningsperioden

I Norge er det stor variasjon i rutiner for tilvenning med foreldre til stede, mange har tre dagers tilvenning når små barn starter i barnehagen, men flere barnehager har nå innført en ukes tilvenning med foreldre til stede. Dersom foreldrene har hatt med seg barnet på mange besøk over tid til barnehagen tidligere, kan dette være tilstrekkelig grunnlag for å ikke ha tilvenning på lenger enn tre dager. Har barnet derimot ikke vært i barnehagen, kan tre dager være for lite tid til at barnet føler trygghet i relasjonen til en eller flere i personalet. Dersom en barnehage bruker tre dagers tilvenning, blir dette gjerne begrunnet med at det er enklere for foreldrene. Barnehager som har prøvd å utvide tilvenningsperiodene har derimot oppsummert

at det er sjeldent foreldrene ikke får til å følge dette opp (Drugli, 2018). May Britt Drugli med kollegaer har gjort en undersøkelse om hvordan tilvenningsperioden utføres i norske barnehagen. I boken *Liten i barnehagen*, har Drugli (2018) skrevet om funnene fra denne undersøkelsen, og har sett at det er interessante mønstre, selv om det bare er 48% som har svart på undersøkelsen, noe som kan skape usikkerhet rundt tallene. Nesten alle de 2501 barnehagene som svarte på undersøkelsen svarte at de har inviterer til besøk i barnehagen før oppstart, og svært få har hjemmebesøk. Halvparten av barnehagene har foreldremøter og nesten alle har en form for samtale med foreldrene i forbindelse med tilvenningsperioden. Rundt halvparten av barnehagene sa at de hadde 3 dager hvor foreldrene var i barnehagen under tilvenningsperioden som en fast ordning. Rundt 40% oppga at de hadde en fleksibel ordning når det kom til hvor lenge foreldrene skulle være i barnehagen under tilvenning, og at dette er basert på barnets prosess. I midlertidig oppga halvparten av disse 40% med fleksibel ordning at foreldrene ofte er i barnehagen i 3 dager, selv om de har mulighet til å være der lenger. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) sier at personalet i barnehagen blant annet skal legge til rette for at barna har mulighet til å knytte seg til personalet, og til hverandre, de skal sørge for at barna opplever trygghet, og bidra til at barna kan utvikle tillit til seg selv og andre

2.2.2 Kontaktperson

Når barnet starter i barnehagen vil det være lettest å tilpasse seg og få muligheter til å knytte seg til personalet og hverandre dersom barnet får en kontaktperson. En kontaktperson vil være en voksen på avdelingen som vier sin tid og oppmerksomhet til å bli kjent med dette barnet (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Alle barn har behov for en kontaktperson i barnehagen, og mange har behov for å kompensere for tilknytningen de har i hjemmet (Killèn, 2017). Kontaktpersonen har et særlig ansvar for et mindre antall barn, og det vil dermed være overkommelig for denne voksne å følge tett med på hva de barna gjør og hva de trenger. Ved at kontaktpersonen er lett tilgjengelig kan opplevelse av stress av å være i barnehagen dempes. Kontaktpersonen blir en base og trygg havn som representerer tilknytning og trygghet (Drugli, 2018). De yngste barna trenger ifølge Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) å føle seg trygge på alle de voksne på avdelingen, noe man kan oppnå ved å ha dedikerte, hengivne og empatiske voksne, som er tilgjengelige for positive følelser, kan leke og glede seg sammen med barnet, samtidig som at de klarer å gi passe mye hjelp dersom barnet prøver å få til noe selv slik at barnet kan kjenne en mestring. Selv om målet er at barnet

blir trygge på alle de voksne, anbefaler Evertsen-Stanghelle (2018) bruk av en kontaktperson slik at barnet kan bli trygt på en og en person av gangen.

Ansatte i barnehagen kan på denne måten fungere som signifikante andre for barnet, ved å være en signifikant andre for barnet kan de bidra til å kompensere for utrygg tilknytning til barnets primære omsorgspersoner, og gi hjelp til å håndtere tanker og følelser barnet strever med. Ved å jobbe systematisk med tilknytning på avdeling kan det skapes gode sekundære tilknytningsrelasjoner (Killèn, 2017). Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) skriver at det tar tid for barn å skape en tilknytning og kontakt, selv om noen barn trives i barnehagen fra første stund, er det fortsatt viktig at alle barn opplever å utvikle trygge relasjoner til personalet. Videre skriver de at noen barn søker mot en bestemt voksen i barnehagen og at slike ønsker hos barnet er det smart å ta hensyn til når en skal velge kontaktpersoner. Dersom man ikke opplever at barnet trekker mot en bestemt voksen er det viktig å fortsatt ta mest mulig hensyn til barnets behov ved valg av kontaktperson og ha en bestemt voksen som blir kjent med barnet fra første dag. Dersom denne kontaktpersonen ikke er den som er best for barnet, burde man være åpne for å bytte, ettersom kjøreregelen er å følge barnets behov når det er mulig (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

2.3 Tilknytningsarbeid i barnehagen

Det å være en profesjonell omsorgsgiver kan by på utfordringer. Man kan møte på barn man blir glad i og føler godhet for, eller barn som fremprovoserer negative følelser som sinne, irritasjon, likegyldighet og frustrasjon. Da må man som ansatt klare å overskride disse negative reaksjonene i seg selv, fordi alle barna trenger empati, ømhet og omsorg. Man vil møte barn en ikke forstår, og kanskje behøve å utvide sitt eget omsorgsrepertoar slik at man kan forstå barnet (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). En kan ikke velge hvilke barn en vil jobbe med i barnehagen, det er derfor viktig at man jobber med seg selv slik at man kan gi alle barn et godt barnehagetilbud på tross av eventuelle negative reaksjoner i seg selv. Donald Woods Winnicott utviklet begrepet «good-enough-mothering», i dette begrepet ligger det at foreldre ikke må være perfekte, så lenge de er «gode nok». Dette gjelder også for personalet i barnehagen, ingen er perfekte, men det holder at man er «gode nok» i barnehagen. I begrepet å være «gode nok» ligger det at barnet har minst en tilknytningsperson som dekker barnets grunnleggende behov (Broberg, Hagström, Broberg, & Goveia, 2014) Det å ha kunnskap om tilknytning og barns grunnleggende behov vil være til stor hjelp i

omsorgens for andres barn. Men det er viktig å være klar over at trygg tilknytning ikke betyr at alt må være perfekt. Målet er å være en «god nok» voksen for barnet, ved at man i barnehagen og i hjemmet forsøker å forstå hva barnet trenger, og tar ansvar dersom man misforstår eller overser barns behov og ting går galt (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

Utrygg tilknytning til foreldre kan påvirke den sosiale fungeringen i barnehagen, dette kan vise seg med blant annet urolighet og oppmerksomhetsvansker. Det blir derfor viktig at personalet i barnehagen har kunnskap om tilknytning, og på den måten kan sette i gang tiltak som fremmer utviklingen av trygg tilknytning i barnehagen. Barnets tilknytningshistorie med sine foreldre vil være med på å påvirke hvordan barnet inngår nye relasjoner når det begynner i barnehagen, men selv om barnet har utrygg tilknytning til sine foreldre kan det etableres trygg tilknytning til de ansatte i barnehagen. Dersom barnet får utviklet en trygg tilknytningsrelasjon i barnehagen vil det skape rom for nærhet og adskilthet som kan fremme positiv utvikling (Drugli, 2014). Det er viktig å bruke god tid på tilvenningen hos de yngste barna, fordi en god barnehagetilvenning kan være med på å beskytte barnet mot utrygg tilknytning senere i barnets barnehagehverdag. En barnehage med god kvalitet kan bidra til å fremme barns utvikling av trygg tilknytning, mens en barnehage med lav kvalitet vil gjøre det motsatte (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

2.3.1 Rollen som profesjonell omsorgsgiver

Mellom barn og deres foreldre vil det naturlig oppstå et sterkt bånd av uforbeholden kjærlighet. Dette kan man ikke forvente mellom en ansatt i barnehagen og barna de jobber med, man blir glad i barna og bryr seg masse om dem, men når barna slutter i barnehagen kommer det nye barn man blir kjent med og blir glade i. Denne profesjonelle «kjærligheten» er mer flyktig enn foreldrekjærligheten. Det at det sterke båndet mangler gjør at det er enda mer viktig med kunnskap (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) viser til at personalets daglige nære kontakt med barna, stiller de i en sentral posisjon for å kunne observere barnas omsorgs- og livssituasjon. Personalet må derfor være beviste over at barna kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan oppdages og forebygges. Kari Killèn (2017) påpeker at det å oppdage at barn befinner seg i vanskelige livssituasjoner ikke er noe man gjør umiddelbart. Barn i slike situasjoner skaper overlevelses- og

tilknytningsstrategier, er lojale overfor sine foreldre og formidler lite informasjon om sin hjemmesituasjon. De tar i bruk strategier for å gjøre at de og foreldrene har det best mulig sammen, og tar vare på foreldrene sine. Drugli (2014) skriver at

Ved å kjenne til barns ulike tilknytningsstiler vil personalet kunne se forbi barnets atferd og hjelpe barnet med å ta imot trøst og støtte og over tid utvikle tillit til at voksne kan forstå og imøtekomme også barnets emosjonelle behov (Drugli, 2014, s. 57).

Dette står i tråd med det Kari Killèn (2017) skriver om hvordan personalet i barnehagen ofte får en magesfølelse og bekymring dersom noe er galt, og at det da er viktig at de som jobber så tett med barn, har kunnskap til å begrepsfeste denne uroen, og kan kjenne igjen tegn, oppdage, forebygge og ta ansvar for barnet. «Profesjonell omsorg krever kunnskap» (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013, s. 16) Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver påpeker at barnehagen skal jobbe for at barna får en god barndom;

Barnehagen skal anerkjenne og ivareta barndommens egenverdi. Å bidra til at alle barn som går i barnehage, får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek, er fundamentalt. Barnehagen er også en forberedelse til aktiv deltakelse i samfunnet og bidrar til å legge grunnlaget for et godt liv. Alle handlinger og avgjørelser som berører barnet, skal ha barnets beste som grunnleggende (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8).

Dersom et barn ikke utvikler en trygg tilknytningsrelasjon til en sekundær omsorgsgiver i barnehagen, vil barnet få en opplevelse av å være uten tilgang på beskyttelse og få et forhøyet stressnivå. Blir de gående med dette over tid uten hjelp til å håndtere følelsene sine kan det utvikles uheldige mestringsstrategier. For å håndtere det forhøyede stressnivået kan noen barn reagere med aggressivitet, andre kan bli tilbaketrukket, dette er begge et mulig resultat av at barnet prøver å håndtere stresset ved å ikke føle seg trygg og ivaretatt over tid. Dersom barn viser mestringsstrategier som for eksempel aggresjon eller tilbakeholdenhet er det viktig at de ansatte i barnehagen undrer seg over atferden barnet viser og ikke dømmer den. Barn som bruker en aggressiv strategi, kan oppleves som krevende for personalet. Barna kan bli lett irriterte på andre barn, slå dytte, blir frustrerte og urolige. Tilbaketrukket vil derimot vandre hvileløst rundt, være stille og krever lite til ingen oppmerksomhet, er hverken sinte eller lei seg, men heller ikke glade. Det er her de ansatte må gå inn i seg selv, og se om barnet har en

trygg sekundær omsorgsgiver på avdelingen, eller om de har en voksen som jobber for å komme i en slik posisjon (Evertsen-Stanghelle, 2018).

De små barna trenger stabile samspillpartnere som er med de i dagliglivets ulike situasjoner. Slike samspillpartnere må kunne gi umiddelbare og hensiktsmessige responser på signaler som barnet sender ut. Dersom det skapes en stabil trygg relasjon mellom et barn og en voksen i barnehagen, kan det skapes et miniutviklingsmiljø som vil kunne få betydning for hvordan barnet fungerer og trives. At barnet trives i barnehagen innebærer at de ansatte i barnehagen er gode samspillpartnere for barn (Drugli, 2018) For å være gode samspillpartnere for barn i barnehagen er det viktig å huske at de voksne alltid har en maktposisjon overfor barnet, og at man må inkludere barna og gi dem medvirkning i sin hverdag. Det er viktig at personalet viser en respekt for barns intensjoner og opplevelsesverden, og tar barnas følelsesmessige uttrykk på alvor, samt gi dem støtte til undring og til å stille spørsmål. De ansatte må ta det barna sier på alvor og prøve forstå deres perspektiv. Man må oppmuntre barn til å aktivt gi uttrykk for deres egne tanker og meninger, og møte dette med anerkjennelse. Dette handler om å klare og møte barna ut fra deres ståsted, på deres egen arena. (Nordli & Thormodsæter, 2010).

2.3.2 Fremme trygg tilknytning i barnehagen

Cecilie Evertsen-Stanghelle (2018) har utviklet en liste med tips og råd for arbeidet med å fremme trygg tilknytning ved oppstart i barnehagen. Før tilvenningen starter anbefaler hun blant annet at barnehagen organiserer små barnegrupper, oppretter en tilknytningspersonordning og legger til rette for at foreldrene før oppstart kan ta med seg barnet jevnlig på besøk i barnehagen. Det å ha et oppstartsmøte med foreldrene kan være viktig. Her kan det informeres om rutiner for tilvenningen, foreldre kan oppfordres til å ha korte dager i starten og verdien av tilknytningsperson kan fremheves. Foreldrene burde forberede barnet på oppstart i barnehagen ved å prate om det, og oppmuntres til å ha med barnets overgangsobjekt ved oppstart (Evertsen-Stanghelle, 2018). Et overgangsobjekt er en gjenstand som har en spesiell betydning for barnet. Dette kan blant annet være en sutteklut, bamse eller smokk, og Abrahamsen (2015) sier at mange barn finner trøst i å ha et slikt overgangsobjekt i barnehagen. Når omsorgspersonene ikke er til stede kan et slikt objekt gi en følelse av å være nær foreldrenes kropp og lukt, noe som skaper en følelsesmessig verdi i objektet hos barnet, og er med på å kontrollere atskillelsen fra omsorgspersonene (Abrahamsen, 2015).

Under tips og råd for å fremme trygg tilknytning under tilvenningen i barnehagen er det mye fokus på kontaktperson. Det anbefales blant annet at det er denne personen som utfører alt stell og all omsorg til barnet blir trygt i barnehagen, og at barnet leveres til denne personen hver morgen den første tiden de er der, helst da slik at foreldrene leverer barnet til sin trygge havn og ikke slik at barnet blir stående alene på gulvet når foreldrene drar. I tillegg anbefales bruk av overgangsobjekter som for eksempel smokk og bamse. Foreldre bør oppfordres til å levere barnet til tilknytningspersonen, som da oppfordres til å ta imot barnet fysisk når barnet leveres i barnehagen. På denne måten gir foreldrene barnet over til en trygg havn når de forlater barnehagen. Det legges videre vekt på tilgjengelige voksne som er observante på barns behov, responderer på barnets signaler og prøver å forstå barnets følelser og uttrykk. De voksne må ta seg god tid, prioritere omsorg og ro før omfattende nye prosjekter, fryde seg sammen med barnet og la barnet få følelsen av at det er ønsket og at man setter pris på barnets nærvær (Evertsen-Stanghelle, 2018). Det at barnet kjenner at de som jobber i barnehagen faktisk gleder seg over å være med dem, at de ser de voksne smile til dem, sier gode ord og viser nærvær og kontakt, skaper små øyeblikk mellom den voksne og barnet, som kan være med på å fylle barnet opp med kraft og tro på seg selv. Voksen-barn-relasjonen har betydning for hvordan barna vil ha det i barnehagen, men relasjonen har også videre betydning for barnets videre utvikling lenge etter at barnet er ferdig i barnehagen (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

For å fremme trygg tilknytning er det viktig at personalet innehar strategier som kan være med på å sikre at barn ikke blir oversett eller hyppig avvist i barnehagehverdagen ettersom slike opplevelser vil kunne være hemmende for utviklingen av trygge relasjoner. Drugli (2014) anbefaler bruk av små faste grupper som en slik strategi. Ved å dele barnegruppen opp i mindre små grupper kan fremme mulighet for hyppigere positiv kontakt mellom voksne og hvert av barna, som igjen vil kunne skape en trygg tilknytningsrelasjon mellom den voksne og barna. Et viktig aspekt ved tilknytningsmønstre er å være bevist at de ikke nødvendigvis sier noe om hvordan det vil gå med barn (Drugli, 2013). Selv med trygg tilknytning kan en utvikle problemer senere i utviklingen, og barn med utrygg tilknytning trenger ikke nødvendigvis utvikle problemer senere i livet.

2.3.3 Kvalitet

I Melding til Staten 24 (2012-2013) meldes det at barnehager skal tilby barn like muligheter. Her nevnes blant annet at barna skal oppleve trygghet og glede, omsorg og muligheter til å utvikle vennskap og seg selv. Det skrives at det er de voksne i barnehagen som er avgjørende for hvor god kvaliteten i barnehagen er (Kunnskapsdepartementet, 2013). Kvalitet i barnehagen handler først og fremst om de voksnes kompetanse og evnen for å tilrettelegge for trygge relasjoner. En barnehage med høy kvalitet inneholder blant annet varme, støttende og omsorgsfulle voksne som møter barn og legger til rette for stabile, trygge og stimulerende omgivelser. Barn med gode relasjoner til voksne har bedre sosiale ferdigheter, og bruker i større grad den voksne som en trygg base, og utforsker sosiale relasjoner med jevnaldrende. Barn med en etablert trygg base er bedre rustet til å leke og holde på med aktiviteter alene, for hvis noe blir vanskelig kan de stole på at den voksne ser dem (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

I en metaanalyse som inneholder 72 studier fra 23 land, fant forskerne at barnehagens prosesskvalitet var middels, I forskningen fra USA så de at kun 25% av personalet som jobbet med de yngste var meget eller veldig sensitive (Drugli, 2018). Dette viser at det i USA er så lite som ¼ dels sjans for at de yngste barna har flaks og opplever å ha sensitive voksne de kan forholde seg til i barnehagen. Det er også utført en studie i Norge hvor de også fant at barnehagetilbudet til barn under tre år i Norge er middels. Barnehagene ser ut til å være tilpasset barnas behov, men de har lite utstyr og leker, det de har er ofte ikke tilgjengelig for barna, og er med på å begrense muligheter til inspirerende og lærerike erfaringer. Forskningen tyder på at den grunnleggende omsorgen for barna er god, men at de ansatte i barnehagene ikke like godt støtter opp under barns nysgjerrighet og utvikling (Barnehage.no, 2015). Abrahamsen (2015) peker på hvordan forskning viser at de fleste barnehagelærere har kunnskap og kompetanse rundt tilknytning og viktigheten emosjonell tilgjengelighet rundt de yngste barna, men at dette teorigrunnlaget ikke nødvendigvis anvendes i praksis. Forskning viser heller at fagkunnskapen anvendes usystematisk og sporadisk i barnehagemiljøene (Abrahamsen, 2015). Barnehager med et miljø som fremmer psykisk helse og bygger opp under livsmestring er noe alle barn i Norge burde ha lik tilgang på. For å få til dette må man bevege seg fra flaks til garanti når det gjelder barnehagens kvalitet på omsorgsmiljøet, hvor alle ansatte har kunnskaper om barns behov for trygg tilknytning, og tilknytningens kraft. At det ikke er avhengig av den enkelte barnehagens indre struktur og kunnskapsgrunnlag hvilken kvalitet det er på omsorgsmiljøet barnet befinner seg i (Evertsen-Stanghelle, 2018)

2.3.4 Felles forståelse

I en barnehage kan barns oppførsel bli fortolket og forstått forskjellig av de forskjellige ansatte, noe som kan føre til store ulikheter i håndtering av ulike situasjoner. Den ansattes individuelle personlighet, egne erfaringer og kompetansenivå vil kunne påvirke hvordan ulike situasjoner fortolkes og forstås. Ifølge Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver skal alle barnehager bidra til å utjevne sosiale forskjeller samt ha en forebyggende funksjon. Det skal være en plass hvor barn skal føle seg trygge, oppleve å mestre motgang, håndtere utfordringer, og kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap (Kunnskapsdepartementet, 2017). En måte å passe på at alle barn får like bra tilbud når det kommer til å fremme trygg tilknytning på en småbarnsavdeling, er at alle ansatte utvikler en felles forståelse av fenomenet. En økt grad av felles forståelse vil kunne gi bedre sikkerhet og tro på at en vil mestre arbeidet. En måte å utvide en felles forståelse for et fenomen på er ved å utvikle en felles kompetanse blant de ansatte i barnehagen (Ertesvåg & Roland, 2015).

Det er i dag store variasjoner i barnehagepersonalets erfarings- og utdanningsnivå, noe som kan føre til store utfordringer når det gjelder å arbeide mot en grad av felles forståelse av et fenomen (Ertesvåg & Roland, 2015). Ifølge Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver er det den pedagogiske lederen som har ansvaret for å lede det pedagogiske arbeidet, og veilede de andre ansatte på avdelingen, og det er styrerens ansvar for å sørge for at personalet utvikler en felles forståelse for oppdrag gitt i barnehageloven og Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver. Barnehagen skal være en lærende organisasjon hvor personalet skal være oppdatert og utvikle seg. Personalet skal klare å reflektere rundt faglige og etiske problemstillinger og stille som tydelige rollemodeller, samt ha fokus på å ivareta relasjoner mellom barna, og barn og voksne (Kunnskapsdepartementet, 2017). Kurs, gruppearbeid, prosjekter og lignende kan være nyttige hjelpemidler for å oppnå en felles kompetanse og forståelse av tilknytning og tilknytningsarbeid. Med kunnskap om tilknytning kan barnehagen blant annet være rustet i møte med de barna som har en utrygg tilknytning i hjemmet, og forstå at det kan kreve mer av personalet å skape en god relasjon med disse barna. De ansatte i barnehagen kan lettere møte barnet med respekt og forståelse angående negativ atferd, og har en bedre forståelse om at det er en grunn til at barnet oppfører seg slik det gjør (Drugli, 2013).

3.0 Metode

Den greske betydningen av ordet metode er «veien til målet». Metode kan forstås i en vid forstand, men det er blitt begrenset til å bety en mekanisk overholdelse av regler i byråkratiske og positivistiske tilnærminger til samfunnsvitenskapene. Dersom metode kun oppfattes som en slik form for mekanisk overholdelse av regler, vil kunnskapsproduksjon som blir skapt gjennom personlige samspill ikke være en legitim vitenskapelig metode. (Kvale & Brinkmann, 2009). I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for hvilken vei jeg skal følge til målet. Fra problemstilling, valg av forskningsdesign, datainnsamling, analyseprosesser, til resultater og drøfting av funnene som kommer frem. Resultater av funn vil bli diskutert i forhold til aktuell teori.

3.1 Forskningsdesign og metode

Denne studien er bygget opp rundt problemstillingen «*Hva er barnehagelærernes erfaringer med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdelinger?*» Jeg ville prøve å få tak i barnehagelærernes egne perspektiver og valgte derfor valgt å bruke den kvalitative metoden intervju inspirert av en fenomenologisk-hermeneutisk forankring. Forskningsintervjuet er et intervju hvor det skapes kunnskap i samspill med eller i interaksjon mellom intervjueren og den som blir intervjuet. Man kan se på et intervju som en profesjonell samtale som bygger på dagliglivets samtaler. Denne samtalen går dypere enn hverdagslig meningsutveksling, og innehar en viss struktur med en hensikt hvor det skal konstrueres kunnskap og utveksles synspunkter i samspill mellom intervjueren og den som blir intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2009). Kvale og Brinkmann skriver at «når det er snakk om kvalitativ forskning er fenomenologi mer bestemt et begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver» (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 45). Det kvalitative fenomenologiske designet er egnet som utgangspunkt for denne studien, og dens utforskende egenart, blant annet fordi den går dypt når det gjelder prosess, mening og betydning, og den beskrives som utpreget sterk når det gjelder å frembringe mye kunnskap om et lite utvalg (Jacobsen, 2013). I tillegg til å være inspirert av fenomenologien er denne studien også inspirert av den hermeneutiske vitenskapsfilosofiske tradisjonen. Hermeneutikken fokuserer på et dypere meningsinnhold i folks handlinger enn det som er umiddelbart innlysende. En slik tilnærming vil legge vekt på at fenomener kan tolkes på flere nivåer (Thagaard, 2011).

Metoden intervju ble valgt for å få tak i informantenes egne beskrivelser av sitt arbeid på avdeling, samtidig som at det er et godt grunnlag for å skaffe innsikt i barnehagelærernes egne

erfaringer, deres tanker og følelser. Ved å bruke forskningsintervju som metode ønskes det å få fylldig og omfattende informasjon knyttet til andre menneskers opplevelser, synspunkter og perspektiver (Thagaard, 2011). Intervju begrepet er en samlebetegnelse og omfatter en rekke typer, fra et ustrukturert intervju, til et strukturert intervju. Vanligvis vil ikke et intervju være kun strukturert eller ustrukturert, men det kan ligge et sted mellom disse to versjonene. Betegnelsene halvstrukturert eller semistrukturert intervju brukes ofte om denne typen intervju (Kleven, Hjordemaal, & Tveit, 2014). I denne masteroppgaven er det brukt et semistrukturert intervju fordi det er fleksibelt, og kan tilpasses den enkelte intervjupersonens situasjon og fortellinger, samtidig som det er fastsatt med en tematisk rød tråd (Thagaard, 2011). Det er utformet en strukturert intervjuguide, men med mulighet for oppfølgings spørsmål og eventuelle endringer i guiden.

Kvale og Brinkmann (2009) forklarer at en forskningsprosess er en skiftende prosess, med kontinuerlige endringer, overraskelser og reformuleringer av både begreper og hypoteser. Men kvaliteten på datamaterialet er avhengig av kvaliteten på intervjuerens ferdigheter og kunnskap om temaet. Grunnet lite tidligere erfaringer med å intervju og usikker på egen kunnskap om temaet, har valget falt på å følge de syv stadiene til intervjuundersøkelse som Kvale og Brinkmann har skissert opp. Denne skisseringen kan hjelpe en uerfaren intervjuforsker gjennom mulige problemer, og bidra til at den opprinnelige visjon og engasjement blir opprettholdt gjennom hele undersøkelsen:

1. *Tematisering: Formuler formålet med undersøkelsen og kartlegge undersøkelsen hvorfor- og hva- spørsmål.*
2. *Planlegging: Før intervjuarbeidet starter, ta hensyn til alle syv stadier og planlegg med henblikk på å få innhentet kunnskapen en ønsker.*
3. *Intervjuing: Utføring av intervjuene med grunnlag i en intervjuguide, med reflektert tilnærming til kunnskapen som søkes*
4. *Transkribering: Klargjøring av intervjumaterialet for analyse.*
5. *Analysering: Bestemme hvilken analysemetode som er best egnet for intervjuene*
6. *Verifisering: Undersøking av intervjufunnenes generaliserbarhet, deres pålitelighet og validitet.*
7. *Rapportering: Formidle undersøkelsesfunn og metodebruk i en form som overholder vitenskapelige kriterier og tar hensyn til undersøkelsens etiske sider, som til slutt resulterer i et lesbart produkt.*

(Kvale & Brinkmann, 2009, s. 118).

3.2 Utvalg

Kvalitative studier baserer seg på strategiske utvalg av informanter. Et strategisk utvalg vil si at informanter velges ut fra egenskaper eller kvalifikasjoner som kan være strategiske i forhold til studiens teoretiske problemstillinger (Thagaard, 2011). Når man ser på Kvale og Brinkmann sine syv stadier, er stadiet nummer 2 viktig når det kommer til utvalg. Her handler det blant annet om å planlegge arbeidet med henblikk på kunnskapen som søkes. Kunnskapen denne studien søker er barnehagelæreres erfaringer, for å få tak i denne kunnskapen ble det valgt å ta i bruk et strategisk utvalg. Det vil si at det ble valgt informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner strategiske i forhold til problemstillingen som undersøkes (Thagaard, 2011), I tillegg ble det valgt at utvalget ikke skulle være tilfeldig, det ble kontaktet mulige informanter som jobber i barnehager som jeg personlig har kjennskap til, og informanter anbefalt av bekjente. Jeg valgte å finne informanter via eget nettverk for å få informanter som kunne være kompetente til å kunne belyse problemstillingen, samtidig som det å kjenne til den som intervjuer vil kunne skape et mer avslappet intervjuforhold og åpne for at informantene lettere vil dele sine erfaringer. Grunnet denne form for utvalg kan det ikke med sikkerhet sies at dette utvalget vil være representativt for barnehagelærerne i populasjonen (Kleven, Hjordemaal, & Tveit, 2014).

Fokuset i denne studien har vært de som arbeider med de minste barna i barnehagen, det ble derfor kvotert med tanke på utdanning og yrkestittel, og utvalget ble begrenset til pedagogiske ledere på småbarnsavdeling med barnehagelærerutdanning. I stadiet nummer 2 skal man i tillegg til å planlegge arbeidet med henblikk på kunnskapen som søkes, hele tiden ta hensyn til alle de syv stadiene når man planlegger arbeidet. Et av disse stadiene er blant annet å transkribere. I planleggingsfasen er det dermed viktig å tenke på at transkribering av intervjuer vil ta tid. Innenfor kvalitative studier er det viktigere at informantene kan gi den informasjonen man er ute etter, enn antallet informanter. Flere informanter kan gi et rikere bilde av det en ønsker å studere, men det vil også kreve mer arbeid (Jacobsen, 2013). Etter å ha fått meldt studien til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og mottatt godkjenning i forhold til gjeldende forskningsetiske regler, startet rekrutteringen av deltakere. Gjennom mitt eget nettverk fikk jeg mail adresser til 8 personer som kunne være interesserte. De interesserte fikk tilsendt et informasjonsskriv basert på en mal fra NSD. Denne inneholdt informasjon om studien, studiens hensikt, hva deltakelse ville innebære, hvordan personopplysninger ville behandles, etiske retningslinjer, informantenes rettigheter og et samtykkeskjema.

Totalt var det seks personer som sa ja til å stille til intervju. Det ble bestemt at seks informanter var et overkommelig antall informanter, med tanke på tid til å transkribere, analysere og tolke innsamlet materiale etter gjennomførte intervju, samtidig som det var nok informanter til å kunne gi et godt grunnlag for studien. Grunnet sykdom ble et intervju utsatt over lenger tid og senere trakk informanten seg. På dette tidspunktet var det gjennomført intervju med fem av informantene, det ble bestemt at disse fem intervjuene kunne gi nok grunnlag for å kunne belyse problemstillingen. Grunnet dette og mangel på tid ble det derfor ikke søkt etter erstatning for den sjette informanten. De fem informantene er alle kvinner og utdannet det som nå kalles barnehagelærer og jobber som pedagogiske ledere på småbarnsavdelinger i samme fylke.

3.3 Utforming av intervjuguide

Utforming av intervjuguiden startet med stadiet nummer 1 i Kvale og Brinkmann (2009) sine 7 stadier for intervjuundersøkelser: Tematisering. Her gikk det ut på å formulere formålet med undersøkelsen, å bryte ned problemstillingen «*Hva er barnehagelærernes erfaringer med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdelinger?*» Denne prosessen startet med et tankekart hvor det ble skrevet opp det som ble tenkt som de viktigste hovedpunktene. Deretter startet prosessen med å skrive og lese til teoridelen til oppgaven. I denne fasen fikk jeg tilegnet meg masse ny kunnskap, og skrev ned flere nye punkter om temaet på tankekartet. Punkt 3 i de syv stadiene anbefaler å utføre intervju med grunnlag i en intervjuguide basert på reflektert tilnærming til kunnskapen som søkes (Kvale & Brinkmann, 2009). Med bakgrunn i tankekartet ble det første utkastet av intervjuguiden utformet.

Thagaard (2011) skriver at det er avgjørende å skape en trygg relasjon tidlig i intervjuet, dette vil gjøre at informantene kan slappe av og føle seg komfortable i situasjonen og med spørsmålene som blir stilt. Intervjuguiden starter derfor med noen spørsmål om informantens bakgrunn i barnehagen. Etter første utkast av intervjuguiden var utviklet ble den sendt til veileder. I denne fasen ble det påpekt at intervjuguiden inneholdt for mye spørsmål som «setter kunnskapen på prøve» i forhold til problemstillingen. Intervjuguiden ble da endret til å inneholde mer spørsmål som spurte etter informantenes erfaringer for å se etter deres kompetanse, heller enn å teste informantene sin kunnskap om emnet. Det ble viktig at spørsmålene jeg skulle stille under intervjuet ville gjøre det mulig for informantene å fortelle hvordan de arbeidet med tilknytning uten å nødvendigvis definere begrepet. Hvilken

tilknytning et barn har er et stort og komplisert arbeid som krevet lang videreutdanning og systematisk utredning for å være sikker i en slik vurdering. Jeg kunne ikke anta at barnehagelærerne kunne gjøre denne type vurdering, men det jeg kunne se etter er hvorvidt de kunne litt om forskjellen på trygg og utrygg tilknytning, og om de kunne kjenne igjen noen av barnas signaler (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). I intervjuguiden la jeg derfor med spørsmål om hvordan de ville beskrive barn som er trygge og barn som er utrygge i barnehagen. Selv om jeg her ikke ville anta at informantene nødvendigvis satt med mye kunnskap om tilknytningsteori, tenkte jeg at jeg kunne forvente at de har kunnskap om barn og deres oppførsel, barns grunnleggende behov, hvordan de kan møte barnet på en god måte og hvordan de best mulig kan skape trygge omgivelser.

Intervjuguiden ble modifisert gjennom flere prøveintervju med medstudenter. Under denne prosessen ble det oppdaget at noen av spørsmålene var vanskelig formulert og at intervjuet ville ta rundt 30 minutter dersom informanten svarte kort og presist. Det ble derfor bedt om at informantene satt av rundt 1 time til alt arbeidet, i tilfelle de svarte mer utfyllende enn min medstudent, og at det ble satt av tid til formelle forberedelser. Jeg erfarte ganske fort at det er lett å anta at et spørsmål er selvsagt eller enkelt å svare på når man selv har lest teori om emnet nylig. For å undersøke om intervjuguiden var forståelig for informanter uten noe direkte kunnskap angående tilknytningsteori, sendte jeg intervjuguiden til en bekjent som er pedagogiskleder på småbarnsavdeling, og «kun» har utdannelsen barnehagelærer. Denne bekjente bekreftet at spørsmålene var forståelige og intervjuguiden ble igjen sendt til veileder for en siste godkjenning før den ble tatt i bruk.

3.4 Gjennomføring av intervjuene

I forkant av intervjuene ble informantene informert om oppgaven generelt, hva deltakelse ville innebære og deres mulighet til å trekke seg når som helst. For å få med seg det som blir sagt i intervjuet, samtidig som man fører en mer flytende samtale er en båndopptaker et godt hjelpemiddel (Jacobsen, 2013). Jeg bestemte meg for å ta opp intervjuet på båndopptaker og informerte om dette i informasjonsskrivet slik at det ikke ville komme som noen overraskelse når jeg trakk den frem på intervjudagen, og gi de muligheten til å takke nei dersom de ikke ville at samtalen skulle bli tatt opp. Fase tre av Kvale og Brinkmann (2009) sine syv stadier omhandler utføring av intervjuene med grunnlag i en intervjuguide og har fokus på intervjusituasjonens mellommenneskelige relasjoner. Når man utfører et intervju er det viktig

å være oppmerksom på intervjusituasjonens asymmetriske maktforhold (Kvale & Brinkmann, 2009). Den som intervjuer sitter med vitenskapelig kompetanse, bestemmer tema for intervjuet og velger spørsmålene. For å skape en trygg atmosfære hvor informantene kunne føle seg komfortable og slappe av, ble det satt av litt tid før intervjuet til en hyggelig prat hvor formålet med intervjuet ble introdusert. Det ble også informert om at jeg kun var ute etter deres erfaringer og dermed ville det ikke være noe grunn for å engste seg for å svare feil.

Etter de første intervjuene merket jeg at det var nødvendig å informere om at jeg som intervjuer ikke nødvendigvis vil svare eller kommentere underveis, ettersom jeg var ute etter deres erfaringer og ikke mine egne, i tillegg ville jeg ikke legge føringer for hva som var «riktig» eller «galt» å svare. Det kan ifølge Thagaard (2011) være et dilemma å veksle mellom det å være i en lyttende posisjon på den ene siden, samtidig som man skal føre samtalen videre på den andre siden. Ved å føre samtalen videre kan man få mer informasjon, men samtidig kan man stå i fare for å avbryte fortellinger og gå glipp av viktig innsikt, og informanten kan komme ut av samtaleflyten. Jeg prøvde derfor å ha god balanse mellom det å lytte, bekrefte informantene samtidig som jeg dro samtalen videre. Det ble benyttet en semistrukturert intervjuguide med åpne spørsmål, hvor jeg som intervjuer sto noe fritt til å hoppe frem og tilbake i spørsmålene slik at mest mulig informasjon kunne komme frem gjennom intervjuet og at samtaleflyten ikke skulle bli ødelagt. De fleste informantene begynte blant annet tidlig å snakke om tilvenningsperioden, da ble det forsøkt å stille de spørsmålene som passet til det emnet de fortalte om. Flyten på intervjuene varierte en del, noen intervjuer var en veldig åpen samtale hvor informantene svarte meget utfyllende på spørsmål, andre var mer korte og presise. Det ble endringer på rekkefølgen på intervjuguiden underveis i intervjuene, men alle ble spurt om de samme hovedspørsmålene.

Etter de første intervjuene ble det planlagt å legge til muligheten for en mer fri samtale på slutten av intervjuene, ettersom det flere ganger tidligere hadde oppstått en samtale etter båndopptakeren var avslått. Under denne delen av intervjuet var jeg som intervjuer mer deltakende i samtalen og stilte spørsmål som ville ødelagt samtaleflyten eller avbrutt informant dersom de ble stilt tidligere. Dette var med på å gi ett dypere innsyn i informantenes erfaringer, og føre til flere nye historier om informantenes erfaringer når det kommer til å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling. Lengden på intervjuene varierte fra 17 til 60 minutter og etter endt intervju ble informantene spurt om de ville ha ferdig oppgave tilsendt på e-post, og at de kunne ta kontakt dersom de lurte på noe eller eventuelt ville velge å trekke seg fra studien.

3.5 Transkribering og Analyseprosessen

Etter gjennomføring av intervjuer begynte arbeidet med å analysere datamateriell. Det første steget var det fjerde stadiet i Kvale og Brinkmann (2009) sine syv stadier, som går ut på å klargjøre intervjumaterialet for analyse. Dette gjorde jeg ved å transkribere ved bruk av programmet NVivo. Det finnes ingen universell form for kode når det kommer til å transkribere forskningsintervju, men det finnes noen standardvalg som skal tas. Jeg har valgt å overføre samtalen til en litterær stil slik at den blir mest mulig egnet for analyse, og at det er mulig å formidle informantenes historier til leserne (Kvale & Brinkmann, 2009). I denne studien er jeg ute etter å få frem informantenes erfaringer, og det ble i større grad vektlagt hva som ble fortalt enn hvordan det ble fortalt. Jeg er ikke ute etter å undersøke informantenes språkbruk, men deres erfaringer, og har derfor her valgt at uttalelsene ikke trenger å transkriberes ordrett, men heller omformes til en mer formell, skriftlig stil. Det er blant annet brukt forkortelser, og kuttet ut overflødige ord, ufullstendige setninger og forklaring av spørsmål. Intervjusamtaler som har blitt tatt med i den skriftlige oppgaven er ordrett transkribert, så langt det lar seg gjøre. Informasjon som navn, alder på barn, arbeidsplass og andre gjenkjennelige opplysninger har blitt skrevet om eller tatt bort.

Etter transkribering kommer en naturlig overgang til fase 5 i Kvale og Brinkmann sine syv faser; Analysering. Under analysering skal en ta i bruk en analysemetode som er best egnet for intervjuene på grunnlag av undersøkelsens formål og emneområde. Analysemetoden som er best egnet for å besvare studiens problemstilling det Tove Thagaard (2011) kaller for temasentrert tilnærming. Temasentrerte tilnærminger knyttes gjerne til presentasjoner av materialet hvor temaer stilles i fokus. Ved å bruke denne analysemetoden går man i dybden på de enkelte temaene, og sammenlikner informasjon fra alle informanter for å gi en dyptgående forståelse av hvert enkelt tema. Analyseprosessen kan deles inn i en beskrivende og en tolkende fase, hvor den beskrivende fasen gir en orden og oversikt over materialet. Hvert av temaene blir utforsket ved å sammenlikne informasjon fra ulike informanter. Innenfor tematisert tilnærming skal analysen av materialet inndeles i kategorier. Senere blir begreper og mønster funnet i denne fasen tolket og teoretisk relevante begreper blir knyttet til teori som representerer utgangspunkt for undersøkelsen (Thagaard, 2011).

Etter transkribering av hvert intervju ble det foretatt åpen koding, hvor spørsmål og svar ble markert og kodet i kategorier, disse kategoriene beskrev avsnittet eller setningens

meningsinnhold. Koding og kategorisering er to begreper som brukes om hverandre, de knytter en eller flere nøkkelord til et tekstavsnitt slik at en senere kan kunne identifisere en uttalelse. Jeg leste igjennom transkripsjonene og kategoriserte relevante avsnitt ved hjelp av koding. På denne måten kan de kodede avsnittene deretter hentes frem igjen, inspiseres og brukes i det videre arbeidet (Kvale & Brinkmann, 2009). Kategoriene og kodene kan gi oversikt over temaene i materialet. Under tolkningen av datamateriell arbeider man mot en dypere forståelse av materialet som legger grunnlaget for å utvikle begreper og teorier. Kategoriene ble i denne fasen av analysen anvendt for å få en oversikt over dataene og studerer sammenhenger mellom kategoriene dataene er inndelt i (Thagaard, 2011). Når utsnitt av tekster basert på intervjuene sammenliknes, vil tekstbitene løsriveres fra sin opprinnelige sammenheng. Viktig informasjon fra hver av informantene er i denne studien satt inn i den sammenhengen som utsnittet av teksten var en del av for å ivareta et helhetlig perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2009).

Resultatet ble et rikt materiale og mange koder og kategorier, det ble derfor valgt å fokusere på de kategoriene som ville være mest sentrale med hensyn til å belyse studiens problemstilling, og ekskluderte mindre sentrale funn. «Temaer som viser seg interessante i løpet av analysens gang, kan utdypes ved å gå grundigere inn i den informasjonen som er representert i det opprinnelige materialet» (Thagaard, 2011, s. 149). Prosessen med koding ble gjentatt flere ganger, både for å bli bedre kjent med materialet, og for å kunne komme med eventuelle tilføyelser eller ekskluderings. Under analyseprosessen kom det frem tre overordnede temaer basert på informantenes utsagn; Tilknytningsbegrepet, Tilvenningsperioden og tilknytningsarbeidet. Kriteriet for at et tema skulle bli et overordnet tema var at alle informantene hadde erfaringer rundt temaet. Grunnet likheter og gjentakelser på tvers av datamaterialet ble det skapt 12 underordnede temaer. Ifølge Smith, Larkin og Flowers (2009) er det å måle gjentakelse viktig i fortolkende fenomenologiske analyser, men man må finne ut hvor grensen skal gå for at et tema kan sies å være gjentakende. I denne studien var grensen for hva som vil bli et overordnet tema satt til at temaet måtte være til stede i over halvparten av intervjuene, altså tre intervjuer. Videre ble det skapt underkategorier hvor tema måtte være til stede under minimum to av intervjuene. Kriteriet for at et tema skulle bli et underordnet tema var at det måtte være til stede i minimum halvparten av intervjuene.

3.6 Vurdering av studiens validitet

Stadiet nummer seks i Kvale og Brinkmann (2009) sine syv stadier er verifisering, her undersøkes intervjufunnenes generaliserbarhet hvor reliabilitet viser til resultatenes pålitelighet, og validitet ser på om intervjustudien undersøker det den skal undersøke. Ordet validitet defineres av Kvale og Brinkmann som «Styrken og gyldigheten til et utsagn; i samfunnsvitenskapene viser validitet som regel til om en metode faktisk kan brukes til å undersøke den den sier den skal undersøke» (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 326). Ved å ta i bruk forskningsintervju som metode kan studien valideres ved at det skapes det et særlig godt grunnlag for å få innsikt i informantenes erfaringer og tanker (Thagaard, 2011).

Kvale og Brinkmann (2009, s. 232) definerer begrepet generaliserbarhet slik; «Det at resultater i en situasjon kan overføres til andre situasjoner». Grunnlaget for overførbarhet skapes i fortolkningen og generelle aspekt ved den sosiale praksisen. Man ser her i motsetning til kvantitativ forskning, ikke på beskrivelser av mønstre for å kunne generalisere, man ser på om tolkningen som utvikles innenfor studiet kan være relevant i andre sammenhenger (Thagaard, 2011). Innenfor kvalitativ forskning er det ofte at man kun studerer et lite antall enkeltpersoner eller en enkel situasjon, ut i fra dette utvikles teorier som kan utvides i andre tilfeller. Man snakker gjerne heller om «overførbarhet» enn «generalisering» innenfor kvalitativ forskning. Fremdeles finnes det en rekke funksjoner som er med på å gi troverdighet til generaliseringen innenfor kvalitativ forskning, slik som likhet i dynamikk, respondenters egne vurderinger av mulighet for generalisering, bekreftelser fra andre studier og antatt dybde av fenomenet som er studert (Maxwell, 2008). Forskeren selv kan her argumentere for at sentrale trekk som fremkommer ved et fenomen innenfor en studie, også kan antas å være relevant og gyldig i andre studier og i en større sammenheng. For å kunne teste forskerens antakelser om fortolkningens overføringsverdi, må man gjennomføre videre forskning. På denne måten kan teoretisk generalisering være med på å bidra til generering av ny forskning (Thagaard, 2011).

3.7 Forskningsetiske vurderinger

Det siste stadiet i Kvale og Brinkmann (2009) sine syv stadier er; Rapportering. Her skal man ta hensyn til undersøkelsens etiske sider, undersøkelsesfunn og metodebruk skal formidles i en form som overholder vitenskapelige kriterier samtidig som det tas hensyn til undersøkelsens etiske sider. Jeg har under planlegging og gjennomføring av studien forholdt

meg til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2016) sine forskningsetiske retningslinjer. NESH sine retningslinjer omhandler blant annet deltakerens rettigheter samt forskerens plikter og ansvar, for å forhindre at informanter tar skade av å delta i studien. Retningslinjene skal gi forskere kunnskap om anerkjente forskningsetiske normer og kunne fungere som gode verktøy for å fremme god og ansvarlig forskning. Samtidig skal retningslinjene bidra til å forebygge vitenskapelig urådighet, og kan være til hjelp ved blant annet planleggingen av et forskningsprosjekt (NESH, 2016). Før intervju startet ble prosjektet innmeldt til NSD. Selv om deltakelse i denne studien gir høy grad av anonymitet og lite sensitiv informasjonsteling, ble det blant annet samlet inn underskrifter av informanter på signert samtykkeerklæring, og brukt lydopptaker. Det ble derfor valgt å melde studien til NSD ettersom det ville være vanskelig å garantere fullstendig anonymitet (Jacobsen, 2013). Informantenes identitet ble skjult ved at de ikke refereres til med navn, men heller kodene «barnehagelærer 1-5», og lydopptak ble lagret på en passord-beskyttet datamaskin.

En av de viktigste utfordringene innenfor kvalitativt design oppstår ved at man ber personer oppgi opplysninger om seg selv. Da vil man være avhengig av at informantene har tilstrekkelig med selvinnsikt og vilje til å gi riktig svar. Noen studier kan friste informantene til å heller oppgi svar som er sosialt akseptable enn å gi svar som er helt ærlige (Kleven, Hjordemaal, & Tveit, 2014). For å minimere dette ble informantene tilsendt informasjonsskrivet i forkant av intervjuet, noe som tydeliggjør punktet om konfidensialitet og taushetsplikt. Før intervjuets oppstart fikk informantene mulighet til å lese igjennom informasjonsskrivet en gang til før de signerte informert samtykkeskjemaet hvor det ble informert om prosjektets målsetting og fremgangsmåter, at deltakelse er frivillig og at deltakere har anledning til å trekke seg når de vil. Dette var for å forsikre meg om at deltakerne hadde lest informasjonsskrivet og var klar over hva det ville innebære å delta, og at de skulle føle seg trygge på at det de delte under intervjuet ville bli behandlet fortrolig. Ved intervjuets start ble det også sagt at jeg kun var ute etter deres erfaringer og at ingen svar ville være feil, for å minimere problemet ved at informantene kunne ville gi «riktig svar» istedenfor ærlige svar. I tillegg ble de ved intervjuets start påminnet deres egen taushetsplikt, og at eventuelle opplysninger om spesifikke tidspunkt, diagnoser, navn eller andre identifiserbare bakgrunnsopplysninger burde utelates. Ved å minne informantene på deres egen taushetsplikt vil deltakerne være observante på å ikke gi opplysninger de kanskje senere ville angre på, og unngå etisk krenkelse av informantene (Kvale & Brinkmann, 2009).

4.0 Resultater

I dette kapittelet ønsker jeg å oppsummere de mest relevante funnene som har kommet frem under analyseprosessen av intervjuene. Analysemetoden som er brukt i er temasentrert tilnærming hvor spørsmål og svar ble markert og kodet i kategorier. For å få en dyptgående forståelse av hvert tema ble informasjon fra alle informantene sammenliknet. Basert på informantenes utsagt ble det skapt tre overordnede temaer; Tilknytningsbegrepet, Tilvenningsperioden og tilknytningsarbeidet. Kriteriet for å bli et overordnet tema var at alle informantene hadde erfaringer rundt temaet. Videre ble det på grunnlag av analyseprosessen skapt 12 underordnede temaer, hvor kriteriet var at det måtte være til stede i minimum halvparten av intervjuene. Utvalget av sitater og funn er videre basert på deres relevans for å kunne være hjelpelige i å besvare problemstillingen;

Hva er barnehagelærernes opplevelser og erfaringer med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdelinger

Noen funn er analyser og skrevet om til oppsummeringer av utsagt, andre funn er representert med sitater, for å ikke løsrive utsagn om erfaringer fra sin opprinnelige sammenheng, og ivareta et helhetlig perspektiv er disse funnene for det meste representert med barnehagelærernes sitater (Thagaard, 2011).

Utover i oppgaven vil disse funnene bli tolket og satt opp mot relevant teori i drøftingsdelen, for på denne måten å kunne relatere svarene til studiens problemstilling. Intervjuguiden vil bli brukt som en rettesnor i dette arbeidet, og for å få en god struktur og oversikt er det tatt utgangspunkt i hovedtemaer fra intervjuguiden som overskrifter; Tilknytningsbegrepet, tilknytningsperioden, mangel på trygge relasjoner, erfaringer med tilknytningsarbeid. Deretter er det utviklet underoverskrifter basert på svarene til informantene. Med utgangspunkt i problemstillingen, intervjuguiden og ved bruk av de felles kategoriene vil det bli gitt et innblikk i informantenes erfaringer med å arbeide med å fremme trygg tilknytning.

4.1 Tilknytningsbegrepet

4.1.1 Tegn på trygg og utrygg tilknytning

Alle informantene forklarte hva de erfarte kunne være tegn på trygg eller utrygg tilknytning. De hadde forskjellige opplevelser av fenomenet og brukte få eller ingen begrep fra tilknytningsteori, fremdeles kom de med flere reflekterte svar på hva de erfarer at er tegn på trygge eller utrygge barn i barnehagen. Barnehagelærer 1 sa at barna er trygge når de synes

det er greit å komme og dra fra barnehagen. At de søker en voksen de er trygge på dersom barnet slår seg eller er lei seg. Hun oppsummerer det med:

De barna som på en måte ber om hjelp når de trenger det, men som også kan leke alene, eller med andre barn. At de ikke trenger å følge etter [...] Det er vel det at de deler både gleder og sorger tenker jeg, med personalet. Og at de forholder seg okay med andre barn og voksne, og ikke følger ukritisk

Utrygg tilknytning tenker hun kan være mange ting, og at når barnet er nytt i barnehagen er det fint at det viser en sunn skepsis til personalet, videre tenker hun at utrygg tilknytning kan være at barn klamrer seg til foreldre eller personalet. Men det hun synes er den tydeligste markøren på at tilknytningen ikke er på plass er når barn bare «virrer» rundt;

De barna glipper ofte litt, de gråter ikke, de er fornøyd, men de er et sted ute i en sånn grå sone. De har alltid noe å gjøre, de spiser greit, de sover greit, men det betyr ikke så mye for dem hvem de er med og det opplever jeg også er en usikker tilknytning

Barnehagelærer 2 svarte at et barn som er trygt i barnehagen er et barn som «kommer løpende inn om morgningen og viser med blick og ansikt og absolutt alt, med hele seg, at her vil jeg være». Et barn med utrygg tilknytning i barnehagen tenker hun er et barn med «mer lukket ansikt, ikke helt øyekontakt, trist, noen gråter [...] man får ikke det samme åpne smilet og åpne ansikt og kroppsspråk».

Barnehagelærer 3 svarte at et barn som er trygt i barnehagen er et barn som leker, som er interessert i mennesker, tar initiativ og deltar. Et barn som har utrygg tilknytning i barnehagen derimot, opplever hun at er barn som

«viser tegn til at de er engstelige, redde kanskje ikke tør og delta i aktiviteter og lek. Holder seg kanskje litt mer unna andre barn, mere gråt. MEN gråt må ikke nødvendigvis være et tegn på at de ikke trives».

Barnehagelærer 4 svarte at et barn med trygg tilknytning er trygt på alle de voksne på avdelingen og sa;

Det er greit for de, man leser kroppsspråk og kan de ikke snakke kan de si nei, eller riste på hodet

Hun beskriver et barn som har utrygg tilknytning i barnehagen som et barn som ønsker seg spesifikke voksne, og har selv erfart at barn gjerne foretrekker voksne som er der hver dag, og sa at dette ikke er noe den voksne kan ta personlig, men må ta profesjonelt.

Barnehagelærer 5 svarte;

at når barnet er utrygt ser det på foreldrene sine for å bli trygg, eller etter hvert da meg, når det er trygt på meg. Det er jo lett å si at barnet er trygt og det går helt fint, men de fleste barn er jo utrygge i starten, det tenker jeg er normalt, men at de bruker omsorgspersonene sine for å bli trygge på andre [...] Men at barnet er flinkt til å utrykke, at når du møter et barn at du ser at barnet er vant til å bli bekreftet, vant til å bli anerkjent og vant til å bli forstått. Når barnet oppsøker deg, om "jeg er tørst" f.eks. så gjør det det fordi det er vant til å få den bekreftelsen fra tidligere.

I barnehagen tenker hun at trygge barn er barn som

Jeg tenker jo at de er i lek og i godt samspill og at de har empati med andre, at de kan utrykke følelsene sine og behovene sine. Men også øve da med to og tre åringer å sette seg inn i perspektiv, at du ikke alltid får viljen din. De vi har her de er jo to og tre år, og de blir lei seg ofte, men at jeg kan hjelpe dem da til å stabilisere humøret deres og få anerkjennelse for følelsene.

Av egne erfaringer tenker hun at et barn som har utrygg tilknytning i barnehagen er et barn som gråter og ikke vil trøstes. Hun forteller om en hendelse hvor et barn slo seg og fikk sand inni et sår i ansiktet. Barnet nektet voksne å hjelpe med å rense såret og var helt hysterisk.

Men hun tenker at det finnes mange måter å være utrygg på og sa;

«Kanskje at man er usikker, utrolig, at man ikke har oversikt, eller eierforhold til egen dag, sånn som rutiner da i barnehagen. De fleste kommer ganske fort inn i det, men at de ikke har noe kontakt da med egen hverdag, at det er vanskelig hvis de er lei seg, hvis de er sinte så er det vanskelig å trøste dem, vanskelig å speile dem, tone seg inn. Det er jo selvfølgelig min jobb»

På bakgrunn av barnehagelærernes utsagn ovenfor kan det se ut som at de har hatt forskjellige erfaringer med hvordan tegn barn som er trygge eller utrygge viser. Selv om de har forskjellige svar trekker alle fem frem punkter som viser tegn på trygg og utrygg tilknytning.

4.1.2 Viktige nøkkelord

Barnehagelærerne valgte ut tre nøkkelord som de erfarer som viktige i arbeidet med å fremme trygg tilknytning. Barnehagelærer 1 tenkte automatisk på fysisk og psykisk nærvær, og kalte dette alfa o mega når det kommer til å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling. Hun forklarte nærvær med:

at man som pedagog eller assistent er til stede, fysisk i rommet, mye mye mye. Og at du også mentalt er til stede, da tenker jeg med blikk, med kropp, med alt.

Hun poengterte at dette nærværet også må omfatte barnas foreldre. De andre nøkkelordene hun valgte var å ha en ekte glede og omsorg for barna og at du bruker både hjertet og hjernen i arbeidet. Hun utdyper dette med;

at man bruker den kunnskapen man har uten å glemme det der å ha hjertet på plass [...] være interessert for å være interessant overfor barn og foreldre, at det mener jeg at det er egentlig for alle mennesker så tenker jeg det er grunnleggende i forhold til det å bli sett og elsket. Også tror jeg også det å ha noe spennende å gjøre sammen, at de tingene, at jeg tenker det er grunnleggende menneskelig disse tingene her

Barnehagelærer 2 startet med nøkkelordene være undrende og bruke tid hun oppsummerte dette med at man må bruke tid til å bli kjent med barn, la barnet selv ta initiativ og få lov til å bestemme hvilke voksne den selv ønsker å være med. videre påpeker hun viktigheten av foreldresamarbeid og det å lytte til foreldre.

Barnehagelærer 3 nevnte en forutsigbar hverdag som et viktig nøkkelord i arbeidet med å fremme trygg tilknytning, og forklarte dette med;

kanskje ikke alt for mye aktiviteter og ting som fremmer stress og uro på avdelingen. Jeg leste nettopp en god artikkel, i forhold til det om en småbarnsavdeling har veldig mye som skjer, så kan dette være et tegn på dårlig trivsel hos de minste, så det trenger ikke skje så mye på en småbarnsavdeling tenker jeg, for ettåringene

Videre sa hun tilstedeværende voksne og at det helst skal være et stabilt personal og ikke mange forskjellige voksne på avdeling. Det siste nøkkelordet barnehagelærer 3 valgte var prioritering,

de voksne er gode på å prioritere og velge hva som er viktig og hva man kan velge bort, man får kanskje ikke gjort alt.

Barnehagelærer 4 sa at trygge foreldre er lik trygge barn noe hun senere i intervjuet utdyper med;

Jeg har en filosofi på at jeg trygger foreldrene før jeg trygger barna. Den har jeg skrevet bak øret og sånn har jeg jobba i mange år. Enkel psykologi, foreldrene er trygge på meg, så kan de gi barnet til meg»

Videre valgte hun nøkkelordene; «korte dager er gode dager» og «barn må bli trygge inne før de blir trygge ute» dette utdypes underveis i intervjuet med

Det er tryggere inne enn ute. Inne har vi ett rom, det er rammer og oversiktelig, ute er det stort. For et lite barn er det alt for stort ute

Barnehagelærer 5 valgte ut nøkkelordene kommunikasjon, omsorg og stabilitet. Nøkkelordet stabilitet forklarte hun med faste plasser, faste voksne og samme rutinene, og tenkte at dette kan gjøre at barn føler de har litt kontroll og makt over hverdagen.

Kommunikasjon utdypet hun med at barna opplever at hjemmet og barnehagen henger sammen og at det er en helhet i livet deres. At barna opplever at barnehagen kjenner foreldrene deres, vet at de har en hund og hva storebror heter. Samtidig som at hjemmet vet ting om barnehagen og de som jobber der, og generell informasjon til og fra barnehagen som sovemønster, livssituasjoner og dagsform.

Nøkkelordet omsorg føler hun er noe vanskelig å utdype, ettersom det er et ord som sier seg litt selv. Men oppsummerer med at

«tilknytning handler jo om, for meg da, om å være trygg og bli sett og anerkjent, og det føler jeg er mye av det viktigste i omsorg. Og at man blir kost med og tatt på og lekt med, hvis man vil selvfølgelig. De fleste vil det, kanskje også et tegn på utrygg tilknytning hvis de ikke vil det. [...] Alle mennesker vil jo bli sett, og i barnehagen er det jo vi voksne som har ansvar for relasjonen. Hvis det er barn som er vanskelige å se da, barn som kan bli oppfattet som vrang eller vanskelige, så er jo ofte det et tegn på noe annet. Da er det EKSTRA viktig å jobbe med det og snakke om det».

I svarene over kan vi se at det kommer frem mange forskjellige nøkkelord barnehagelærerne erfarer som viktige i arbeidet med å fremme trygg tilknytning. Men det finnes også noen likhet, slik som viktigheten av stabilitet og en forutsigbar hverdag.

4.1.3 Trygghetssirkelen

Over halvparten av barnehagelærer forteller at de har blitt kjent med trygghetssirkelen ved at de har vært på COS-kurs via arbeidsplassen. En barnehagelærer møtte på tankegangen om trygghetssirkelen for første gang hos helsesøster. Hun fortalte at denne tankegangen hjalp de mye rundt å trygge et barn som var veldig utrygt i barnehagen. Selv om hun ikke møtte på konseptet trygghetssirkelen før i arbeidslivet opplevde hun at studiene dekket tilknytningsteori ganske godt, men er undrene over om dette kan være fordi hun selv føler at denne tankegangen tiltaler henne veldig, spesielt med tanke på de yngste

Andre barnehagelærer nevner å ha hatt småbarns pedagogikk som valgfag. En barnehagelærer fortalte at hun «fikk vite litt» der og at det skapte en økt lyst til å jobbe med de yngste barna. Hun har også hatt COS-kurs via jobben, men var noe undrene over hvorvidt hun lærte av studiet ettersom hun er spesielt engasjert i de yngste og sa;

jeg synes selve studiet og veldig ofte at ting er bare tilrettelagt for de som er eldre, det er lite tilrettelagt for barns medbestemmelse hos de yngste da. Jeg synes at barn, det er så mye de sier hvis man har tid til å se og lytte til dem. Så for meg er det viktig å være barns talsperson på det.

To av barnehagelærerne hadde ingen erfaringer med kurs eller liknende om temaet tilknytning via arbeidsplasser eller andre steder. En barnehagelærer fortalte at hun erfarte studiene som en hjelp på veien, men at man må lære gjennom praksis og sa;

Man har jo en teoretisk bakgrunn, men jeg følte vel litt det at man starter på nytt, når du begynner å jobbe. Det er jo ikke alltid teorien og praksisen, den henger jo delvis sammen, men den kan ikke overføres på alle barn og alle situasjoner. Så det er hjelp på vei, men man starter på en ny teori også når man begynner å jobbe.

En annen kunne ikke huske hvorvidt studiene har gitt henne noe økt kompetanse rundt dette temaet. Hun fortalte at det meste hun kan er av praktisk erfaring;

Nei vi lærer av hverandre. Når jeg var ny i denne barnehagen, fikk jeg gode råd og tips av den andre pedagogiske lederen som jobbet på den andre avdelingen, hun var liksom på sidelinjen og ga gode råd og tips

En barnehagelærer fortalte at hun erfarer at de bruker trygghetssirkelen ofte i praksis. En forteller at de har de en ansatt som er veldig engasjert, og tar opp trygghetssirkelen når det kommer nye til personalet. Hun sa at hun ikke nødvendigvis lærer noe nye teori av dette, men

sammenlikner det med førstehjelpskurs ettersom det gjør at teorien holder seg frisk. Hun opplevde at studiene ga en forutsetning til å fremme trygg tilknytning og sa;

jeg tror det var den Drugli, May Britt Drugli liten i barnehagen vi hadde. Hvor jeg leste om de jeg husker ikke helt, men du har de utrygg, trygg, også unnvikende, desorganisert tror jeg. Ikke at en er her eller en er der, men det å liksom få noen sånne bokser som det er litt lettere å analysere barn ut ifra da. Også trygghetssirkelen, den har jeg også lært for vi har vært på kurs med det, vi har den i periodeplanen og trekker den opp ganske mye, jeg føler det er et veldig godt verktøy og føler det er en teori som stemmer som man kan se hele tiden.

Noen barnehagelærere virker veldig reflektert rundt arbeidet med å fremme trygg tilknytning. Flere fortalte de har møtt på trygghetssirkelen enten på arbeidsplass eller gjennom COS-kurs via arbeidsplassen, i tillegg har over halvparten av informantene følt at de har fått god kompetanse gjennom studiet, og andre sa de har lært gjennom erfaringer.

4.2 Tilvenningsperioden

4.2.1 Organisering av tilvenningsperioden

Alle informantene fortalte at de hadde en avsatt periode for tilvenning av nye barn. De fleste av informantene nevnte at foreldre har krav på tre tilvenningsdager av sin arbeidsgiver, men det kan virke som at dette ikke lenger praktiseres i praksis, flere informanter nevnte også at dersom det er mulig for foreldrene har de gjerne lenger tilvenningsperioder, hvor barnet blant annet har kortere dager i barnehagen. Et funn var at lengden på avsatt tid til tilvenningsperioden varierte hos de forskjellige informantene.

Barnehagelærer 5 fortalte at tilvenningsperioden varer på papiret i tre dager, og ler litt av tanken. Hun sa at det er avhengig av hvor fleksible foreldrene er, og hvor tydelige de i barnehagen er. For noen holder faktisk tre dager, men de fleste trenger mer tid enn det. På hennes avdeling ar de to til tre uker med tilvenning, foreldrene er ikke til stede under denne perioden, men de praktiserer at barna har kortere dager.

Barnehagelærer 1 tenkte at barnet har et par uker med tilvenning og sa;

Egentlig er det jo tre dager som står, eller fra gamelt av så skulle man liksom være tilvendt iløpet av tre dager, men jeg anbefaler jo foreldrene å ha korte dager ganske

lenge, kanskje en månede, kanskje to måneder, til man ser at .. fordi det er døds slitomt for barna å være i barnehagen i starten. Også tenker jeg at når barna begynner å bli litt rampete, at du ser at de kan gjøre noe også gliser de på en måte, da tenker jeg "kjemp fint". Og det kan gå tre måneder det, det kan gå et halvt år før de er så trygge, men de kan ha hatt det okey i barnehagen i lang tid før det.

Hvor lenge foreldrene er til stede er variert og basert på foreldrenes behov, men ofte er de mer eller mindre til stede de første tre, fire dagene. Selv har hun erfart at foreldre har vært til stede i barnehagen i rundt to måneder nesten på fulltid, og at dette var komplisert med tanke på taushetsplikt.

Barnehagelærer 4 nevnte under intervjuet at foreldre får fri i tre dager til tilvenning i barnehagen, men sa at dette er for lite for en ettåring. Hun praktiserer to uker med tilvenning og har en detaljert plan for den første uken, her kan man se at foreldrene er til stede de tre første dagene, og er tilgjengelige dag fire og fem. Selv har hun erfart at jo færre nye barn jo lettere er det å få gruppa i gang og sa;

Det med tilvenning er veldig individuelt fra barn til barn. I fjor når jeg begynte var det 11 nye barn og 4 nye voksne på avdelingen. Da følte jeg vi hadde tilvenning i tre måneder før vi hadde landa [...] Det er viktig å bruke god tid på tilvenning, og jeg har erfart at korte dager er gode dager.

I motsetning til de andre barnehagelærerne sa barnehagelærer 2 at hvor lenge foreldrene er til stede kommer an på barnet, men hun nevner også at det spørres på hva foreldrene har av tid. Hun har erfaringer med at de fleste velger å være til stede i over en uke og sa;

Vi sier at vi har de dagene, men de har vært veldig flinke, og jeg er veldig tydelig på at vi blant annet legger ikke barnet dersom barnet gråter masse, da ringer jeg og da må de komme, og eventuelt legge dem også gå igjen, fordi vi kan ikke presse et barn til å sove de første ukene.

Under spørsmålet om hvor lenge tilvenningsperioden varer hos de svarte barnehagelærer 3;

Foreldrene har krav på tre tilvenningsdager av sin arbeidsgiver, så det er jo det de har. Men vi legger opp til et løp i barnehagen hvor de har fire dager med anbefaling om å strekke det så langt man kan. Da er det jo noen barn som får litt lenger tilvenning dersom foreldrene har muligheten, også er det de som har bare de tre dagene [...] Så er det litt opp til foreldrenes situasjon om vi har en fjerde og femte dag

eventuelt, men det er det vi anbefaler. Så ser jeg jo av erfaring at foreldre som har hatt den muligheten til å sette av tid til lengere tilvenning, det er en god investering og de får igjen for det hele familien senere, ved at barnet trives i barnehagen. for trives ikke barnet i barnehagen er det noe som påvirker hele familien.

Før tilvenningen starter nevnte alle barnehagelærerne at de oppfordrer foreldrene til å komme på besøk til barnehagen, gjerne komme å hilse på eller leke på utelekeplassen med barna når barnehagen har stengt. Det sendes ut generell informasjon på e-post og de fleste barnehagene har foreldremøte for nye foreldre hvor de viser foreldrene rundt. Noen har besøksdag for nye barn før sommeren starter, og de som ikke har det nevnte at de tidligere har hatt det og savnet det litt i sin barnehage. Barnehagelærer 3 synes en slik besøksdag er viktig fordi;

For det er mye informasjon når man er ny forelder, og jeg tenker det viktigste for foreldrene å vite før man begynner i barnehagen er "hvordan er menneskene her og hvem skal barnet mitt være sammen med". De er kanskje ikke så opptatt av de praktiske detaljene, men er dette et hyggelig sted å levere barnet mitt, det er det de lurer på. så å ha en besøksdag og åpne opp barnehagen på den måten så får de se oss å bli litt kjent, og barna får leke og får litt erfaring.

Ut ifra utsagnene over kan vi se at alle barnehagelærerne praktiserer mulighet for mer enn 3 dagers tilvenning, selv om flere nevner at dette er antall dager foreldrene får av arbeidsplass til tilvenning i barnehagen, dersom foreldrene har mulighet ønsker at denne perioden utvides. Det varierer hvor mange dager foreldrene er til stede, og de fleste nevner at hvor lenge de er i barnehagen er opp til hvordan muligheter foreldrene har. Tilvenningsperioden etter foreldrene har sluttet å være med barnet i barnehagen ser ut til å være preget av et ønske om kortere dager for barnet i barnehagen.

4.2.2 Overgangsobjekt og foreldresamarbeid

Alle barnehagelærerne fortalte at de praktiserer at barna har med et overgangsobjekt som teppe, bamse eller smokk, gjerne noe som lukter hjemme, for å gjøre overgangen fra hjem til barnehage lettest mulig. Barnehagelærer 5 praktiserer bruk av overgangsobjekt spesielt dersom tilvenningen ikke går som ønsket. Barnehagelærer 3 sa at barna fikk ha med smokk om de bruker det, og kosebamse til trøst og soving. Barnehagelærer 2 fortalte at hun har erfart å ha hatt et barn som har brukt jakke som overgangsobjekt, dette barnet hadde gjerne på seg jakken inne eller bar på den for å føle seg trygg.

Barnehagelærer 4 har erfart at overgangsobjekt er et nyttig verktøy når det kommer til å fremme trygg tilknytning og fortalte om en hendelse hun føler bekreftet dette;

Et år hadde vi faktisk 4 barn som ikke brukte smokk, så når de begynte i barnehagen så var det mange av de som heller ikke brukte kosedyr, og da ba jeg om å få et kosedyr hjemme i fra som ligger i skuffen deres i barnehagen, som vi har som et overgangsobjekt som de bruker når de sover. Nå tenker jeg spesielt på en som ikke brukte smokk ikke kosedyr, og iløpet av første halvtimen i barnehagen var barnet i skuffen å hentet kosedyret og koste med det. Det er greit om foreldrene ikke vil at barnet skal bruke smokk, men det er viktig å ha et kosedyr, det er en trygghet når de skal sove og hvis det skjer noe.

Hos barnehagelærer 1 sover vanligvis barna på madrasser inne, men i tilvenningsperioden ønsker de at barna har med vogn, under intervjuet forklarte hun hvorfor og sa;

De skal få ha en liten, jeg kaller det for en liten hybel eller liten leilighet da, som de kan få sitte i, for det kan trøste ganske mye. Det er ikke sikkert de orker å leke på gulvet for eksempel den første tiden de er alene, men det kan hende at de har lyst til å leke oppi vogna si

Etter å ha transkribert og kodet svarene fra intervjuene kom det tydelig fram at foreldresamarbeid var noe barnehagelærerne har erfart som viktig for å trygge barna under tilvenningsperioden. Barnehagelærer 1 sa allerede under spørsmål om tilknytningsbegrepet at;

Hvis barna skal slippe foreldrene, så må foreldrene våge å slippe barnet sitt. Da må det enten, for eksempel kan det være at man tillater foreldrenes nærvær over lenger tid enn det som er en vanlig tilknytnings-, eller tilvenningsperiode.

Barnehagelærer 3 tenkte at dersom en tilvenning ikke går som ønsket, så kan man starte en ny tilvenning, men påpeker at mange av tiltakene som kan settes inn er opp til hva foreldrene har av muligheter. I tillegg har hun erfart at det er viktig å trygge foreldrene for at barna skal få en best mulig tilvenning og sa;

Hvis foreldrene har ett kroppsspåk hvor de virker urtygge og skeptiske og holder godt om barnet sitt, det kan være litt ødeleggende for tilvenningen, for barn fanger jo opp det. Så hvis foreldrene er engstelige så kan det påvirke negativt.

Barnehagelærer 4 fortalte at hun har erfart at det er ekstra viktig at foreldrene blir trygge først.

Men jeg lærte jo før å måtte skrive mål ... hva er målet for tilvenningen: jo det er å gi barna trygghet, greitnok det, men jeg trygger foreldrene først. Jeg er veldig bevvist på å bli kjent med foreldrene og at de skal bli kjent med meg. Så det er kjempe viktig den peptalken man har med foreldrene [...]. Men det er min filosofi faktisk, trygge foreldrene først før jeg trygger barna.

4.2.3 Kontaktperson

Alle barnehagelærerne fortalte at de praktiserte bruk av en kontaktperson under tilvenningsperioden. Hvordan de velger hvem som skal være kontaktperson var noe variert fra informant til informant. De fleste velger tilfeldig dersom de ikke kjenner barn eller foreldre. Barnehagelærer 1 fortalte at de velger barnets kontaktperson utfra morsmål, ferieavvikling og personlige erfaringer med personalet;

jeg har en som er veldig god på de aller minste, så da blir det naturlig at hvis vi har noen sånn 10/11 måneder folk, så bør hun ha dem, for det vet vi, at hun er suveren der.

Barnehagelærer 2 sa at de gjerne velger kontaktperson ut ifra at det skal være best for alle. Dersom barnet er på besøk før sommeren og har en voksen den har blitt litt kjent med, er det naturlig for henne å velge denne personen, dersom de har kjemi sammen. Dersom en voksen har mange barn som er trygge på seg, tenker hun at denne voksne kanskje ikke burde ha nye barn på tilvenning hos seg, men at de heller går til en som har bedre tid til å gi barna ekstra fokus.

Barnehagelærer 3 fortalte de starter med en veldig praktisk fordeling hvor hver voksen får et antall barn hver å være kontaktperson til, og legger til rette for personal i redusert stilling, ettersom det blir sårbart for barnet om kontaktpersonen er borte. Søker barnet andre voksne så bytter de kontaktperson.

Barnehagelærer 4 velger kontaktperson på en litt annen måte enn de andre barnehagelærerne;

Barna velger jo også hvem de liker, akkurat som du og jeg velger hvem vi liker. så da er det viktig å sanse det at noen barn har bedre kjemi med en voksen enn en annen ikke sant. så det kjenner jeg og føler litt på. Så jeg har tatt imot, men assistentene har vært inne [...] Jeg sørger for at alle blir kjent med barnet som begynner, så bestemmer

jeg meg for hvem som skal være kontaktperson, det får foreldrene vite og da er det den personen som følger opp barnet ekstra.

Barnehagelærer 5 praktiserer tilfeldig utvalg av kontaktperson så lenge de ikke kjenner barnet eller det er andre omstendigheter, hun fortalte om en opplevelse som var med på å styre valg av kontaktperson;

Vi hadde en gang en forelder som tok tak i en av oss og virket reflektert utrygg "dette er nytt for meg, jeg vet ingenting, jeg trenger støtte" og da valgte vi at en pedagogiskleder skulle ha tilvenning til det barnet. Og om det er søsken så velger vi gjerne en som allerede har litt tilknytning til barnet.

Dersom tilvenningen ikke går som ønsket er de fleste barnehagelærerne åpne for at barna endrer kontaktperson, barnehagelærer 1 sa;

Man velger ikke sine foreldre, men man velger jo hvem man omgås, og det får man lov til når man er bitte liten også. Vi er veldig åpne for at barna kan si opp kontaktpersonen sin da, hvis barna er uenige.

Selv om hun selv er veldig åpen for at barna kan endre kontaktperson, har hun merket at personalet kan reagere dersom barnet velger en annen kontaktperson;

Ja, jeg har jo opplevd at personalet kan synes det er vanskelig, det er jo veldig sårt hvis du opplever at du er faktisk den voksne som aldri blir valgt, og det skjer jo også i barnehager. Hvis man er så heldig at barna sprer seg som en sånn liten vifte, da er det jo greit. Men om det er voksne som aldri blir ønsket eller likt. Det er sårt, man jobber med følelser og sånt. Det å forstå den type tilknytningstankegang er jo vanskelig. Det går jo også på dette her med å ha for eksempel tilknytningspersoner, for det er jo anbefalt i forhold til en del teori, og hvis vi som personalet lager et system med tre barn hver vi skal være tilknytningsperson for, så skjer det jo fort at barna velger bort sin tilknytningsperson, og da føler du deg veldig fattig som personal.

Barnehagelærer 2 fortalte de bytter kontaktperson dersom barnet vil. Hun startet med dette etter å ha hatt en god erfaring med at barna velger kontaktperson selv. Barnehagelærer 3 fortalte at dersom barnet søker andre voksne kan de bytte kontaktperson og hun synes det er viktig at det er en personkjemi. Videre påpeker hun at dersom barnet vil ha en annen kontaktperson er ikke dette noe de voksne kan ta personlig. Barnehagelærer 4 har ikke

opplevd at de har hatt behov for å bytte kontaktperson, men er åpen for det. Hun tenker at dette kan være grunnet måten de velger kontaktperson, hvor de ser an hvem barnet har god kjemi med før de velger kontaktperson

Vi kan her se alle praktiserer bruk av kontaktperson. Når de forteller om hvordan de velger hvem som skal være kontaktperson til hvilket barn, selv om måten varierer, kan vi hos flere se et fokus på at barnet skal føle seg trygg med den personen de har som kontaktperson. Gjør barnet ikke dette er alle åpne for at de bytter hvem som er kontaktpersonen til barnet.

4.2.4 Hendelser fra tilvenningsperioden

Under spørsmål om tilvenningsperioden kom det frem flere hendelser hvor barnehagelærerne har erfart tilvenning som har lyktes, eller erfart tilvenninger som har vært vanskelige.

Barnehagelærer 5 fortalte at hun en gang erfarte at kontaktpersonen og barnet ikke hadde noe kjemi, og at barnet trakk seg mot en annen voksen, så da byttet de kontaktperson. Hun påpeker begrensningene av at en kontaktperson ikke kan ha alle de nye barna, men at de prøver så langt det går. Hun er klar over at det kan føles sårt å bli byttet ut av barna og sa;

Jeg er veldig bevisst å snakke med nye assistenter om det at barna kan velge deg bort, at det ikke er personlig og det handler om trygghet og tilknytning. Jeg hadde en som skulle skifte bleier og spurte barna om det, og det ene barnet sa nei, og da forklarte jeg henne dette, og hun skjønnte det og sa selv at jeg har jo nettopp møtt de så de trenger jo ikke å like meg. Men det er ikke alle som er sånn, noen går rett i hva har jeg gjort galt, eller nå må det bli sånn for alltid.

Videre i intervjuet fortalte hun om en hendelse hun syntes var en vanskelig tilvenning;

jeg hadde tilvenning med en gutt, som hadde gått i barnehage før. Men ingen av foreldrene kunne ha tilvenning. Da kom bestemor fra hans hjemland, hun kunne ti ord på engelsk og ikke noe norsk. Jeg syntes dette var helt grusomt, når man tenker triangulering da, jeg fikk ikke trygget mormor, for jeg klarte ikke kommunisere med henne. Så hvorfor skulle han være trygg da [...] Men det var, jeg tror at om det oppstår igjen, så kommer jeg til å nekte det. Men jeg gikk og bar på han i tre måneder, han skrek og hadde det helt grusomt, og jeg følte meg hjelpeløs, jeg hadde ingen

verktøy til å trygge han og hjelpe han. Og han vet jo ikke hvem jeg er, han vet jo ikke at jeg er snill. Det er vanskelig å fortelle han når vi ikke kan kommunisere og han er så redd.

Barnehagelærer 2 fortalte om en erfaring hun har brakt med seg videre i sitt arbeid;

da hadde vi satt opp litt sånn hvem som skulle ha tilknytning på de ulike barna, og vi var alle sammen og delte oss og alt mulig. Men det endte opp med at ingen av barna gikk til den vi hadde satt opp. Også foreldrene søkte annet. Det var egentlig utrolig flott opplevelse å se, at her klarte vi å følge barnet og ikke oss selv. Så det kommer jeg til å fortsette med, at vi har sånn, man har et hovedansvar dersom barnet ikke har noen, så må du jo jobbe for det, men følge barnet litt å se.

Barnehagelærer 3 tenker på når hun ser at barn blir trygge som en positiv opplevelse og sa;

Det som kan være positivt er for eksempel om man får inn et barn som er veldig skeptisk de første dagene, og plutselig så snur det, og når vi møter barnet med forventninger om at "dette kommer til å være tidkrevende og tøft" så blir barna kjent med oss og barnehagen og hva dette er for noe, for det er jo ukjent og nytt og kanskje litt skummelt. Så vender de totalt og blir barnehagebarn og stortrives, det er veldig fint og se, det ser vi nesten hvert år.

Barnehagelærer 1 fortalte at hun har opplevd hendelser under tilvenningsperioden som har vært vanskelig å håndtere;

Ja, og det kan jo gå for eksempel på personal som ikke matcher barn, hvor jeg faktisk har opplevd at barn har vært engstelige for enkelte i personalet. At de har en fremtoning eller humor eller et eller annet som gjør at de de ikke føler seg trygge med dem. Og det er veldig vanskelig å håndtere både overfor barnet og overfor den personalen som for eksempel da må få høre at dette barnet er redd deg, dette barnet vil ikke være i samme rom som deg for eksempel. Det synes jeg er en spesielt negativ, for den er veldig vanskelig å håndtere.

Når tilvenningen går, eller spesielt når den snur føler hun er gode erfaringer;

Ja det er jo når det går. Når ting er kjempe vanskelig også plutselig så går det liksom. Og det synes jeg særlig, blant disse her som skriker mest ved oppstart, for det er jo en del barn som på en måte kauker og basuner på en måte, de gråter kanskje i 2

måneder, men det er også barn gjerne med veldig sånn kraftig følelsesregister, så når de så blir fornøyd så blir de så inmari fornøyd, så det er en veldig god opplevelse.

I sitatene over kan vi se at barnehagelærerne har fokus på at barn skal utvikle trygge relasjoner under tilvenningsperioden. Når de forteller om positive hendelser er dette for det meste historier om når de ser at den trygge tilknytningen trer i kraft, og at barn utvikler trygge relasjoner til personalet i barnehagen. Når de forteller om negative episoder er dette basert på at de ikke får trygget barnet, eller at barnet ikke utvikler trygge relasjoner til personalet.

4.3 Tilknytningsarbeidet

4.3.1 Tilknytning utover tilvenningsperioden

For at de ansatte i barnehagen skal kunne bli gode samspillpartnere for barn og at det skal kunne utvikles trygge relasjoner mellom barn og voksne i barnehagen, er det nødvendig at det er et fokus på tilknytningen utover den satte tilvenningsperioden. For å se hvilke erfaringer barnehagelærerne hadde med å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden ble de spurt om hvordan de arbeidet med dette.

Barnehagelærer 2 fortalte at tilknytning er noe hun erfarer at de jobber med hver dag og spesielt dersom et barn ikke er trygt;

Vi har fast på avdelingsmøtene at vi har gjennomgang av alle barna. Og jeg som pedagogiskleder veideler egentlig hele tiden gjennom hele dagen [...] Hver dag eller gjennom hele dagen, "hva er det som er bra". også tar jeg personalet til siden eller snakker med dem om jeg ser at jeg tror noen ikke har det så bra, eller sier "nå tror jeg du skal gå dit", eller "nå må vi gjøre noe her". Jeg prøver å få de til å tenke selv da, og se at de barna som ikke har det bra får det bra. Og det med å jobbe i små grupper så ser du barna veldig mye.

Blant annet ved levering i barnehagen har de fokus på at barna skal føle seg trygge;

Vi møter hver enkeltbarn, men hvis det er noen som trenger det ekstra så går vi helt ut i garderoben. Hvis ikke så møter vi dem i døra hvor vi sier hei, får litt beskjeder og foreldrene kler av så snakker vi med foreldrene og får barnet i armene, så hvert barn blir tatt imot i armene da. Vil de ikke det så vil de ikke, da åpner vi grinna, men vi

prøver det for å holde roen inne på avdelingen også for de som er mer usikre for nye voksne.

Barnehagelærer 1 fortalte at de snakker om tilknytning hele tiden. For å se alle barna på avdelingen deler de blant annet barnegruppen i mindre grupper store deler av dagen.

[...] vi som personalet pendler mellom gruppene slik at vi er sammen med alle med barna, men vi trenger ikke å ha oversikt over så mange. Også er det jo samtaler på avdelingsmøter, at vi snakker om barna. vi har alltid et punkt som heter "enkeltbarn" hvor vi snakker om dem. Før foreldresamtaler og sånt går vi gjennom alle barna systematisk også har vi hatt et sånt fargeskjema i vår barnehage som vi har brukt en del. et relasjonsskjema. Hvor du på en måte farger opp din relasjon til barnet, sånn at vi ser. Jeg tror rødt er "intensest kjærlighetsfullt", svart kan representere at "dette barnet trigger noe dårlig i meg", grønt tror jeg er "helt okay", og blått er "dette barnet kjenner jeg ikke godt nok".

Dette skjemaet ble nevnt av flere av barnehagelærerne som en del av arbeidet med å fremme trygg tilknytning. En av barnehagelærerne var noe skeptisk til skjemaet og sa;

Vi hadde et fargeskjema før, men vi har ikke gjort det siden jeg ble pedagogiskleder, ikke fordi jeg nekter å gjøre det, men fordi jeg føler det er litt sånn unna-sluntrene måte å jobbe med relasjoner på, litt sånn da har vi gjort det så kan vi drikke kaffe liksom. Man kan jo sikker bruke det som et godt verktøy, men da må man bruke det, reflektere over det og snakke om det. Gjøre det kanskje annenhver måned, ikke en gang nå også en gang til neste år så var det ingen som hadde det forrige arket for det er borte.

Barnehagelærer 5 erfarer at de har mye fokus på tilknytning utover tilvenningsperioden

Vi snakker jo om tilknytning veldig mye, på hvordan barnet responderer på ting, i konflikter. Du kan jo se at noen barn kan bli kjempe lei seg, virke redde eller utrygge om de blir slått da. Mens andre blir lei seg så går det over. Da snakker vi jo om det å trygge barnet og anerkjenne barnet, også avdramatisere det. Jeg hadde et barn i dag som blødde neseblod og ble helt hysterisk, hvor jeg da betrygget barnet med at det går fint, det er ikke farlig og jeg passer på deg.

Barnehagelærer 3 fortalte;

Det har vi fokus på dersom vi ser at det er behov for det. Men, sånn skal man se litt svart/ hvitt på det så er tilvenningsperioden i august kanskje starten av september,

også tenker vi oss at da skjer det ikke så mye annet. Da har vi ikke turer og opplegg osv da er vi på gulvet og vi er nær barna, vi har ikke så mye møter, jeg har ikke så mye plantid, da er vi i tilvenningsmodus.

Barnehagelærer 4 fortalte under intervjuet at hun praktiserer at foreldrene skal levere barnet til de ansatte i barnehagen, og at de ansatte ikke skal ta barnet fra foreldrene. Hun jobber mye med små grupper for å fremme trygg tilknytning og sa;

Ettermiddagen deler vi oss i smågrupper, da går vi en voksen og tre barn bevist til en annen avdeling, og leker der. det er en måte å bli kjent i barnehagen på, så det er en tilvenning sånn på sikt

Barnehagelærerne hadde varierte måter å arbeide med å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden. Noen jobbet med det hver dag, andre hadde mest fokus på tilvenningsperioden og noen arbeider i små grupper og andre brukte skjemaer. Et felles trekk ved de fleste svarene er at arbeidet handler om å snakke om og evaluere barn, mer enn hvordan de legger til rette for at barn utvikler trygge relasjoner.

4.3.2 Viktigheten av tilknytningsarbeidet

Barnets tilknytningshistorie med foreldrene vil kunne på virke barnets relasjonsbygging i barnehagen. Barnehagelærerne fikk spørsmål rundt deres tanker og opplevelser av viktigheten av tilknytningsarbeidet i barnehagen, spesielt med fokus på barn som ikke har trygg tilknytning i hjemmet. Barnehagelærer 3 svarte at;

Hjemmet er jo normalt sett den tryggeste arenaen for barnet, og mamma og pappa er normalt sett de tryggeste voksne. Hvis barnet ikke har dette hjemme, vil det ha desto større behov for å finne dette på en annen arena, som for eksempel i barnehagen.

Barnehagelærer 5 svarte;

Det er kjempe viktig. Jeg tenker at hvis jeg vet at et barn har utrygg tilknytning hjemme, så ville jeg gjort veldig mye for å bedre det. Barnehage, skole, familie assa andre er veldig viktige men det er alltid de primære omsorgspersonene som er de viktigste. Så for det første ville jeg gjort alt for å bedre det, og hvis ikke så måtte jeg ha meldt til barnevernet dersom det er så alvorlig. [...] Det var jo en kampanje for noen år siden som het "den ene, av voksen for barn" tror jeg det var. Som handler om det da, og det er jo mange som har sagt det i ettertid, som hadde det vondt, at jeg

hadde en helsesøster, en fotballtrener, en tante jeg kunne dra til. barnehagelærer er jo så tidlig, men det kan absolutt være med på å ruste barna og gi dem litt resiliens da kanskje.

Barnehagelærer 1 påpekte også viktigheten av samarbeid med foreldrene dersom barnet viste tegn på utrygg tilknytning i hjemmet;

Det er jo kjempe viktig, for man snakker jo en del om at så lenge man har den ene liksom, så kan mye være gjodt. Og hvis man skal komme i posisjon i forhold til disse foreldrene, for å eventuelt kunne snakke om disse tingene, så er jo den trygge tilknytningen både for barnet og for foreldrene kjempe viktig. Også er det jo sånn når skal man melde til barnevernet og når skal man ikke og det er jo kjempe vanskelig..

Barnehagelærer 2 tenker også på tilknytningsarbeidet som viktig dersom et barn ikke har trygg tilknytning hjemme, og nevner i likhet med de andre informantene at hun ville startet en dialog med foreldrene, og påpeker at man som barnehagepersonale ikke skal ta over rollen som foreldre. Hun har selv opplevd at et barn ikke har hatt trygg tilknytning til noen på avdelingen, og forklarer at dette barnet ikke ville inn, ikke ville være hos voksne eller med andre barn og satt for seg selv. Hun fortalte litt om hvordan det ble arbeidet mot å fremme dette barnets trygge tilknytning i barnehagen og sa;

vi jobbet mye mot foreldrene også, og det hjalp. Mye samtaler med foreldre. Gå ut i garderoben, lukke døra, bruke den starten om morgningene og sånt til at den etterhvert bare løp inn.

Hun mener at tilknytningsarbeid er veldig viktig, spesielt dersom det er utrygg tilknytning i hjemmet. Men påpeker viktigheten av at man samtidig som man jobber for å fremme trygg tilknytning i barnehagen, må man samarbeide med hjemmet.

Over halvparten av barnehagelærerne nevnte at det kan oppstå både kortsiktige og langsiktige konsekvenser dersom et barn ikke opplever å ha trygg tilknytning til noen når de er små.

Barnehagelærer 2 tenkte dette kan gi store skader utover i livet og sa;

Jeg tenker at hvis du ikke blir møtt med omsorg og noen som ser deg når du er liten, så vil det bære med deg videre, med at det å kunne stole på andre. For foreldrene leverer jo fra deg og tenker at her er det bra, men hvis du ikke har noen å stole på så

gjør det noe med angstnivået, konsentrasjonen, absolutt på alle områder da, at du blir engstelig som person, kan skje. Jeg tenker det er veldig viktig å ha noen som er der for deg, og som gjør deg.. Da vil du bare se innover og ikke utover, du trenger hjelp til å være så trygg at du kan tørre å møte blikket og se utover da.

Barnehagelærer 3 tenker at dersom barn ikke har trygge relasjoner i barnehagen vil det kunne føre til at barnet ikke trives;

[...] og trives de ikke så tror jeg også at de vil ha vanskeligheter med å komme inn i det sosiale miljøet med de andre barna, så det har store konsekvenser

Barnehagelærer 1 har selv erfart foreldre som har tatt barn ut av barnehagen grunnet mangel på trygg tilknytning og tenkte på dette som en kortsiktig konsekvens av en slik mangel.

Langsiktig tenkte hun;

Det å ikke ha gode relasjoner, det drar man jo med seg videre og videre med tanke på utvikling. Så det kan jo bli ensomhet og adferdsforstyrrelser, i form av både utagering og forsvinning eller hva jeg skal kalle det.

Barnehagelærer 5 tenker det kan oppstå mange konsekvenser, både kortsiktig og langsiktig;

Kortsiktig er vel at barnet ikke trives, og barnet må trives for å ha det bra, og kunne utvikle seg og kunne danne relasjoner med andre barn, kunne få mestring i følelser sette ord på uttrykk i seg. Jeg tenker også fysisk, hvis et barn går å kjenner på kortisol, masse stress hele tiden så påvirker jo det hvordan hjernen utvikler seg, søvn og mat og sånt.

Hvis det er et barn, jeg håper jo ikke det barnet har utrygg tilknytning til alle ansatte igjennom hele barnehagetiden sin, men hvis det er sånn så kan jo det føre til problemer langsiktig som, en ting er jo privat med venner og de rundt seg, kommunikasjon, psykisk helse, selvfølelse og de negative tingene som kan komme av å ikke ha det godt med seg selv, men også skolen da, samfunnet er jo veldig opptatt av at etter barnehagen skal de fungere på skolen, det er det jo mange politikere som sier i hvertfall. men jeg tenker at hvis du ikke presterer på skolen så er du på en måte ikke verdt så mye da, his du ikke får gode karakterer å, du kan jo være uagerende, du kan bli mobbet du kan mobbe. Jeg tenker det kan få veldig mye volsomme konsekvenser jeg. Som leder da å tørre å sette ord på det, at er det egentlig noen som liker dette barnet her, hvis ikke må vi jobbe med dette her.

Alle barnehagelærerne opplever arbeidet med å fremme trygg tilknytning som viktig, og ser ut til å tenke at dette er et spesielt viktig arbeid dersom barn har utrygg tilknytning i hjemmet. Dersom de møter på barn hvor de opplever at tilknytningen i hjemmet ikke er trygg, vil de fleste starte opp en dialog med foreldrene og arbeide med å trygge tilknytningen der.

De hadde flere reflekterte tanker rundt konsekvenser som kan oppstå dersom barnet ikke får utviklet trygge relasjoner. Noen har erfaringer med at barn blir tatt ut av barnehagen, andre tenker at barn uten trygge relasjoner ikke vil trives i barnehagen og kunne få forhøyet angstnivå. Andre nevner langsiktige konsekvenser som at barnet vil kunne ha problemer med å utvikle seg, utvikle atferdsforstyrrelser og ha problemer med å danne relasjoner.

4.3.3 Tiltak for å fremme trygg tilknytning

Tidligere har barnehagelærerne fortalt om deres erfaringer og tanker rundt tilknytningsarbeidet, erfaringer med at barn ikke har trygge relasjoner i barnehagen og hva de tenker kan være konsekvenser av mangel på trygge relasjoner. Videre deler de sine erfaringer og tanker rundt hvordan tiltak de har brukt, eller tenker de kan bruke for å fremme den trygge tilknytningen.

Barnehagelærer 2 fortalte litt om hvordan hun har erfaring med at det er lettere å fremme trygg tilknytning dersom barnet er trygt på flere enn en voksen på avdelingen. Dersom hun har opplevd at barn ikke har trygge relasjoner i barnehagen fortalte hun hvilke tiltak hun har satt i gang;

Da har vi brukt lang tid, og vi har observert, og vi har prøvd forskjellige, delt mye i små grupper og med en fast voksen, som det virker som kan passe inn, eller så har jeg som pedleder gått inn å jobbet i små grupper eller en til en. Og møte mye i garderoben, være tilstede hele dagen. Og prøve å finne ut: hva er det som gjør at det barnet..., hva er det som interesserer det barnet.

Senere i intervjuet sa hun;

vi jobber mye med at dersom et barn ikke er trygt på en voksen da må den voksne jobbe litt med seg selv for at det barnet skal bli trygt. Det er ikke barnet, det er den voksne.

Barnehagelærer 3 trekker frem korte og gode dager som tiltak for å fremme trygg tilknytning på en småbarnsavdeling;

Det er jo en diskusjon ang små barn og lange dager. Det har kommet ut en del forskning på det ang at barnehagene selv er utviklende og fremmende for barns utvikling, så lenge det ikke blir at de må jobbe overtid i barnehagen hver dag hele tiden. Det mener jeg kan være skadelig, at barnehagen hver dag det er helt fint, de lærer masse og barnehagen kan tilby noe som hjemmet ikke kan - et sosialt miljø med andre barn og andre voksne-, så det at barna har gode dager, men ikke for lange dager, og heller ikke komme for sent, da faller de også litt utenfor. Men gode dager i barnehagen er nøkkelen mener jeg

Barnehagelærer 4 har selv ikke hatt behov for å bytte kontaktperson, men ser på dette som et tiltak for å fremme trygg tilknytning for det og sa;

et tiltak er jo for eksempel å bytte kontaktperson, hvis jeg kommer til kort å føler dette ikke går helt etter planen, så vil jeg bytte kontaktpersonen til dette barnet, det er et tiltak. Et annet tiltak er å gi barnet mere innetid, barnet skal være trygt inne før det blir trygt ute.

Barnehagelærer 1 har etter erfaringer kommet frem til at å gi barnet full oppmerksomhet og finne den voksne som gir litt mer, kan være et godt tiltak dersom et barn ikke har trygge relasjoner i barnehagen. Hun fortalte om et barn som hun tenker at har en noe spesiell tilknytningshistorie;

.. hun har krevd lite. Nå når hun krever prøver vi å gi henne full pott på en måte, at når hun gir signal om at det er den voksne jeg vil være med, så er vi veldig raske på å repondere på det da. Også blir det å plukke inn det barnet, også jobbe med smågrupper. Det gjør jeg generelt som struktur på avdelingen også, fordi det er veldig overveldende på generell basis å forholde seg til så mange, for moderne barnehager har jo store grupper. Så deler av dagen deler vi gruppa i to, sånn at vi har to grupper på ca 7 barn istede for å ha 14 barn samlet.

Barnehagelærer 5 har erfart at en må respektere barn som er unnnvikende når det kommer til voksenkontakt, men samtidig ser hun på dette som at barnet kan ha en utrygg tilknytning i barnehagen og er noe personalet må jobbe med;

Jeg har vel ikke opplevd det så mye, men om jeg gjør det tenker jeg at jeg hadde prøvd å skape en situasjon som var på en måte designet for at barnet skulle føle seg trygg da så mye som mulig. Små grupper er vel stikkord nummer en, dele opp. Og at den voksne som har best tilknytning men også mestrer det å tåle det at barnet ikke nødvendigvis liker det, og tåle å bli avvist, det er jo noen voksne som tar det personlig. Så kanskje den voksne som har en ok forbinnelse med det barnet, men også klarer å stå i å bli avvist gjør en aktivitet som vi kanskje ser at barnet liker, snakker med foreldrene ; hva liker barnet å gjøre, og overføre det til barnehage. Ta med noen barn som er lette å ta med i grupper, noen barn trekker frem det positive i andre barn, noen overkjører andre barn, men å ta frem noen som spiller på lag med. Også snakke med foreldrene om det er noen overgangsobjekter, sanger bøker, også løfte opp det barnet litt da.

I utsagnene over kan man se at et gjennomgående tiltak for å fremme trygg tilknytning er bruk av smågrupper, tre av barnehagelærerne nevner at de arbeider med smågrupper for å fremme trygg tilknytning, og sørge for at alle barna på avdelingen blir sett. Korte dager nevnes av flere informanter som viktig under tilvenningsperioden, men også som tiltak for å fremme trygg tilknytning.

5.0 Drøfting av resultater

I dette kapittelet vil hovedfunnene fra det innsamlede materialet drøftes i lys av relevant teori, og drøftingen vil ta utgangspunktet i problemstillingen; «Hva er barnehagelærernes erfaringer med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdelinger?»

5.1 Tilknytningsbegrepet

5.1.1 Tegn på trygg og utrygg tilknytning

Hvordan et barn vil utforske verden og søke trygghet i en omsorgsperson, vil være avhengig av hvilket tilknytningsmønster barnet har utviklet. Disse tilknytningsmønstre kan tyde på hvordan kvalitet av omsorg barnet får, og utviklingen av dette er avhengig av kvaliteten på

samspeillet mellom barnet og omsorgspersonen (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978). Drugli (2014) påpeker at barnets tilknytningshistorie vil kunne påvirke hvordan barnet inngår i nye relasjoner, men dette betyr ikke nødvendigvis at barn som har utviklet utrygge tilknytningsmønstre gjennom interaksjoner med sine omsorgspersoner, ikke kan etablere trygg tilknytning til de ansatte i barnehagen. Denne studien omhandler ikke å teste kunnskapen til informantene, og jeg har derfor ikke forventninger om at de skal kunne teoretiske begrep innenfor tilknytningsteori. Men jeg har forventninger om at de innehar kunnskap om trygghet, relasjoner og utvikling som allikevel vil kunne gjøre de i stand til å arbeide med å fremme trygg tilknytning. Dersom barn ikke har trygg tilknytning i hjemmet, skriver Kari Killèn (2017) at det er viktig at de som jobber så tett med barn som barnehagelærerne gjør, har kunnskap til å kjenne igjen tegn, oppdage, forebygge og ta ansvar for barnet.

Barnehagelærer 5 har erfart at et tegn på at et barn har et trygt tilknytningsmønster er barnets oppførsel, en kan se at barnet er vant til å bli bekreftet, anerkjent og forstått. At det vil oppsøke deg for å få hjelp fordi barnet er vant til å få hjelp fra tidligere. Ifølge objektrelasjonsteorien vil barns relasjoner omsettes til indre bilder som er med på å utgjøre barnets fortolkning og oppfatning av ytre objekter, spesielt deres nære omsorgspersoner (Abrahamsen 1997). Har barnet som barnehagelærer 5 sier, opplevd å bli bekreftet, anerkjent og forstått, vil barnet altså kunne ha dannet indre mentale representasjoner av voksne som personer en kan stole på og be om hjelp, og har grunnet et samspill med pålitelige, bekræftende voksne, kunne utviklet trygt relasjonsmønster. Barnehagelæreren sier også at trygge barn er barn som kan delta i lek og godt samspill, som har empati med andre og kan uttrykke sine følelser og behov. Barnehagelærer 1 beskriver i likhet med barnehagelærer 5 at barn med trygg tilknytning i barnehagen er barn som kan be om hjelp når de trenger det. Hvis en ser på det Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) skriver om at barn med trygt tilknytningsmønster er barn som en kan se at har fått støtte når de har trengt det, er vant til at deres følelser blir anerkjent og har tilgang på en trygg base. Under intervjuet kommer det frem at barnehagelærer 5 og 1 har erfaringer som kan gjøre at de er i stand til å gjenkjenne tegn på et trygt tilknytningsmønster.

Barnehagelærer 3 tenkte også på barn som leker når hun tenkte på barn som er trygge, i tillegg sa hun at barna da er interessert i mennesker og vil selv ta initiativ og delta. Barnehagelærer 2 beskriver et trygt barn som et barn som *«kommer løpende inn om morgningen og viser med blick og ansikt og absolutt alt, med hele seg, at her vil jeg være»*. Brandtzæg, Torsteinson &

Øiestad (2013) skriver at barn som har gode relasjoner til voksne vil ha bedre sosiale ferdigheter, de vil kunne bruke den voksne som en trygg base, og er dermed bedre rustet til å leke og holde på med aktiviteter alene. De vil kunne be om trøst og hjelp når de trenger det, samtidig som at de er selvstendige. Disse barna vet at dersom noe går galt eller blir vanskelig, kan de stole på at den voksne ser dem og kan hjelpe (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Uten at barnehagelærerne bruker ord fra tilknytningsteorien, kan en se at disse barnehagelærerne har erfaringer som gir de en god forståelse av hvordan en kan se tegn på at et barn har et trygt tilknytningsmønster i barnehagen, noe som kan gjøre de godt egnet til å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling.

Barnehagelærer 4 tenker noe annerledes, hun tenker at et barn som har trygg tilknytning i barnehagen er et barn som er trygg på alle de voksne på sin avdeling, og at det er greit for de å være i barnehagen. Trygg tilknytning betyr ikke at alt må være perfekt, ser man på begrepet til Donald Woods Winnicott «good-enough-mothering» holder det at barnet har det «bra nok», og at personalet i barnehagen er «gode nok», så lenge barnet har minst en tilknytningsperson som dekker dets grunnleggende behov og tar ansvar dersom man misforstår eller overser barnets behov, vil barnet kunne utvikle et trygt tilknytningsmønster (Broberg, Hagström, Broberg, & Goveia, 2014; Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Videre kan det virke som at barnehagelærer 4 resonerer det å være trygg i barnehagen, med det å kunne si nei og ha medbestemmelse i hverdagen, ettersom hun sier at dersom barna ikke kan snakke kan de si nei eller riste på hodet. Det er viktig at personalet i barnehagen har kunnskap om trygg tilknytning, slik at de kan vite hvordan man kan oppdage og forebygge utrygge tilknytningsmønstre. Ifølge Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) står personalet i barnehagen i en sentral posisjon for å kunne observere hvordan barns omsorgssituasjon er i hjemmet. Ved at personalet kjenner til barns ulike tilknytningsstiler, og kan se tegn på utrygge tilknytningsmønstre, vil personalet kunne hjelpe barnet med å etablere trygge tilknytningsmønstre (Drugli, 2014), og eventuelt hjelpe de ut av en vanskelig livssituasjon.

Innenfor utrygt tilknytningsmønstre finnes det tre underkategorier. I intervjuet ble barnehagelærerne spurt om utrygg tilknytning uavhengig disse underkategoriene. Før barnehagelærer 1 og 5 svarer på spørsmålet angående hvordan de ville beskrevet et barn med utrygg tilknytning, sier de begge at det er mange måter å være utrygg på. Disse utsagnene kan tyde på at disse barnehagelærerne innehar erfaringer som skaper en god forståelse av tilknytningsteorien. Atferden til barn med utrygge tilknytningsmønstre kan variere stort, de vil

ofte virke selvstendige, eller fremstå som umoderne og uselvstendige. Barnehagelærer 3 erfarer at barn som er utrygge ofte kan være engstelige, og holder seg mer unna andre barn, ikke tør å delta i aktiviteter eller lek og gråter mer. Dette kan samsvare med det Drugli (2014) sier om hvordan utrygg tilknytning til foreldre kan påvirke den sosiale fungeringen i barnehagen, i tillegg sier hun at utrygge barn ofte vil unngå emosjonell nærhet til andre, som gjør det problematisk å etablere nære relasjoner i barnehagen. Barnehagelærer 5 har en opplevelse av at barn som er utrygge gjerne er usikre, urolige, mangler eierforhold til egen hverdag og er vanskelige å trøste, vanskelige å speile og vanskelige å tone seg inn på. Barnehagelærer 2 nevner også at utrygge barn er vanskelige å speile, hun tenker det er barn med lukkede ansikt, som unngår øyekontakt og er triste. Hun betegner utrygge barn som triste, og sier ikke nødvendigvis at de gråter. Hvis vi ser på hva Kvello (2015) og Drugli (2018) sier om barn med unnvikende utrygt tilknytningsmønster, er det store likheter med hvordan barnehagelærerne erfarer utrygge barn. Kvello (2015) skriver at disse barna gjerne vil unngå emosjonell nærhet til andre, og driver med selvomsorg. Drugli (2018) skriver at disse barna ikke er vant til å få trøst og ber dermed lite eller ikke om hverken trøst eller støtte.

Barnehagelærer 1 har erfart at en tydelig markør på at barnet ikke har etablert en trygg tilknytning i barnehagen er at det «virrer rundt», at de synes det er greit å være der, de spiser greit, de gråter ikke, de sover greit, men de viser ikke en tilhørighet, det betyr ikke så mye for de hvem de er med eller hva de gjør. Evertsen-Stanghelle (2018) forklarer at dersom et barn ikke får utviklet en trygg tilknytningsrelasjon til en sekundær omsorgsgiver i barnehagen, vil dette kunne skape en opplevelse av å ikke ha tilgang på beskyttelse og kan føre til økning i barnets stressnivå. For å håndtere dette vil barnet ofte utvikle mestringsstrategier, en av disse mestringsstrategiene er å bli tilbaketrukket. Det barnehagelærer 1 kaller for å «virre rundt» forklarer hun med at det ikke er så viktig for barnet hvem de er med, hvor de er og at de viser ingen tilhørighet. Dette kan sees å være det samme som mestringsstrategien tilbaketrukket. Med en tilbaketrukket mestringsstrategi vil barnet vandre hvileløst rundt, kreve lite eller ingen oppmerksomhet, og vise lite til ingen følelser. I tillegg nevner barnehagelærer 1 at et tegn på at barnet har utrygg tilknytning er at de klamrer seg til foreldre eller personalet, og barnehagelærer 4 tenker at utrygge barn er barn som ønsker seg spesifikke voksne i barnehagen. Ifølge tilknytningsteori kan dette være et tegn på at barnet har en person det ønsker å være med, ettersom denne ene personen fungerer som barnets trygge havn og base (Drugli, 2018), men på den andre siden kan dette være et tegn på ambivalent tilknytningsmønster ved at barnet klamrer seg til en voksen. Dersom barnet får liten tillit til

egen mulighet for å påvirke et samspill, kan de bli klengete i håp om å holde på nærhet og oppmerksomhet fra omsorgspersonen (Drugli, 2018)

Det barnehagelærerne erfarer som tegn på trygg og utrygg tilknytning ser ut til å stå i tråd med det Kvello (2015), Drugli (2014;2018) og Brandtzæg, Torsteinson, og Øiestad (2013) forklarer som tegn på trygge og utrygge tilknytningsmønstre. Ved at personalet kan oppdage slike tegn på at barn har trygg eller utrygg tilknytning i barnehagen, kan de lettere legge til rette for å fremme trygg tilknytning der det trengs. De kan også være rustet til å se at barn har utrygg tilknytning i hjemmet. Det å se at et barn lever i en vanskelig livssituasjon, og har etablert utrygge tilknytningsmønstre er ikke noe man gjør umiddelbart, ettersom barn i vanskelige livssituasjoner ofte skaper overlevelses og tilknytningsstrategier samtidig som at de er over lojale overfor sine foreldre. Men personalet i barnehagen vil gjerne ofte få en magesfølelse og en bekymring om de står overfor en situasjon hvor noe er galt, og ved å kunne kjenne igjen tegn på forskjellige tilknytningsmønstre kan de ha kompetanse til å begrepsfeste denne uroen, forebygge og ta ansvar for barnet (Killèn, 2017). Får en til dette i praksis kan barnehagelærerne skape en barnehage som har en forebyggende funksjon, og være med på å utjevne sosiale forskjeller, noe som står sterkt i Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet , 2017).

5.1.2 Viktige nøkkelord

Kvaliteten i barnehagen er blant annet avhengig av personalet og deres evne til å tilrettelegge for trygge relasjoner (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Barnehagelærerne nevnte tre nøkkelord hver, som de har erfart at er viktige for å tilrettelegge for arbeidet med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling. Noen av nøkkelordene som kom frem var trygge foreldre, barns medbestemmelse, korte dager og bruke kunnskapen man har, men ha hjertet på plass. Ved å huske disse nøkkelordene under arbeidet med å fremme trygg tilknytning, vil barnehagelærerne lettere kunne møte barnet med respekt og forståelse angående negativ atferd, i tillegg vil de kunne ha en bedre forståelse for barns oppførsel (Drugli, 2013).

Barnehagelærer 1 har erfart at en viktig del av å fremme trygg tilknytning er at en må være til stede, fysisk og psykisk og ha en ekte glede og omsorg for barn. Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) sier at dersom barnet kjenner at de som jobber i barnehagen faktisk gleder seg over dem, kan være med å fylle barnet opp med kraft og tro på seg selv. Barnehagelærer 5 har erfart at omsorg, kommunikasjon med hjemmet og stabilitet er tre viktige nøkkelord innenfor

arbeidet med å fremme trygg tilknytning. Et fellestrekk er at flere vektlegger at barn trenger fysisk og psykisk tilstedeværende voksne. I trygghetssirkelen kan vi se at barn trenger å kjenne at det er voksne til stede som kan veilede og hjelpe, oppmuntre, se barnet og gi støtte (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013).

Barnehagelærerne nevner ikke her tilknytningsbegrep som trygg base, indre arbeidsmodeller trygghetssirkel eller nære relasjoner, men de nevner nøkkelord som er vel så viktige. Ved å ha omsorgsfulle voksne som er tilstedeværende, kunnskapsrike, støttende, stabile, viser en direkte glede over å være med barnet og kan kommunisere med hjemmet, vil skape gode forutsetninger for at barn vil kunne utvikle trygge tilknytningsmønstre og nære relasjoner i barnehagen. Videre kan man se at nøkkelordene barnehagelærerne erfarer som viktige i arbeidet med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling er nøkkelord som kan skape det Brandtzæg, Torsteinson og Øyestad (2013) refererer til som en barnehage med høy kvalitet. En slik barnehage sier de er en barnehage som blant annet skal inneholde varme, støttende og omsorgsfulle voksne som vil kunne møte barn og legge til rette for stabile, trygge og stimulerende omgivelser.

5.1.3 Trygghetssirkelen

Noen av barnehagelærerne følte de hadde fått tilstrekkelig kompetanse fra studiet, andre var noe usikre på hvorvidt de følte studiet hadde gitt de nok kompetanse rundt dette temaet, og andre undret over om deres engasjement for de yngste var grunnen til at de følte de hadde lært om tilknytning på studiet. I det ene sitatet kan vi se at det refereres til å ha lest om tilknytningsmønstre under studieperioden, noe som tilsier at det er eller har vært pensumlitteratur rundt tilknytningsteori, men hvorvidt dette er dekket i forelesninger er uvisst. En barnehagelærer sier hun ikke kan huske hvorvidt de hadde om temaet tilknytning på studiet, og har sin teori basert på erfaringer. Dette står i tråd med det Ertesvåg og Roland (2015) sier om at det er store variasjoner i barnehagelæreres erfarings- og utdanningsnivå. Noe som vil kunne føre til store ulikheter i deres arbeid med å fremme trygg tilknytning. En måte å motarbeide denne variasjonen på kan være at barnehagelærerne får tilstrekkelig kompetanseutvikling gjennom arbeidsplassen. Flere av barnehagelærerne fortalte at de har erfaring med trygghetssirkelen grunnet at de hadde vært på COS-kurs med arbeidsplassen, eller hørt om trygghetssirkelen fra andre plasser, andre hadde ingen erfaringer med kompetanseutvikling om temaet gjennom arbeidsplassen. En barnehagelærer fortalte at hun

hadde erfaring med at tilknytningsteori ofte ble tatt opp i barnehagen, og selv om en ikke nødvendigvis lærer noe nytt, erfarte hun at dette var med på å holde temaet tilknytning friskt i minne og sammenlikner repetering av tilknytningsteori med førstehjelpskurs. Slike erfaringer kan være med på å skape en felles forståelse av tilknytningsarbeid. Drugli (2013) forteller at kurs, gruppearbeid, prosjekter og lignende kan være nyttige hjelpemidler for å utvikle kompetanse, slik at personalet skal få en felles forståelse av tilknytningsarbeid. En felles forståelse for fenomenet vil igjen kunne gjøre dem bedre rustet til å fremme trygg tilknytning i barnehagen.

Et overaskende funn var at to av barnehagelærerne ikke hadde noe erfaring med kompetanseutvikling rundt temaet trygg tilknytning gjennom kurs, gruppearbeid eller lignende hverken fra arbeidsplass, tidligere arbeidsplasser eller andre steder. Et fascinerende funn var at man finner en sammenheng mellom de som ikke har erfaring med å ha hatt kurs, gruppearbeid eller veiledning om tilknytning og de som ikke føler de har fått tilstrekkelig kompetanse om tilknytning gjennom studiet. Barnehagelærerne som ikke har mottatt kurs eller liknende fra arbeidsplassen viser gjennom reflekterte svar gjennom intervjuet at de har fått utviklet kompetanse og forståelse for tilknytningsfenomenet gjennom sitt arbeid og sine erfaringer, men ser ut til å ofte tenke tilvenningsperioden når de snakker om tilknytning. For å kunne skape en garanti for at alle barn i Norge har lik tilgang på barnehager med miljøer som fremmer psykisk helse, og bygger opp under livsmestring, må man gi alle ansatte muligheten til å tilegne seg kunnskap om barns behov for trygg tilknytning og tilknytningens kraft (Evertsen-Stanghelle, 2018). En noe urovekkende side ved dette funnet er at det kan tyde på en mulighet for at en barnehagelærer ikke erfarer å få tilstrekkelig kompetanse om tilknytningsteori fra utdannelsen, og heller ikke støter på temaet gjennom kurs, gruppearbeid, prosjekter eller liknende via arbeidsplassen.

Dersom man med disse forutsetningene i motsetning til barnehagelærerne intervjuet til denne studien, ikke tilegner seg kompetanse gjennom erfaringer eller fra andre ansatte på arbeidsplassen, vil det bety at det kan finnes barnehagelærere som jobber som pedagogiske ledere på småbarnsavdelinger som ikke innehar en slik grunnleggende kompetanse til å fremme trygg tilknytning. Noe som igjen vil si at det i Norge kan være en tilfeldighet hvorvidt et barn vil havne i en barnehage hvor barnehagelærerne innehar kompetansen de trenger for at barnet skal kunne utvikle trygge relasjoner og trygge tilknytningsmønstre, eller ikke. En måte å se til at alle barn vil få like bra tilbud er at det utvikles en felles forståelse av tilknytningsfenomenet. Ved at barnehager har et system som gjør at de klarer å holde ansatte i

kontinuerlig utvikling, slik som kurs, veiledning, gruppearbeid og et generelt fokus på temaet tilknytning, kan øke graden av felles forståelse ikke bare innad i barnehager, men mellom barnehager på tvers av landet (Ertesvåg & Roland, 2015; Drugli, 2013). Dette vil også stå i tråd med det rammeplanen sier om at barnehagen skal være en lærende organisasjon hvor personalet skal være oppdaterte og utvikle seg (Kunnskapsdepartementet, 2017).

5.2 Tilvenningsperioden

5.2.1 Organisering av tilvenningsperioden

Evertsen-Stanghelle (2018) har utviklet tips og råd for hva man skal gjøre før tilvenningen starter, for å fremme trygg tilknytning ved oppstart i barnehagen. En del av disse punktene blir fulgt av de fleste barnehagelærerne. Blant annet oppfordrer alle barnehagelærerne foreldrene til å besøke barnehagen jevnlig før barnehagestart, de fleste forteller at de har et oppstartsmøte med foreldre, alle informerer om generell informasjon og oppfordrer foreldre til å ha korte dager i starten. Noen fortalte at de hadde besøksdag for nye barn før sommeren starter, og de som ikke hadde det savnet det fra tidligere. Barnehagelærer 3 forklarer at en besøksdag kan være med på å betrygge foreldrene, som igjen vil kunne trygge barna.

I Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) heter det at barnehagen skal samarbeide med foreldrene og legge til rette for at barnet får en trygg og god start i barnehagen. Noen av punktene som blir tatt opp er; tilpasse rutiner, gi barnet tid til å bli kjent, etablere relasjoner, og knytte seg til personalet og andre barn. Det er personalets ansvar å følge for at barnet får tett oppfølging den første tiden, og at barnet skal kunne oppleve tilhørighet og trygghet. Under spørsmål om tilvenningsperioden nevner flere av informantene at foreldrene har krav på tre tilvenningsdager av sin arbeidsgiver, men de fleste har erfaringer med at barnehagene ikke lenger praktiserer tilvenningsperioden på tre dager, de sier de selv gjerne bruker mye mer tid på tilvenning dersom det lar seg gjøres. Hvor lenge tilvenningsperioden er kan ut ifra barnehagelærernes svar se at varierer fra tre dager til tre uker, og ved noen tilfeller opp til to måneder. Dette står i tråd med det Drugli (2018) skriver om at det i Norge er stor variasjon i rutiner for tilvenningsperioden, og at dersom en barnehage kun har en tre dagers tilvenningsperiode med foreldre til stede, begrunnes dette ofte med at det er enklere for foreldrene. Barnehagelærer 2 svarer på spørsmålet om hvor lenge en typisk tilvenningsperiode varer for nye barn på hennes avdeling med «til de er trygge». Ifølge Abrahamsen (1997) vil de fleste barn klare å gå inn i nye relasjoner med nye

voksne og bruke disse som erstatningspersoner når foreldrene er borte, men dette er betinget i at barna får god hjelp av de voksne i denne overgangssituasjonen ved at de nye voksne blant annet lærer seg å lytte til signalene barnet sender ut, og forstå barnet. Et eksempel på dette kan være at barnehagelærer 2 ikke legger nye barn dersom de gråter masse, da ringer de foreldrene slik at de kan komme og legge, eller ta med barnet hjem. Hun begrunner dette med at de ikke kan presse et barn til å sove de første ukene. Dette er en måte å lytte til barnets signaler samtidig som hun anerkjenner at barnet trenger tid til å etablere en sekundær trygg tilknytningsrelasjon eller generelt trygge relasjoner til de ansatte i barnehagen (Evertsen-Stanghelle, 2018).

Når det kommer til hvor lenge foreldrene er i barnehagen under tilvenningsperioden varierer svarene til informantene. Noen praktiserer de tre dagene så lenge det ikke er behov for mer, men med tilgjengelige foreldre utover disse tre dagene. Noen sier det er avhengig av hva foreldrene kan og har tid til, og de fleste har erfaringer med at for noen barn er de avsatte tre dagene for lite, og er dermed åpne for at foreldre er i barnehagen lenger dersom det er nødvendig for at barnet skal bli trygt. At tre dager er for lite dager til tilvenning er det er stor enighet om innenfor fagfeltet. Evertsen-Stanghelle (2018) sier at før foreldrene skal levere barnet sitt til personalet i barnehagen, er det viktig at barnet har opplevd å få nok tid til å kunne etablere en sekundær trygg tilknytningsrelasjon til personen barnet skal leveres til. Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) sier at barn trenger tid til å kunne kjenne seg trygge nok til å utforske, og Drugli (2018) sier at dersom barnet ikke har vært i barnehagen tidligere, kan tre dager vær for kort tid til at barnet skal kunne etablere en trygg relasjon til en eller flere i personalet. Barnehagelærer 1 forteller at hun har opplevd å ha foreldre der i rundt to måneder, men påpeker at det er ganske komplisert med tanke på taushetsplikt, ettersom at disse foreldrene ser mye i barnehagen når det kommer til de andre barna. Dette ser ut til å være en erfaring som har vært med på å forme hennes praksis. De fleste barnehagelærerne ser ut til å ha gode erfaringer med lenger tilvenningsperioden og praktisere å gi barna god tid til tilvenning i barnehagen. Selv om det er mye opp til foreldrene hvor lenge de er til stede i barnehagen, ser barnehagelærerne ut til å ha fokus på tilvenningsperioden etter foreldrene ikke lenger er i barnehagen hvor de blant annet praktiserer bruk av kortere dager. Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) påpeker at det er viktig å bruke god tid på tilvenningen hos de yngste barna, ettersom dette kan være med på å beskytte barn mot utrygg tilknytning senere i barnehagelivet.

5.2.2 Overgangsobjekt og foreldresamarbeid

Under analyseprosessen kom det frem at foreldresamarbeid var noe barnehagelærerne har erfart som en viktig del av å trygge barn under tilvenningsperioden. Over halvparten av barnehagelærerne sa under intervjuet at de så på dette som viktig når det kommer til å trygge barn. Barnehagelærer 1 sa at for at barna skal kunne slippe foreldrene må foreldrene klare å slippe barnet sitt, og for at dette skal gå må foreldrene få lov til å være i barnehagen lenger, en kan tolke dette til at hun har erfart at foreldrene må bli trygge på barnehagen for at barna skal bli trygge på barnehagen. Barnehagelærer 3 sier at barn fanger opp foreldres utrygghet, og har med dette erfart at det er viktig å trygge foreldrene for at barna skal få best mulig tilvenning. Barnehagelærer 4 fortalte at hun har en filosofi om å trygge foreldrene først, og at på denne måten gir hun barna trygghet. Evertsen-Stanghelle (2018) sier at når foreldre skal levere fra seg barnet sitt, er det viktig at barnet har fått tid til å etablere en sekundær trygg tilknytningsrelasjon til personen barnet skal leveres til. Slik at foreldrene gir barnet over til en trygg havn når de forlater barnehagen. Dette er viktig for at barnet skal være trygt, men kan ut ifra barnehagelærernes erfaringer se ut til å være vel så viktig for foreldrene. At foreldrene føler at barnet deres er i trygge hender, kan gjøre foreldrene trygge på å levere barnet i barnehagen som igjen kan se ut til å gjøre barnet trygt på å være i barnehagen.

Gjennom et godt foreldresamarbeid kan man lære mye om barna før man blir kjent med de selv, som kan gjøre det lettere å tilrettelegge for en god tilvenningsperiode. Evertsen-Stanghelle (2018) anbefaler bruk av overgangsobjekter som for eksempel smokk og bamse under tilvenningsperioden. Med et godt foreldresamarbeid kan man gjøre foreldre oppmerksom på viktigheten av overgangsobjekt, og sammen finne ut hvordan overgangsobjekt barnet burde ha med. Barnehagelærer 4 sier at på hennes avdeling er de veldig åpne for og ønsker at barn har med en form for overgangsobjekt. Hun har selv erfart et barn som ikke hadde noe med hjemme i fra, og da foreldrene om å ta med et kosedyr til barnehagen, fordi hun har erfart at å ha et overgangsobjekt som kosedyr vil kunne gi barnet en trygghet når de skal sove eller hvis det skjer noe. Overgangsobjekt er for øvrig noe en kan se at alle barnehagelærerne tar i bruk under tilvenningsperioden i en eller annen form. Et overgangsobjekt er en gjenstand som har en spesiell betydning for barnet og trenger ikke nødvendigvis ikke å være et typisk objekt en ville tenkt at barnet finner trøst og trygghet ved. Barnehagelærer 2 har opplevd at et barn har brukt jakken sin som overgangsobjekt og barnehagelærer 1 har gode erfaringer med at det å bruke vogn som overgangsobjekt. Hun sier å ha tilgang på vogn hjemme i fra i barnehagen, kan være med på å gjøre at barn opplever

trygghet under tilvenningsperioden. Hun ser på vognen som en liten leilighet hvor barna kan trekke seg tilbake og oppleve å føle seg trygge. I Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) står det at det er personalets oppgave å sørge for at barna opplever trygghet. Ved at alle barnehagelærerne praktiserer en form for overgangsobjekt og noen også ber om at barnet får med et overgangsobjekt dersom barnet ikke bruker klassiske overgangsobjekter som smokk eller bamse til vanlig, kan tyde på at barnehagelærerne har hatt erfaringer med at slike objekter kan gjøre at barna opplever en trygghet når omsorgspersonene ikke er til stede.

5.2.3 Kontaktperson

Alle barnehagelærerne fortalte at de praktiserte bruk av en kontaktperson som vier sin tid og oppmerksomhet til å bli kjent med barnet under tilvenningsperioden. Det er faglig enighet rundt viktigheten av bruk av kontaktperson når barn starter i barnehagen (Killèn, 2017; Drugli 2018 Evertsen- Stanghelle, 2018). Ved oppstart i barnehagen vil det være lettest for et barn å klare å tilpasse seg og knytte seg til personalet dersom de får tildelt en kontaktperson (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013). Når barnehagelærerne ble spurt om hvordan de velger hvem som skal være barnets kontaktperson under tilvenningsperioden var det variasjon i svarene. Flere valgte tilfeldig dersom de har lite eller ingen kjennskap til barnet og dets behov, noen fortalte at dersom de kjente barnet la de observasjoner og erfaringer til grunn for sitt valg. Barnehagelærer 1 fortalte at hun har en assistent hun synes er spesielt flink med de aller yngste barna, og dersom det starter opp barn som er under 12 måneder er det naturlig for henne å sette opp denne personen som kontaktperson til det barnet. Det er vanskelig å tolke hva som legges i at denne ansatte er spesielt flink med de yngste, men det kan vise til at barnehagelærer 1 har gjort seg erfaringer og observert at denne ansatte er en kontaktperson som fungerer som en tilgjengelig voksen, som gir omsorg, er observant på barnets behov og klarer å respondere på de yngste barns signaler bedre enn andre voksne på avdelingen (Evertsen-Stanghelle, 2018). En kan se at barnehagelærer 1 bruker sine erfaringer i sitt arbeid, ved at hun har observert at denne voksne er en voksen de yngste barna har blitt trygge på tidligere og legger dette til grunn for hvorfor hun velger denne personen som kontaktperson for de yngste videre.

Barnehagelærer 2 sier at dersom hun ikke kjenner barnet velger hun ut ifra hvor det er plass, hun ser at dersom en voksen har mange barn som er trygge på seg, vil det være bedre for nye

barn og ha en annen kontaktperson. Denne tankegangen kan vise at hun har erfaringer med at barnet trenger en kontaktperson som kan være lett tilgjengelig, ved at kontaktpersonen har ansvar for et mindre antall barn vil det være overkommelig for denne voksne å se hvert enkeltbarn, følge tett opp på hva barna gjør og hva de trenger (Drugli, 2018). Barnehagelærer 3 velger kontaktperson tilfeldig og eventuelt å bakgrunn av personal i redusert stilling, hvor hun tenker det vil være uheldig for de å være kontaktperson ettersom de kan være borte en dag og skape sårbare situasjoner for barnet. Dersom barnet søker andre voksne etter det har startet i barnehagen er hun veldig åpen for at det byttes kontaktperson. Denne måten å velge kontaktperson på kan vise til at hun har erfaringer med viktigheten av å sikre at barna får stabile samspillspartnere, som kan være med de alle dager (Drugli, 2018).

Barnehagelærer 4 velger kontaktperson på en litt annen måte. Av alle informantene var hun den eneste som ikke valgte kontaktperson på forhånd av barnehageoppstart. Hun pleier å selv ta imot barnet, og sørger for at alle blir kjent med barnet, så ser hun an hvem som har best kjemi med barnet og gjør valget sitt ut ifra dette. Denne måten å velge kontaktperson på oppsummerer hun fin med; «*Barna velger jo også hvem de liker, akkurat som du og jeg velger hvem vi liker*». I denne måten å velge kontaktperson på kan vi se en forståelse for at ikke alle personligheter matcher. Nordli og Thormodsæter (2010) skriver at personalet skal vise respekt for barns intensjoner og deres opplevelsesverden. Ved å velge kontaktperson basert på barnets kjemi med de forskjellige voksne på avdelingen, legger barnehagelærer 4 til rette for å barn medvirkning i sin hverdag, og viser respekt for barnets opplevelsesverden. Dersom tilvenningen ikke går som ønsket er alle barnehagelærerne åpne for å bytte kontaktperson. Barnehagelærer 2 fortalte at hun opplevde det som en utrolig flott opplevelse, når barna selv søkte andre voksne enn det barnehagen hadde satt opp som kontaktperson og sier at denne erfaringen gjorde at hun ville fortsette med å ha det slik at barna kan bytte kontaktperson.

Når Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) skriver om kontaktperson skriver de at kjøreregelen er å følge barnets behov når det er mulig. Barnehagelærer 1 følger også dette konseptet og sier at barn ikke kan velge sine foreldre, men man må få velge hvem man omgås, selv når man er liten. Selv om barnehagelærer 1 selv er veldig åpen for at hvem som er barnets kontaktperson kan endres dersom tilvenningen ikke går som ønsket, har hun erfart at personalet kan reagere negativ dersom de opplever å være den voksne som aldri blir valgt av barna. Hun beskriver slike erfaringer som sårbare, og sier at dersom en blir valgt bort som kontaktperson kan en føle seg fattig som personal. Barnehagelærernes erfaringer kan se ut til å ha gitt de kompetanse til å se viktigheten av at barnet opplever å ha en person som er lett

tilgjengelig, som kan hjelpe til med å dempe opplevelsen av stress og fungere som en trygg havn og base (Drugli 2018), ettersom de alle er åpne for å bytte kontaktperson dersom barnet skulle trenge det. Dette vil være en måte å gi barnet god hjelp i overgangssituasjonen til barnehage. Dersom barnet møter en voksen som ikke klarer å lytte til signalene barnet sender ut, forstå barnet eller lære seg til å observere hvordan barnet reagerer på deres handlinger overfor dem (Abrahamsen, 1997), vil det være for barnets beste at det blir endret kontaktperson. Ved å bytte kontaktperson åpner man for at barnet skal få kunne skape trygg relasjon med andre i personalet, som senere kan hjelpe den ansatte som barnet opprinnelig ikke matchet med, til å lære seg å kjenne barnet, slik at de også kan få til å skape en trygg relasjon. Evertsen-Stanghelle (2018) skriver om hvordan et barn vil få en opplevelse av å være uten tilgang på beskyttelse og få forhøyet stressnivå dersom det ikke utvikler en trygg tilknytningsrelasjon til en sekundær omsorgsgiver i barnehagen, som igjen kan føre til at barnet vil utvikle uheldige mestringsstrategier. Erfaringene til barnehagelærerne viser at de er villige til å bytte kontaktperson dersom de erfarer at barnet og kontaktpersonen ikke etablerer trygge tilknytningsmønstre.

Ifølge Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) skal personalet sørge for at barna opplever trygghet, samtidig skal de og bidra til barns utvikling av tillitt til seg selv og andre, og legge til rette for at barn har mulighet til å knytte seg til personalet. Alle barnehagelærerne bruker kontaktpersonordningen, men ingen reflekterte rundt hvorfor de tok i bruk denne ordningen. Dette kan tyde på at det brukes grunnet tradisjon, men det kan også tyde på at alle har hatt positive erfaringer ved å bruke kontaktpersonordningen. Gjennom utsagnene til barnehagelærerne kommer det frem et at et ønske om at barn skal oppleve trygghet og tilknytning ligger til grunn i bruk av kontaktperson. Dette kan tyde på at barnehagelærerne har gode erfaringer med at denne ordningen er med på å tilrettelegge for at barna får en mulighet til å knytte seg til personalet, og skape en trygg tilknytningsrelasjon i barnehagen, samtidig som at ordningen utvikler rom for nærhet fremmer positiv utvikling (Drugli, 2014).

5.2.4 Hendelser fra tilvenningsperioden

Når barnehagelærerne ble spurt om de har opplevd noe spesielt positive episoder under tilvenningsperioden forteller de fleste om hendelser hvor de ser at barna blir trygge.

Barnehagelærer 1 tenker på de barna som gråter lenge, som har det vanskelig i barnehagen, og

plutselig blir trygge. Hun kaller en sånn erfaring for en god opplevelse. Barnehagelærer 3 har nesten årlige erfaringer med at barn endrer seg fra å være veldig skeptiske de første dagene, til å bli kjent med personalet og barnehagen, og vende om til å stortrives i barnehagen.

Abrahamsen (1997) skriver om at når små barna må forlate det trygge og kjente, og tilpasse seg det nye og fremmede, vil de fleste barn kunne klare å inngå nye relasjoner med nye voksne, men dette er betinget at barna får god hjelp av de voksne i denne overgangssituasjonen. Ved å ha erfaringer med å se at det etableres trygge relasjoner, selv om barna kan være litt skeptisk de første dagene kan være kompetansecfremmende, kan gjøre at en tilegner seg kunnskap om at barna trenger litt tid på å bli trygge på nye personer og steder. I tillegg vil slike utviklinger av kompetanse gjøre barnehagelærerne mer rustet til å gi barn god hjelp i denne overgangssituasjonen.

Barnehagelærer 1 har erfaringer fra tilvenningsperioden hvor personal ikke matcher barn, og barn som har vært engstelige for enkelte i personalet. Hun tenker dette kan være grunnet den voksnes fremtoning, humor eller annet som gjør at barna ikke føler seg trygge. Dette sier hun selv at er en vanskelig situasjon å håndtere, både overfor barnet og den voksne som må høre at for eksempel barnet er redd seg. Hun beskriver slike erfaringer som sårbare, og sier at dersom en blir valgt bort som kontaktperson kan en føle seg fattig som personal. En måte å fremme trygg tilknytning på er å utvikle kompetansen til alle de voksne i barnehagen. En måte å gjøre dette på er å videreformidle kunnskap, ved å forklare ansatte at tilknytning etableres i samspillet mellom barnet og en omsorgsperson, og at barnet dermed vil danne ulike tilknytninger til forskjellige personer i sitt liv (Broberg, Hagström, Broberg, & Goveia, 2014), og at selv om barnet søker en bestemt person i situasjoner hvor de er følelsesmessig utladet, vil de i andre situasjoner, slik som lek, gjerne foretrekke en annen voksen (Drugli, 2018), vil en som pedagogisk leder kunne dempe følelsen av sårbarhet og være fattig personal og utvikle personalets kompetanse. Barnehagelærer 5 forteller at hun er veldig bevisst på å snakke med nye assistenter om akkurat dette, det at barn kan velge deg bort. Hun presiserer i slike samtaler at dette da ikke er personlig, men handler om å etablere en trygghet og tilknytning. En slik samtale kan være med på å utvide andres kunnskap om tilknytningsteorien og skape voksne i barnehagen som kan være med på å fremme trygg tilknytning. Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) forteller at det å ha kunnskap om tilknytning vil være i stor hjelp når man som barnehagepersonale skal ha omsorgen for andres barn.

Barnehagelærer 5 sier at et barn som er utrygt vil se på foreldrene sine for å bli trygg, at de bruker omsorgspersonene sine for å bli trygge på andre. Her kan vi se en tydelig forståelse av

tilknytningshierarkiet hvor barnets primære tilknytningsperson, ofte mor eller far, på toppen i nivå 1. Tilknytning på nivå 2 er avhengig av at barnets primære tilknytningsperson er til stede for at barnet skal kunne skape sekundære tilknytninger, og tilknytning på nivå 3 er avhengig av at personer fra nivå 1 eller 2 er til stede (Evertsen-Stanghelle, 2018). Ser vi på tilknytningshierarkiet er barn avhengige av å ha en person som de er trygge på til stede for å klare å skape nye relasjoner til nye voksne (Evertsen-Stanghelle, 2018). Hvis vi da ser på erfaringen til barnehagelærer 5, hvor hun skulle ha tilvenning med et barn som hadde med seg bestemor fra hjemlandet til tilvenningsperioden. En kan ikke si hvorvidt bestemor hadde blitt en sekundær tilknytningsperson for barnet eller ikke, men ettersom det ble påpekt at bestemor kom fra hjemlandet til barnet og hadde lite norsk språk, og at barnet hadde gått i barnehager i Norge før, kan det antas at bestemor ikke var på nivå 2 i dette barnets tilknytningshierarki, noe som kan føre til at tilvenningsperioden blir en vanskelig periode, og det vil kunne ta lang tid før barnet blir trygt i barnehagen ettersom det ikke har hatt primære eller sekundære tilknytningspersoner tilstede til å trygge det på personalet i barnehagen. Barnehagelærer 5 sier hun syntes dette var en grusom erfaring, hvor hun følte seg hjelpeløs. Hun var tydelig på at dersom hun havner i en slik situasjon igjen vil hun ikke godta at personer barnet ikke har som primære omsorgspersoner har tilvenning med barnet. Noe som kan tyde på at denne erfaringen har vært med på å endre hennes egen kompetanse innenfor arbeidet med å fremme trygg tilknytning.

5.3 Tilknytningsarbeidet

5.3.1 Tilknytning utover tilvenningsperioden

Alle barnehagelærerne har en avsatt periode ved barnets oppstart til tilvenning, for noen av barnehagelærerne varer denne tilvenningsperioden til barnet er trygt, noen sier det kan ta opptil to måneder, og andre har rundt en uke. Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) påpeker viktigheten av å bruke god tid på tilvenningen hos de yngste barna, fordi dette kan være med på å beskytte barn mot utrygg tilknytning senere i barnets barnehagehverdag. Drugli (2018) påpeker at tilvenningsfasen ikke kun består av de første dagene barnet er i barnehagen. For noen barn sier hun at det kan ta opp til et semester før de faller følelsesmessig på plass. En kan med dette si at det er viktig å ha fokus på tilknytning selv etter tilvenningsperioden er ferdig. Med tanke på dette ble barnehagelærerne spurt om hvordan de arbeider med trygg tilknytning utover tilvenningsperioden.

En kan gjennom intervjuet se at de har erfaringer med å arbeide med å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden. Blant annet er det flere som nevner at de jobber i smågrupper for å se hvert enkeltbarn, og har fokus på å trygge barn under levering, ved at barnet blir levert til en voksen og gjerne at foreldrene leverer fra seg barnet og ikke at den voksne må ta barnet. Men under konkrete spørsmål rundt erfaringer med arbeidet utover tilvenningsperioden sier de fleste at de arbeider med det på avdelingsmøter og samtaler rundt enkeltbarn. Dette kan tolkes til at de ikke er klar over at deres erfaringer med å være trygge baser faktisk er en del av hvordan de arbeider med å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden. Når de tenker hvordan de arbeider, kan det se ut til at de kun tenker på arbeidet de gjør for å undersøke hvorvidt et barn ikke har trygg tilknytning. De forteller at de snakker om barn og evaluerer situasjonen til barn, mer enn å arbeide med barn og legge til rette for at barn utvikler trygge relasjoner gjennom handlinger og planer. Barnehagelærer 3 forteller at de har fokus på tilknytning utover tilvenningsperioden dersom de ser et behov for det, men dersom man skal se svart / hvitt på det, så er tilvenningsperioden i august-september og nevner lite om hvordan de arbeider med dette utover denne perioden.

Barnehagelærer 5 var den eneste av informantene som nevnte at personalet jobber med barn og ikke kun snakker om barn, under spørsmål om arbeidet med trygg tilknytning utover tilvenningsperioden. Hun forteller at de har fokus på tilknytning med et mål om å trygge barnet. De snakker om hendelser, arbeider med å trygge og anerkjenne barn og avdramatisere eventuelle hendelser. En måte de gjør dette på fortalte hun gjennom en hendelse hvor et barn blødde neseblod. Hun betrygget da barnet og fortalte at det vil gå fint, at det ikke er farlig, og at hun ville passe på barnet. Abrahamsen (2015) sier voksne kan hjelpe barn med å dempe det vonde psykiske innholdet av negative opplevelser. Gjennom denne erfaringen til barnehagelærer 5 kan man se hennes kompetanse komme til syne. Uten at hun nødvendigvis er klar over det bruker hun her Bion (referert i Abrahamsen, 1997; Abrahamsen 2015) sitt begrep «Container-contained» ved at hun tar imot barnets signaler om angst og uro, og hjelper barnet igjennom opplevelsen. I tillegg betrygger hun barnet ved å si at hun vil passe på det. Barn trenger stabile samspillpartnere i barnehagen, voksne som er med de i dagliglivets ulike situasjoner og responderer på barns signaler (Drugli 2018).

Ut ifra svarene barnehagelærerne ga under spørsmål om hvordan de arbeider med å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden kan tyde på et språk i den felles forståelsen av arbeidet med å fremme trygg tilknytning. Alle viser gjennom intervjuet at de arbeider med dette, men funnene kan tyde på at de ikke er klar over det selv. En økt grad av felles forståelse

vil kunne være med på å gi barnehagelærerne en bedre sikkerhet og tro på at de vil kunne mestre arbeidet (Ertesvåg & Roland, 2015). Som igjen vil kunne passe på at alle barn vil få like bra tilbud når det kommer til å oppleve utviklingen av trygge relasjoner i barnehagen, uavhengig av hvilken barnehage de går i. Hadde alle barnehagelærerne vært klar over at det de gjør i hverdagen, ved å være barnas trygge baser, trøste når det trengs, hjelpe og støtte opp under barns utforskning og mestring, er en måte de arbeider med å fremme trygg tilknytning selv etter tilvenningsperioden, kunne de vært mer sikre i sitt arbeid som ville kunne gjøre det lettere å tilrettelegge for å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden.

5.3.2 Viktigheten av tilknytningsarbeidet

Dersom barn har utrygg tilknytning til sine foreldre, vil det påvirke hvordan barnet inngår i nye relasjoner, men det betyr ikke at barnet ikke kan etablere trygge tilknytningsmønstre med de ansatte i barnehagen. Dersom barnet har utrygg tilknytning i hjemmet, vil en trygg tilknytningsrelasjon i barnehagen kunne være med på å skape positiv utvikling (Drugli, 2014). Barnehagelærerne fikk spørsmål rundt deres tanker og opplevelser av viktigheten av tilknytningsarbeidet i barnehagen, spesielt med fokus på barn som ikke har trygg tilknytning i hjemmet. Alle barnehagelærerne opplever arbeidet med å fremme trygg tilknytning som viktig i barnehagen, spesielt dersom barn ikke har utviklet trygg tilknytning til sine primære omsorgspersoner. Barnehagelærer 3 tenker at dersom barnet ikke opplever trygg tilknytning i hjemmet, vil det ha enda større behov for å finne dette på en annen arena slik som i barnehagen. To av barnehagelærerne nevner viktigheten av at barn har «den ene», en person de kan utvikle trygg tilknytning hos. Dette står i tråd med det Kari Killèn (2017) sier om at barns signifikante andre kan bidra til å kompensere for utrygg tilknytning til barnets primære omsorgspersoner.

Barnehagelærer 5 forteller at hun tenker at dersom et barn viser tegn på utrygg tilknytning i hjemmet ville hun arbeidet mot å forbedre hjemmesituasjonen til barnet, gi barnet verktøy til å kunne prosessere situasjonen og klare å si ifra. Et verktøy hun gir kommer frem i et utsagn hvor hun forteller at hun gjerne forklarer trygghetssirkelen til foreldre, og viser de at teorien skjer i praksis. Trygghetssirkelen er en illustrering av tilknytningsteori, som er skapt for å forenkle og visualisere barns følelser og behov (Brandtzæg, Smith, & Torsteinson, 2011). Ved å hjelpe foreldre å forstå trygghetssirkelen legger hun frem et veikart for foreldrene, som de kan bruke for å skape og utvikle en trygg tilknytning med sine barn. Barnehagelærer 2

påpeker også at man som ansatt i barnehagen skal være gode voksne og støttespillere for barnet, men at man ikke skal ta over rollen som foreldre.

Under spørsmål om hvordan konsekvenser informantene tenker kan oppstå dersom et barn ikke utvikler trygge relasjoner til noen, nevnes det både kortsiktige konsekvenser og langsiktige konsekvenser, som viser at de opplever arbeidet med å fremme trygg tilknytning som viktig. Barnehagelærer 5 tenker blant annet på at en konsekvens vil kunne være at barnet ikke trives, og sier at barnet må trives for å ha det bra, kunne utvikle seg og kunne danne relasjoner med andre barn. Dersom barnet ikke trives tenker hun at barnet vil gå og kjenne på forhøyet kortisol, og masse stress, noe som igjen vil påvirke hjernens utvikling, barnets søvn og matinntak. Barnehagelærer 2 er også innom tanken på forhøyet angstnivå. Det de snakker om kan vi finne igjen i teori om hvordan barn som opplever å være uten tilgang på beskyttelse, grunnet at de ikke utvikler en trygg tilknytningsrelasjon til en sekundær omsorgsgiver i barnehagen, vil kunne få et forhøyet stressnivå (Evertsen-Stanghelle, 2018). Og i teori om barn med unnvikende tilknytningsmønstre. Barn som viser tegn til dette tilknytningsmønstre vil ofte ha problemer med å etablere nære relasjoner til voksne, og dersom de ikke utvikler trygge relasjoner viser studier at disse barna har forhøyet kortisolnivå, og forhøyet hjernevirksomhet når de befinner seg i krevende situasjoner (Drugli, 2014). Barndommens tilknytningsstil vil være med på å prege den psykiske og sosiale fungering gjennom livet, og utrygge barn kan ha en tendens til å sende ut signaler som gjør det vanskelig å forstå hva de trenger (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2013)

Barnehagelærer 2 forteller at hun selv har opplevd at et barn har vist et slikt utrygt tilknytningsmønster i barnehagen hvor det er vanskelig å forstå hva barnet trenger. Hun erfarte at dette barnet ikke ville inn, ikke ville være hos voksne eller med andre barn og satt for seg selv. Da gikk hun inn i en dialog med foreldrene hvor de samarbeidet om å forbedre barnets situasjon. Hun sier ikke her at barnet ikke hadde trygg tilknytning i hjemmet, men ettersom barns tilknytningsmønstre er avhengig av kvaliteten på samspillet mellom barn og deres omsorgspersoner (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978) kan det at barnet viste utrygt tilknytningsmønster i barnehagen, tyde på at tilknytningen ikke var trygg i hjemmet. Dersom hun hadde havnet i en situasjon hvor hun viste det var utrygt tilknytning mellom barnet og dets primære omsorgspersoner fortalte hun at hun ville hun gått inn og prøvd å veilede foreldrene. Dette kan tyde på at hun har gode erfaringer med å samarbeide med hjemmet dersom barn viser tegn på utrygt tilknytning. Drugli (2014) sier at når personalet har kunnskap om tilknytning kan de sette igjen tiltak som fremmer trygg tilknytning i barnehagen.

Et tiltak de fleste nevner er at de ville arbeidet med å fremme utviklingen av trygg tilknytning i hjemmet, på denne måten kan barnehagelærerne sikre barnets fremtid utover barnehagetiden på en helt annen måte enn ved å kun jobbe innenfor barnehagens rammer. Denne tankegangen kan vi blant annet se i utsagnet til barnehagelærer 5 hvor hun sier at det er alltid de primære omsorgspersonene som er de viktigste.

Det kan se ut til at tankegangen til de fleste barnehagelærerne angående å fremme trygg tilknytning strekker seg utover bare barnehagen, men også omfatter hjemmet. Flertallet av informanter forteller at de ville ha inngått en dialog med foreldrene dersom de hadde opplevd at et barn ikke hadde trygg tilknytning i hjemmet. Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) sier at ved de aller fleste tilfeller vil et barns primære tilknytningsfigurer være barnets foreldre, det er også disse som vil representere barnets viktigste havn og base. At flere sier de ønske å arbeide med å hjelpe foreldre og barn med å utvikle trygge relasjoner dersom dette ikke er utviklet i hjemmet, kan tyde på at de har erfaringer med, og forståelse for, at relasjonen med sine foreldre er den relasjonen barn setter høyest, det er disse personene som vil være på toppen av barnets tilknytning hierarki og det er hos disse personene barns tilknytning vil ha størst kraft.

5.3.3 tiltak for å fremme trygg tilknytning

Barnehagelærer 3 nevner at dersom barn ikke har trygge relasjoner i barnehagen, vil det kunne føre til at barnet ikke trives. Og dersom barn ikke trives vil de kunne ha vanskeligheter med å komme inn i det sosiale miljøet med andre barn. Dette står i tråd med det Evertsen-Stanghelle (2018) skriver om at dersom barn blir gående med forhøyet stressnivå over tid, uten hjelp til å håndtere følelsene sine kan det utvikles uheldige mestringsstrategier slik som aggresjon eller tilbakeholdenhet (Evertsen-Stanghelle, 2018). Som igjen står i tråd med det barnehagelærer 1 sier om det å ikke ha gode relasjoner er noe en tar med seg videre. Dersom barn ikke opplever å ha trygge relasjoner tenker hun at dette kan utvikle seg til ensomhet og atferdsforstyrrelser i form av både utagering og forsvinning. Dersom barn viser mestringsstrategier som for eksempel aggresjon eller tilbakeholdenhet er det viktig at de ansatte i barnehagen undrer seg over atferden barnet viser og ikke dømmer den (Evertsen-Stanghelle, 2018). Barnehagelærer 5 sier at dersom de oppdager barn som har mangel på trygge relasjoner i barnehagen, tenker hun at som pedagogiskleder ville hun prøvd å sette ord på det, og undersøkt «er det egentlig noen som liker dette barnet her, hvis ikke må vi jobbe

med dette her». Dette utsagnet kan tyde på at barnehagelærer 5 har erfart at barn har vist tegn på utrygg tilknytning i barnehagen og at dette kan skyldes mangel på trygge relasjoner tilgjengelige for barnet. Barn med utrygg tilknytning vil ofte møte verden med forsiktighet, forvente vansker, og vil ofte være i en forsvarsposisjon. De har gjerne har negative indre arbeidsmodeller som fører til indre representasjoner av seg selv som en person med liten verdi, og ser på seg selv som en person som ikke fortjener kjærlighet eller oppmerksomhet (Abrahamsen, 1997). Oppdager man at barn ikke har tilgang på trygge sekundære omsorgsgivere i barnehagen er det nødvendig å sette inn tiltak for å fremme utvikling av den trygge tilknytningen.

Barnehagelærer 1 har god erfaring med å gi barnet full oppmerksomhet, og finne den voksne som gir litt mer som et tiltak for å fremme trygg tilknytning der det trengs ekstra. Hun snakker om å respondere på barns signaler, og tenker et tiltak kan være å dele barnegruppen i to slik at man har to mindre grupper. Over halvparten av informantene fortalte at de bruker smågrupper som et tiltak for å fremme trygg tilknytning. Dette er en strategi Drugli (2014) nevner som en positiv måte å fremme mulighet for hyppigere positiv kontakt mellom den voksne og hvert av barna. Ved å bruke smågrupper legger barnehagelærerne til rette for å at hvert enkeltbarn vil bli sett og føle et nærvær med en voksen, noe som kan være fremmende for utviklingen av trygg tilknytning. Barnehagelærer 2 sier hun gjerne prøver å finne en voksen som passer inn med barnegruppen når de bruker smågrupper, barnehagelærer 5 pleier å velge ut barn som trekker frem det positive i andre barn, hun sier at noen overkjører andre barn, så hun prøver å velge ut barn som hun tenker passer hverandre, og vil være utviklende for hverandre å leke med. Drugli (2014) påpeker viktigheten av at personalet har strategier som er med på å unngå at barn unndrar seg kontakt, blir oversett eller hyppig avvist i barnehagehverdagen..

Barnehagelærer 1 tenker det er viktig å «finne porten inn», finne en strategi for å passe på akkurat dette, at barn ikke unndrar seg kontakt. Et tiltak barnehagelærer 4 nevner er å endre kontaktperson, hun har selv ikke hatt behov for dette, men ser på det som et godt tiltak dersom det ikke utvikles trygge relasjoner, som er en strategi for å passe på at barn ikke blir oversett. Barnehagelærer 2 prøver å passe på at det er voksne til stede for barnet hele dagen, samtidig som de prøver å finne ut hva det er som interesserer barnet. Dette kan i likhet med tiltaket barnehagelærer 1 nevner være med på å passe på at barn ikke unndrar seg kontakt, samtidig som det er med på å undersøke hvorfor, og være til stede og hjelpe barnet i det sosiale, slik at det ikke blir avvist av andre barn, og hele tiden vet at det er en voksen i nærheten som er der for å hjelpe.

Barn møter nye miljøer og situasjoner basert på de erfaringer de har med seg hjemmefra, og et møte med nye negative samspill vil gjøre at barnet igjen får bekreftet sine negative forventninger (Broberg, Hagström & Broberg, 2014). For å kunne endre barns negative forventninger er det en forutsetning at barnet over tid vil få daglige positive opplevelser med «nye» voksne (Hart & Schwartz, 2009). Barnehagen kan være disse «nye» voksne for barnet, men da er det viktig at man vet at barnet opplever å ha trygge relasjoner i barnehagen. For å finne ut om barn mangler trygge relasjoner i barnehagen bruker barnehagelærer 1 et relasjonsskjema. Innenfor dette skjemaet representerer forskjellige farger hvordan følelser en har for barnet, og personalet fargelegger vedsiden av barnets navn på et skjema. Ved å gjennomføre et slikt skjema vil man kunne få et innblikk i hvordan relasjoner de forskjellige i personalet har til forskjellige barn, og eventuelt oppdage om det finnes barn på avdelingen som ingen av de voksne egentlig ser. En annen barnehagelærer tenker at denne form for skjema kan være en noe enkel måte å jobbe med relasjoner på dersom det ikke blir gjort riktig. Hun påpeker viktigheten av at man må reflektere rundt arbeidet, snakke om det og gjennomføre det hyppig ikke en gang i året for at det skal kunne brukes som et godt verktøy.

Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) sier at ansatte i barnehagen kan møte på barn man føler godhet for og blir glade i, og barn som fremprovoserer sinne, irritasjon, likegyldighet og frustrasjon. Ved å bruke et slikt relasjonsskjema som et verktøy i arbeidet med de yngste, vil personalet kunne bli bevisst egne tanker og følelser rundt enkeltbarn, samtidig som vil de kunne se om de forskjellige følelser rundt enkeltbarn er gjenngående hos personalet. Dette er en måte å kunne gå inn i seg selv, og se om det finnes barn på avdelingen som ikke har trygge sekundære omsorgsgivere (Evertsen-Stanghelle, 2018). Barnehagelærer 2 sier under intervjuet at dersom et barn ikke er trygt på en voksen, må den voksne jobbe med seg selv for at barnet skal bli trygt. For det er ikke barnet det er den voksne. Dette står i tråd med det Drugli (2014) skriver om å kjenne barns ulike tilknytningsstiler. En må uavhengig av hvorvidt barnet er et barn man føler godhet for, eller er et barn som fremprovoserer negative følelser, eller likegyldighet, klare å forbi barnets atferd og egne følelser for å kunne hjelpe barnet, lik at barnet utover tid vil kunne utvikle tillitt til at voksne kan forstå og imøtekomme deres emosjonelle behov.

6.0 Avslutning

Gjennom analysen av materialet har det kommet frem at barnehagelærerne har mange erfaringer innenfor temaet tilknytning, noen gode noen vonde. Erfaringene de fortalte om var fylt med god kompetanse og gode løsninger, samtidig kunne en se at noen erfaringer, slik som tilvenningen barnehagelærer 5 fortalte om, hvor det kunne antas at familiemedlemmet som var tilstede under barnets tilvenningsperiode ikke var barnets primære eller sekundære tilknytningsperson, førte til at barnehagelærerne utviklet seg i sitt arbeid. Ser vi barnehagelærernes erfaringer av hva som kan være tegn på trygg og utrygg tilknytning i lys av tilknytningsteori om tilknytningsmønstre, kan vi se at de har gode forutsetninger for å kunne kjenne igjen tegn på om et barn ikke har utviklet trygg tilknytning i barnehagen, og er bedre rustet til å gjenkjenne tegn på om barn ikke har trygg tilknytning til sine nærmeste omsorgspersoner. I tillegg kan vi se at alle bruker en kontaktpersonsordning, som kan være med på å sikre alle barns mulighet til å utvikle minst en nær relasjon under tilvenningsperioden som er med på å skape et rom som er med på å fremme positiv utvikling (Drugli, 2014).

Ved at barnehagelærerne forteller om sine erfaringer kan vi se at noen erfaringer kan gi grunnlag for å utvikle egen praksis, men det er ingen garanti at barnehagelærere vil møte på slike utviklende erfaringer eller hvorvidt de vil lære av dem. Under spørsmål om hvordan det arbeides med å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden kunne det se ut til å være noe usikkerhet i svarene ettersom flere ikke tenkte over at det de gjorde i praksis var å fremme trygg tilknytning, dette kan være med på å skape usikkerhet i arbeidet. Det kan se ut til at de som hadde mer teoretisk kunnskap i bånd var mer sikre i sine valg og hadde tydeligere planer for hvordan de jobber for å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden. En måte å motarbeide usikkerhet og ulikhet i arbeidet om å fremme trygg tilknytning i barnehagen kan være at det utvikles en felles forståelse av fenomenet. En måte å sikre dette på kan være at barnehager innehar et system hvor de ansatte holdes i kontinuerlig utvikling, gjennom kurs, veiledning, gruppearbeid rundt temaet å fremme trygg tilknytning. Uten et slik system kan det skapes en tilfeldighet av hvorvidt barn vil havne i en barnehage som fremmer utviklingen av trygg tilknytning eller ikke.

6.1 Videre forskning

Mer forskning rundt hvordan det tilrettelegges for å fremme trygg tilknytning i barnehager, tenker jeg at kan skape en større bevissthet rundt potensialet som ligger i småbarnsavdelingen og bidra til å heve barnehagers kvalitet og sikre at alle barn vil få samme tilbud. Under intervjuet var det fokus på barnehagelærernes erfaringer, og ikke begrunnelser for arbeidet. Det kunne vært interessant å be om begrunnelser for hvorfor de bruker ordninger som kontaktperson og tilvenningsperiode, og hvorvidt dette er noe som gjøres grunnet at det alltid er brukt i barnehagen, eller om barnehagelærerne er beviste sine valg.

Et av funnene som har overasket i denne studien er den store forskjellen på svar fra informanter. Denne studien ble startet med full åpenhet om at jeg ikke var ute etter å teste kunnskap om tilknytningsteori, men hvordan erfaringer de har med å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling, og det er fortsatt det denne studien er ute etter. Fremdeles kom det frem funn som kan tyde på at det kan være en betydelig variasjon i arbeidet med å fremme trygg tilknytning i barnehagene. Det kan virke som at noen av informantene har veldig høy kompetanse innenfor å kunne fremme trygg tilknytning på en småbarnsavdeling, dette kommer til syne ved blant annet deres bruk av trygghetssirkelen og gjennom deres erfaringer med arbeidet om å fremme trygg tilknytning utover tilvenningsperioden. Andre har ikke vært borti trygghetssirkelen eller annen tilknytningsteori, og noen ser ut til å tenke at tilknytning er noe som tilhører tilvenningsperioden og har lite fokus på dette utover den perioden. Dette kan være med på å skape store forskjeller i det pedagogiske tilbudet som gis barna når det kommer til trygg tilknytning på småbarnsavdelinger, og at det kan bli tilfeldig hvordan tilbud barna får på de forskjellige avdelingene. En kan ikke nødvendigvis se på barnehagelærernes utsagn og si at det ene pedagogiske tilbudet er bedre enn det andre, men man kan se at det er en mulighet for at barn ikke vil få det samme pedagogiske tilbudet på forskjellige avdelinger. Dersom tilknytning kun er opp til hva de forskjellige barnehagelærerne har erfart, vil dette kunne gå utover barn som trenger ekstra fokus på å skape trygge relasjoner i barnehagen. Barn som har utrygg tilknytning i hjemmet, vil være ekstra eksponert dersom det pedagogiske tilbudet innenfor trygg tilknytning ikke er bra nok. På bakgrunn av dette funnet kunne det vært interessant å videre undersøke hvordan kompetanse og teoretisk kunnskap barnehagelærere innehar om temaet tilknytningsteori, og observere hvordan de bruker denne kunnskapen og kompetansen i sitt arbeid.

7.0 Referanser

- Abrahamsen, G. (1997). *Det nødvendige samspillet*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Abrahamsen, G. (2015). *Tilknytningsbaserte barnehager*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. C. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale: N.J Erlbaum.
- Barnehage.no. (2015). *Barnehagen ikke så bra som forventet*. Hentet fra <https://www.barnehage.no/artikler/barnehagen-ikke-sa-bra-som-ventet/426328>
- Brandtzæg, I., Smith, L., & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparasjoner, tilknytning og behandling*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brandtzæg, I., Torsteinson, S., & Øiestad, G. (2013). *Se barnet innenfra, hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Broberg, M., Hagström, B., Broberg, A., & Goveia, I. C. (2014). *Tilknytning i barnehagen : Hva betyr trygghet for lek og læring?* Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Drugli, M. B. (2013). *Relasjonen lærer og elev – avgjørende for elevenes læring og trivsel*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Drugli, M. B. (2014). Emosjonell utvikling og tilknytning. I V. Glaser, I. Størksen, & M. B. Drugli, *Utvikling, lek og læring i barnehagen. Forskning og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Drugli, M. B. (2018). *Liten i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Ertesvåg, S. K., & Roland, P. (2015). *Ledelse av endringsarbeid i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Evertsen-Stanghelle, C. (2018). Tilknytning- det nære samspillet kraft. I I. Størksen, *Livsmestring og livsglede i barnehagen*. Oslo: Caååelen Damm Akademisk.
- Hart, S., & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon, tilknytning hos Winnicot, bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hoffman, K. T., Marvin, R. S., Cooper, G., & Powell, B. (2006). *Changing Toddlers´and Preschoolers´Attachment Classifications: The Circle of Security Intervention*. Journal of Consulting and Clinical Psychology.

- Jacobsen, D. I. (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Killèn, K. (2017). *Forebyggende arbeid i barnehagen - samspill og tilknytning*. (2. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Kleven, T. A., Hjordemaal, F., & Tveit, K. (2014). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode, En hjelp til kritisk tolkning og vurdering* (2. utg.). (T. A. Kleven, Red.) Bergen: Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet . (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Kunnskapsdepartementet. (2009). *Kvalitet i barnehagen*. (St.meld. nr. 41, 2008-2009). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009-/id563868/sec1>
- Kunnskapsdepartementet. (2013). *Framtidens barnehage (St.meld. nr 24 (2012-2013))*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009-/id563868/sec1>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko, skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Marvin, B., Cooper, G., Hoffman, K., & Powell, B. (2002). *The Circle of Security project: Attachment based intervention with caregiver-pre-school child dyads*. *Attachment & Human Development*, 4 (1), 107-124.
- Maxwell, J. A. (2008). *Designing a Qualitative Study*.
- NESH. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- Nordli, W., & Thormodsæter, B. M. (2010). *Tilstedeværende voksne – medvirkende barn Endringsarbeid i barnehagen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K., & Marvin, B. (2015). *Trygghets sirkelen - en tilknytningsbasert intervensjon*. Oslo: Gyldendal.
- Smith, J. A., Larkin, M., & Flowers, P. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. Los Angeles: Sage Publications.

- Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- SSB. (2019, Mars 13). *Barnehager*. SSB. Hentet fra <https://www.ssb.no/barnehager/>
- Thagaard, T. (2011). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Udanningsdirektoratet. (2016, mai). *Å forstå kompetanse*. Hentet fra Udir: <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/forsta-kompetanse/>
- Von Tetzchner, S. (2001). *Utviklingspsykologi: Barne- og ungdomsalderen*. . Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS.

8.0 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1: Intervjuguide

Jeg vil først og fremst informere om at jeg her er ute etter dine erfaringer, og at ingen svar er feil. I tillegg vil jeg minne om din taushetsplikt, og at eventuelle opplysninger om spesifikke tidspunkt, diagnoser, navn eller andre identifiserbare bakgrunnsopplysninger bør utelates.

Bakgrunn

1. Kan du fortelle litt om din bakgrunn innenfor barnehagefeltet?
 - a. Hvor lenge har du jobbet i barnehage?
 - b. Hvilken utdanning har du?
 - c. Hvor lenge har du hatt denne utdanningen?
 - d. Hvor lenge har du jobbet som pedagogisk leder her du er nå?
 - e. Hvor mange ansatte og hvor mange barn er det på din avdeling nå?

Tilknytningsbegrepet

2. Hvordan ville du beskrevet et barn som har trygg tilknytning i barnehagen
3. Hvordan ville du beskrevet et barn har utrygg tilknytning i barnehagen
4. Velg ut det du tenker er de tre viktigste nøkkelordene når det kommer til å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling.
 - a. Det første ordet du sa var _____, på hvilken måte føler du dette kan være med på å fremme trygg tilknytning, og har du noen erfaringer med det?
 - b. Det andre ordet du sa var _____ på hvilken måte føler du dette kan være med på å fremme trygg tilknytning, og har du noen erfaringer med det?
 - c. Det tredje ordet du sa var _____, på hvilken måte føler du dette kan være med på å fremme trygg tilknytning, og har du noen erfaringer med det?

Mangel på trygge relasjoner

5. Har du opplevd at et barn ikke har trygge relasjoner til de ansatte på avdelingen?
 - a. Hvis ja: kan du fortelle litt om det, og hvordan dere jobbet med å fremme trygg tilknytning og hvilken effekt du opplevde at tiltakene hadde?
6. Hvilke konsekvenser tenker du kan oppstå dersom et barn ikke får trygge relasjoner til noen av personalet på sin avdeling?
 - a. Og hvilke tiltak ville eventuelt blitt satt inn dersom dere hadde lagt merke til at et barn ikke hadde trygge relasjoner med noen av personalet?
7. Dersom et barn ikke opplever trygg tilknytning med noen av sine omsorgspersoner når de er små, hvilken effekt tenker du dette kan ha for barnet senere i livet?

Erfaringer med å fremme trygge relasjoner

8. Har du opplevd noen spesielt negative episoder når det kommer til arbeidet med tilknytning i barnehagen? (utdyp)
9. Har du opplevd noen spesielt positive episoder når det kommer til arbeidet med tilknytning i barnehagen? (utdyp)
10. Hvordan håndterer dere eventuelle situasjoner hvor barn trekker seg vekk og er unnvikende når det kommer til voksenkontakt?
11. På hvilken måte vil du si dere jobber med å se alle barna på avdelingen?
12. Hva tenker du om barn som sjeldent trenger voksenstøtte på småbarnsavdeling?
13. Hva tenker du om barn som fremstår som spesielt uavhengige og modne for alderen?
14. Dersom et barn viser tegn på utrygg tilknytning i hjemmet, på hvilken måte vil du da si at det er viktig med trygge relasjoner i barnehagen.
15. Dersom et barn protesterer eller gråter mye ved avlevering i barnehagen, hvordan håndterer dere dette?

Tilvenningsperioden

16. Hvor lenge varer tilvenningsperioden for nye barn på din avdeling?
17. Har dere noe system for hva dere gjør i barnehagen før tilvenningsperioden starter?
18. Bruker dere kontaktperson?
 - a. Hvordan velger dere hvem som skal være barnets kontaktperson i tilvenningsperioden?
 - b. Har det hendt at dere har valgt å bytte kontaktperson i tilvenningsperioden?
19. Har dere noen spesielle tiltak dere bruker dersom tilknytningen ikke går som ønsket?
20. Dersom et barn kun har trygg relasjon til en i personalet, hvordan gjør dere det dersom denne personen ikke er på jobb
 - a. På hvilken måte vil det eventuelt ha en effekt på pauseavvikling og/eller møter?
21. på hvilken måte har dere fokus på tilvenning og tilknytning utover tilvenningsperioden?
22. På hvilken måte møter dere foreldre og barn ved levering?

Avsluttende spørsmål

23. På hvilken måte føler du at studiene har gitt deg kompetanse til å fremme trygg tilknytning på småbarnsavdeling?
 - a. Har du eventuelt fått kompetanse om dette emnet fra andre steder
24. Vil du si at barnehager du har jobbet i har gitt deg (gjennom f.eks. kurs eller veiledning) høynet kompetanse innenfor temaet tilknytning?

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Barnehagelæreres erfaring med å fremme trygg tilknytning for barn på småbarnsavdeling.”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke barnehagelærernes erfaring med å fremme trygg tilknytning for barn på småbarnsavdeling.

I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Denne studien er til en masteroppgave utført ved Universitetet i Stavanger. Formålet er først og fremst å få tak i barnehagelærernes erfaring med å fremme trygg tilknytning for barn på småbarnsavdeling. Ved å inneha god kompetanse rundt området tilknytning, vil en også ha bedre forutsetninger for å ikke gå i veien for barns tilknytning med personalet i barnehagen, derfor vil jeg også se på hvordan kompetanse barnehagelærere på småbarnsavdelinger har om tilknytning, få tak i og løfte frem den kunnskapen, og finne ut om det er behov for mer kompetanse rundt temaet tilknytning på småbarnsavdelinger.

Problemstillingen er: Hva er barnehagelæreres erfaring med å fremme trygg tilknytning for barn på småbarnsavdeling

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning (Læringsmiljøsentret) er ansvarlig for prosjektet. Senteret er tilknyttet fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora ved Universitetet i Stavanger.

Prosjektansvarlig veileder: Cecilie E. Stanghelle, universitetslektor ved Universitetet i Stavanger.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir spurt om å delta i dette masterprosjektet, fordi din stilling som pedagogiskleder på småbarnsavdeling i en barnehage i Akershus, vil være nyttig for å kunne belyse studiens problemstilling.

Utvalget til dette masterprosjektet er et ikke tilfeldig utvalg, bestående av informanter som jobber i barnehager jeg har kjennskap til.

Intervjuet skal gjennomføres av 6 barnehagelærere som jobber som pedagogiskleder på småbarnsavdeling i barnehager i Akershus.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller til et personlig intervju. Dette vil ta ca 1 time. Intervjuet vil omhandle spørsmål om dine erfaringer og din kunnskap når det kommer til trygg tilknytning på småbarnsavdeling. Dine svar fra intervjuet vil bli tatt opp på lydbånd og registrert på privat pc, det vil bli brukt en strukturert intervjuguide og transkribering vil skje elektronisk ved bruk av programmet NVivo.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang til eventuelle personopplysninger vil være meg Kristine Tyrholm, som intervjuer og transkriberer.
- Eventuelle personopplysninger som navn på deltaker og navn på barnehage vil bli erstattet med koder. Datamaterialet fra intervjuet vil bli lagret på passord beskyttet pc og harddisk med begrenset tilgang for andre.
- Ingen gjenkjennende informasjon vil utleveres i publikasjon. Opplysninger som publiseres er hvilket fylket barnehagen du jobber i tilhører.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 12.06.2019. Ved prosjektslutt vil personopplysninger anonymiseres og originaler vil bli slettet, alt datamateriell, lydopptak og transkribering vil da bli slettet

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Stavanger har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til masterprosjektet, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning (Læringsmiljøsentret), ved Universitetet i Stavanger.
- **Prosjektansvarlig/veileder:** Cecilie E. Stanghelle.
 - Tlf: 57832828.
 - Epost: cecilie.evertsen@uis.no
- **Student:** Kristine Tyrholm
 - Tlf: 41294586
 - Epost: Kristine_tyrholm@hotmail.com
- **Vårt personvernombud:** Kjell Dalseth
 - **Epost:** Personvernombud@uis.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS,
 - Epost: personvernombudet@nsd.no
 - Tlf: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Cecilie E. Stanghelle

Student
Kristine Tyrholm

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet: *Barnehagelæreres erfaring med å fremme trygg tilknytning for barn på småbarnsavdeling*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 12.06.2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)